

NÁREČJA SLOVENSKUO

ALEBO

POTREBA PÍSAŇJA V TOMTO NÁREČÍ

VISTAVENÁ

OD

LUDEVÍTA ŠTÚRA.

V PREŠPORKU 1846.

V tlačkarni K. F. Wiganda.

MICHALOVI MILOSLAVOVI HODŽOVI

JOZEFOVI MILOSLAVOVI HURBANOVÍ

**sinom Slovenska vivolením,
vrstovňíkom a prjaťelom drahím,**

na znak

srdečnej láski a úcti

posvecuje

LUDEVÍT ŠTÚR,

spisovač el.

Dlho ako vjete, bratja, ležalo vo sne Slovenstvo, rodina naša, nepohnutuo, prirazenuo k zemi víchricou hroznou dávnych časou, i bolo, omračenuo ňou, stratilo a opustilo samo seba. Pohlo sa sice v letjacich vekách lecikedi tu i tam dačo pod šerom z víchrice tej na Slovenstvo rozsjatim, ale tje pohnutja i sami súc malje i dotkínajúc sa hlboko zaspalích ňezdurkali Slovenstvo, ale prebebli a stratili sa jako urobenje kolá na vodách. V našich časoch pohnutja tjetu stali sa i častejšje i silnejšie i zavaďili mocnejšie o našich: kdo ňevíď v ňích znaki prebudzuvanja sa nášho k životu, tolkje stoletja od nás ďalekjemu? Strhávejú sa naši, bratja, i predrapujú si oči dlhím, hlbokím snom obľjahnutje a vizerať začínajú na svet, na ktorom ešte svjete slnko Božje, bo svjetevalo ono po celje tje časi sna nášho na ňom, ale ňeosvecuvalo nás, stávau svet tak ako stávau v dávnych vekách, ale ňeukazovali sme sa mi na ňom a svet zas ňevídeu nás. Ako dlhospjaci, keď prebleskne očima a na novo víď svet, veselo sa ozve: tak viletu aj z prsú rodini našej hlas, hlas potešeňa že sa zase zvítala so svetom, že sa zase nachádza pod slnkom Božím. Nesje sa hlas ten teraz po rodine našej, nesje sa po tých široko ďaleko rozloženích horách našich i odráza sa od jednich k druhím, a jak sa odráza pribíva mu na plnosti a na sile: kdo bi rjekou že ňeznamená mnoho hlas ten? Od dávna Vi, prjatelja draht, načúvate hlas tento, načúvajú ho aj inší, ale Vám vrazíu sa do duše hlboko i Vi v hlbíne duší svojich popadli ste víznam jeho: komuže, preto, inšjemu ako Vám posveťit písmo moje, v ktorom je; ako šípim rozložení víznam hlasu toho tak, ako i Vi si vikladáte a rozu-

mžete ho. K Vám teda sa obracia pismo moje a bude, ako vjem, dobre prijatuo od Vás, a Vi i menami svojimi i ochotnosťou svojou pripravíte mu dobrou prijatja aj u druhích krajanou našich, dodajúc ešte čo bi chibelo k visvetleňu a viloženú hlasu toho životnjeho drahej rodini našej.

Pred rokom v peknom lete, ako vjete bratja, zastali sme sa boli u drahjeho nášho Jozefa Miloslava v kraji po Nitre nazvanom, tam v Hlbokom, v loňe statočnjeho tamošnjeho ludu nášho, kde po prácach denních na večerních chvíľach dohovárali sme sa o kroku tomto hovoriť k ludu nášmu nje len v obecnom ale aj v pospolitom a viššom živote nárečtm naštm, milou našou Slovenčinou. Pripustili sme si hlboko k srdcu kmen náš a povíšeňa jeho duchovnuo i rozvažovali všetkje sem padajúce okolnosti; rozvázili sme peknye následki samostatnjeho jeho duchovnjeho rozvitja a posúdili pilne aj ťažkosti kroku podobnjeho. V pohnutí našom nad drahým kmenom a ludom Slovenským navštívili sme toho spevca tam, čo sa i duchom i postavou svojou pochoďit zdá tam z tých starích našich veľkých časou, bo tak je s nimi obznámení, ako kebi sám v tých bou žiu a so sinmi i správcami ich obcuvau, tak ich rád vidí ako kebi sám bou veľkosť a slávu ich zažiu a blesk ich i jeho osvjetiu, tak vzněšeňe postavou svojou vizerá, ako kebi sám jeden z mužou a hrďinou tých vekou bou, navštívili sme ho i prizreli sme sa zasmútenej tvári jeho nad časmi terajšími a bolestnjemu oku jeho nad Slovenstvom, odhodením a opustením kmenom svojim. Videli sme ho tam nad šumnou Blavou, obstrejeného horami visokými v tichom údolí ako pozerá na tje vrchi či mu skoro vetrí čo sa do údolja z tých spúšťajú doňesú novinu radostnejšú, novinu ožitja Slovákou? Vidjac ho, rozlúčili sme sa: Jozef Miloslav náš ostau tam pod svojou Bjelou Horou, v tom milom, prjateľskom dome svojom, Ti Michal Miloslav poberau si sa k cisárskemu mestu a z ňeho potom ta do hlbki Tatjer a ja šjeu som ta na týchuo Považja k rodine drahej a o ňedlho potom nad Dunaj. Neostalo z ohladu Slovenčini na ničom istom medzi nami ale uzrekli sme sa že ešte tú vec za rok rozvážime,

mišljenki svoje pod ten čas si zveríme a potom sa užnesjeme po roku. Misleli sme, dopisovali sme si, prešjeu rok keď sme sa tam pod trónom matki Tatri, tam pod oltárom Tatjer našich, Kriváňom, zastali a jako sme sa zvitáli, zvitáli sme sa s užneseňím za Slovenčinu, i podali sme si na to ruki. Nebolo treba viac o tom hovoru; bola vec rozvážená, pretrasená a teraz už prichádzame s ňou k rodákovi svojim, s radosťou a žiadnosťou, aby premisljác vec k nám pristúpili a raz už roztrhaňú Slovenskjemu konjec urobiť nám pomáhali i pridružili sa k čisto Slovenskjemu životu. Nesklame nás, ako pevne veríme, očakávaňja naše: už mnohí súkremne o kroku tomto uvedomení prirazili sa k nemu s celou dušou, ako zo znamenitejších bistroumní náš Kuzmány, oblúbení náš spevec Sam. Chalupka, vrúcni Guoth, ostrovtipní Fejérpataki, pracovití a obeťuvaví Kadaví a moc inších, druhí puojdu za nimi, bo chcejú život kmena nášho a prišjeu i čas náš. Celá mládež Slovenská prijala mišljenku túto so zápalom a mládež nesje so sebou budúcnosť života. Ešte slávni muž náš, Kollár, dŕíva sa len pozďaleki na to čo predsebaberjeme, ale akože muž co celý svoj život na duchovnom zvelatku Slovákovi pracuvau a tak rečeno len v tejto práci prežiu život svoj, akobi ten nemuseu dobre prjať všetkjemu čokolvek k cjelu oznámenjemu zmeruje? On, to iste vjeme, čo aj nepuojde po ceste našej, nebuďe a biť nemuože proti nám. *)

Radostnuo bolo to zvítanňa a zrozumeňja sa naše tam pod visokými Tatrami, preleteli nám tam v krásnom Liptove dái pekňje! V čerstvých, životaplňích Tatrách nabrali sme pri uzreknutí a zrozumeňí sa tomto našom novej vladi životnej i pustili sa tak rečeno do novjeho behu v živote našom. Tomuto na novo sa rozživoľenňú, tomuto zrozumeňú sa nášmu chcem tjež posveťením Vám muojho spisu položiť pametňík, ktorí nás vďdi na tje dňi upametá, na tje dňi pekňje. Ale oddávam ňím aj srdečnú úctu Tvojej, Michal Miloslav, hľbokej misli a rozvažito-

*) Písalo sa toto z jara b. r.

sti, Tvojej, Jozef Miloslav, veľkej pracovitosti, náramnej spružnosti a obetuvavosti srdečnej, ustavičnej, bez nárokou. Nikdis si sa, Michal Miloslav, čo Ťa znám neprenáhliu v krokách svojich ale robiu si všetko čos robiu po mnohostrannom rozsúdení a najpilnejšom povážení, tak že teraz srdečnuo prihlásenja sa Tvoje k Slovinciňe je mi novím duovodom i za pravdivosť kroku nášho i za to že sa on podarí, a k žiadanej jednote Slovákou privedje. Kdo nežná pracovitost ničím neunavenú, obetuvavost sebazapjerajúcu Hurbanovu zo Slovákou, čo sa len trochu so životom našim oboznalí? Rozprávajú, povedajú o nej ústa všetkých našich, ale úctu k nej pred svetom preukázať tuším že sa svedčí mne, ktorísom i jej najdávnejším i jej najbližším svedkom. V plnom zápale a činnosti vidavau som Ťa ja už v prvom mládeňskom kvele, tu na pametnom poli našom Bratislavskom, medzi úprimnými a oddanými sinmi Slovenskými, kde pracujúc i ja často, ako vješ, nezrovnajúc sa v náhladoch pri prácach našich ako vlni vo zbehu prudkom sme sa od seba odrazili, ale zas z odrazenja nášho, vidjac že na jedno bije, za jednim hori misel naša, sme si do náručja leteli a zas spojenými úmyslami ďalej sme sa poberali. Túto Tvoju pracovitost prehjesou si Ti z mládenstva do mužskjeho veku, zo škuol do života, z právnych namáhaní do prísnych trúdeu, a tu hla sa nám otvara so Slovincinou nová postat činnosti, na ktorej si teraz ako muž, ako znatel života, ako pracuvatel prísni zastaňeš. Mnoho od Teba úfa mladí život Sloveňskí, i pracujme teda, nech pozná dačo i z našej usilovnosti i nech požeňnáva dakedi prácu, uzreknutja a zrozenieja sa naše. Ak sme dobre vivolili, Boh nám bude pomáhať! —

Dlhje a dlhje stoletja prešli, čo mi Slováci alebo žjadne alebo len chatrnje a rjedke dávali sme znaki života, ale, poďakovať Bohu, čas ten hliveňja národa nášho už prestáva a mi vždi viac a viac preberáme sa i začíname schvatuvať sa na krjela života duchovnjeho. Nikdá ale ešte hnutja toto k životu nebilo tak do očí ako práve teraz v našom čase, ako sa o tom každí, kdo naše národúje, najnovšje usiluvanja pilnejším okom pozoruje lahko presvedčiť muože, bo nikdá predtím tolko džel duchovných sa u nás nevidávalo, nikdá mužou slovenských a najme mládež našu tak vrúcna láska k národnosti našej nerozpaľovala, nikdá predtím tolkuo túženja nášho ludu po zoznámení sa so sebou i so svetom badať sa nedalo. Že teda čas tento pre nás je tak vážni v ktorom nám nový život nastáva, treba bolo dokonale premisljeť, ako mi a na ktorí spuosob do života tohoto sa pustiť máme, abi sa život náš podariu a tak, ako mi ho vivjesť muožeme a máme, vivjedou. A tu pred všetkým inším muselo to do očí padnúť že mi do teraz nje v našom, ale v inšom nárečí sme písali: ako ale život náš v nárečí takom sa vidarí? Život náš mi len úplne vistavíme a vistaviť muožeme v nárečí našom vlastnom, bo ono je nám najbližšje, ono je nám rečou najzrozumiteľnejšou, ono má k srdcu i misli našej prístup najsnadnejší a v ňom sú i misel i srdce naše najotvorenejšje, preto treba nám k tomuto nášmu nárečú, keď život náš počínáme, sa privinúť a v ňom sa duchovno rozvíjať. — Oj stoletja a stoletja premlčali ste Slováci, stoletja preleteli ponad Vás a nepodurkali Vás ale preleteli ako vetri ponad skali nečujnje a Vi rodáci stáli ste ako zakljati, ale prišjeu čas i Vám i švihnuv Vás prútom a Vi strjasli ste sa, prebleskli a ožili: oj akože, rodáci, buďte slčhať veci, ktorje sa pod časom Vašej sto a storočnej nečujnosti na svete prihodili, ako dáte na javo radosť z prebraňja sa svojho, ako sa ohlásite k

svetu s tým, čo je uloženú v loňe Vašom, na ktorí spôsob zanuolíte si pesne svoje bistrje, pesne svoje vážne jestli nje v reči svojej milej, v reči, v ktorej bije srdce a v ktorej virazená je misel Vaša, v reči Slovenskej? Oj víťaj, víťaj, Slovenčina naša, ti céra Slávi pekná, rovnoprávna ale dávno utajená pred svetom! Víťaj nám storazí ti verná družica Slovák, ktorá zaroven jeho Váhu hneď prudko trjeliš a udjeraš silne ako on o veličiznje skaliská i zalomcuješ srdcom, hneď sa nesješ bistro i ako keď Váh pohráva sa s kamenčekami i pošúmjeva po nich, lúbezne gagotáš, a hneď zas ideš ticho a vážne ako Váh náš v údoljach úzkich hľbočinami a plánami i ako on tam poduňuje a oči naň hľadjaceho potichúčki zaberá, ticho so sebou pojímaš i srdce ukolembáš: oj víťaj, víťaj Slovenčina naša! Lud teda náš Slovenský, pre ktorí mi hlavne pracujeme, mali sme pred očima pri urobení kroku tohoto, vezmúc jeho vlastnuo nárečja a nje dosjal uživanú, spisovnú reč k písanú kníš našich. Každí ale a to slušne od nás úplnuo viloženja hlavních príčin, ktorje nás ku kroku tomuto pohli, očakávať buďe, za dobrouo teda a potrebnuo sme uznali počet z toho, prečo sme sa na Slovenčinu dali, pred obecnstvom našim zložiť, k čomu, ako každý po viložení príčin našich pozná, dostatočnje pohli nás duovodi.

Pred všetkým inším v tejto veci na kmenovitost (die Gliederung in Stämme, divisio in stirpes) národa nášho Slovanskjeho pozor obrátiť treba, ktorá na viššom stupni a rozviťejšja u nás sa nachádza jako v ktoromkolvek druhom národe, pre ktorú príčinu národ Slovenský je κατ' εἶδη ako sa hovori kmenovití a na osobnosti sa rozchádzajúci. Kmenovitost táto je pri každom tom národe, kde sa nachádza, značným veľkej sili duchovnej v ňom sa ukrývajúcej, živosti a čerstvej hľbavosti národa. Kde v ktorom národe kmeni sa nachádzajú, musja biť tam rozličnje spuosobi hovorenja jedneho spoločneho jazika, ktorje rozličnje spuosobi nárečjami (dialectus, Mundart) zovjeme, tým sa ukazujúce, že tá sama reč v rozličných rečných formách nje len čo do sklo-

ňeňja ale aj čo do zvukou a skladu slov sa hovoriť, prjezviská daktorich vecí a predmetou (objectum, Gegenstand) všeljake sú, ďaktorje predmeti často mnohonásobnje v rozličných nárečjach názvi (denominatio, Benennung) majú, pomisli (cogitata, Gedanken) lebo čisto duchovnje lebo predmetnje, ktorje jednej časti národa chibja v druhej časti, u bratrancou jej, sa nachádzajú, slová sa na všeljaki spuosoob jedno s druhím spájajú a potom aj rozlične s premeňením prizvukom (accentuatio, die Betonung) sa vislovujú. Čím rozvitejšja, rozmaňitejšja, bohatšja je reč daktorjeho národa, tým iste aj duch národa, ktorí si reč vitvoriu, musí byť bohatšje obdarovaní, čerstvejší, živejší a jako mi Slováci povedáme strunovatejší a národ takím duchom obdarení sa aj v historii pred inšími národami plodami svojho ducha viznačuje, a krajšje od druhích poligotáva. Zo starích národou bou takíto národ kmenovití hlavňe národ Récki alebo inakšje nazvaní Hellenský, ktorí trebas mať sa na hlavňje tri kmeni rozkladau, Aeolský, Dorský, a tretí od týchto dvoch duchovnejší kmen Jonský, ktorí bou najpekňejší víkvet z národnjeho pňa Réckeho. Kdo ňevje o jeho veľkom puosoobeňí historickom, o jeho živosti, ktorou je utešeňe prebraní život Récki, o jeho plodách ducha, z ktorích všetkje po Rékoch nastupujúce národi načjerali, učili sa, vzdelávali a ktorje až po dnešní den v najviššej u všetkých národou vážnosti stoja a slávu Récku v ligotaňí zorníci rovnom zadržujú. Žjaden ňeprevišiu národ Récki v poesii, z ktorej sa nájme ích živí, obrazotvorní (plenus phantasiae, phantasievoll), sveží duch poznat dáva, a keď dakdo s peknou, ako stok Tatranský čistou, skrúcaňím a roztácaňím človeka ňepokalenou, vnutrním pokojom ovjevajúcou poesiou natešiť sa chce, dáva sa do poesie Réckej i s tou sa nateší. Takú čistú, kvetistú, pokojňe ako šuchot líp šumejúcu, Réckej najpríbuznejšú poesiu má aj národ náš Slovanský a hlavňe dva jeho kmeni, Maloruský a milí kmen náš Slovenský, kvetistú ako jeho lúki a stráňe, vážnu ako tje nad Stúlovom skali, ihravú ako slovenskje panni, a ti-cho, časom žjalňe duňejúcu ako jeho Váh v údoljach pod Sta-

rím Hradom a Strečnom. Bou národ Récki kmenovití, je národ Slovanskí kmenovití, okrem toho rečou a podstatou (essentia, Wesen) svojou národu Réckemu najbližší. Nemislíme a nemužeme to isťiť, žebi daktori národ len pre kmenovitost svoju bou vjacej duchovni a k poesii schopni, ale je to jedno s druhím: kde je kmenovitost, je viššja duchovnost a kde v národach viššú duchovnost, ducha čerstvotu a svježost nachádzame, viďme že sú národi kmenovitje. Pri národach nížko stojacích, na ducha chudobních, mizerních, nepoetických nenachádzame nárečí, nenachádzame kmenou. Turek najďalej kde býva v Azii práve tak hovori ako Turek Europejskí a tak je to aj s Mongolmi. No nepotrebuje i tak ďaleko zachodiť, bo i bližšie máme na to príkladi. V nárečjach Réckich kolko ích len kolko bolo vo všetkých sa písalo a plodi všetkých nárečí boli jeden obecní poklad duchovnjeho života Réckeho. Tak v Aeolskom nárečí písali Alcäus, Sappho, Theognis, v Dorskom Theokrit, Pindar, Kalimach atd. v Jonskom Hesiod, Hippokrat, a v Attickom, ktoruo bolo len vjac vibrúsenuo ale aj ošúchaňejše nárečja Jonskuo, písali mnohi: Isokrat, Demosthen, Thukydid, Xenophon atd. Homer písau v reči takej, ktorá ešte nebola sa ďaleko na nárečja rozrástla, alebo abisme ínakšje povedali, písau v nárečí, ktoruo ešte od reči obecnej a tak aj od druhích nárečí nebolo tak ďaleko odrastnutuo lež ím ešte veľmi blízko, pre tú príčinu míla sa tí, ktorí mislja, že on zo všetkých nárečí reč svoju zhabau a do vedna poskladau. Rimaňja nemali kmenou, aspon mi nič o níh nevjemy, ale aj život Rimskjeho národa je stuďení, prosaickí a literatúra ích, v ktorej oni najvjacej za Rékmi íšli, je len tuoňa bohatej a vznešenej literatúri Réckej.

Kmenovitost teda národa je pekni, znameniti ukaz pri samom národe, svedectvo dávajúci o viššej jeho duchovnosti a duchovnej národa živosti, preto musí sa ona, kde sa nachádza, jako sa len najlepšje muoze, zachovávať, ochraňovať a opatrne rozvíjať. Kde sa kmenovitost v národe nachádzala a svojim spuesobom sa rozvíjala, tám všade viďme čerstvo

kvitnúci, na spôsob zdravjeho, peknjeho stromu rozvíti život duchovní národa, keď teda náš národ Slovenský pomedzi všetkými inšími je nanájm kmenovitý, kmenovitost nášho národa ak chceme k takjemu ho životu priviesť, akjeho korene sa v ňom nachádzajú a jakí mu historia sveta zaslúbila, musí nám hlboko na srdci ležať, inakšje ten život žiadnim spôsobom neobciahne a na miesto toho, abi bujše rozkvitau, v daktorých svojich haluzach a na vjacej stranách svojho života zakrpaťje, podobajúc sa tu i tam zeliňe, ktorá stojac na zemi jej nepríhodnej chápe sa síce chápe k životu a zdá sa stávať, ale pri tom všetkom len predca, jako mi Slováci hovoríme, hľivje a živori. Považujúc toto, srdečne žadať musíme, abi sa národ náš Slovanský tak rozvíjau ako sa on sám rozrástou t. j. abi sa rozvíjau kmenovito, bo len tak buďe život jeho samorastlý, nezakrpaťený, na silu nevihnáný, ale podarený ako skutočne organický, a preto tá je naša najvrúchejšja žjadosť, abi Slovanskje kmeni vo vlastných nárečjach svoj duchovní život vystavili, teda kmeni v nárečjach osobných písali, v nich čo sú pred Bohom, svetom i Slovanstvom ukázali. Slovanských kmenou a tak aj nárečí živých je jedenást a to k poludňovíchoďním Slovanom patrja 1) Welko-Rusi, 2) Malo-Rusi, 3) Bulhari, 4) Srbi, 5) Horvati, 6) Slovinci, k pounočnozápáďním, 7) Poljaci, 8) Češi, 9) Horno-Lužičaňja, 10) Dolno-Lužičaňja a naposledok, 11) mi Slováci s naším vlastným Slovenským nárečím. Nemislíme to, abi každý kmen, hocakí malý a chatrný vo vlastnom svojom nárečí písau, ale žjadame abi každý kmen, ktorí má dačo osobitnjeho, duchovnjeho; ktorjeho nárečja je ešte čistuo, nepomútenuo, nepokazenuo, k písanú spôsobnuo, ktorí duchovne i materiálne svoju literatúru udržať vistať, slovom abi každý taký kmen nárečja svoje obrábau, v ňom plodi ducha svojho vidávau a pred tvár Slovanstva postavuvau. Žjadost táto je na osov každjeho a na osov Slovanstva. Slovanský život je rozložitý ako lipa na moc konárou, národ je jeden ale jeden v rozmanitostach, i nech teda je rozmanitost táto ale v jednote aj v duchovnom našom živote zjavná, nech du-

chovní náš život na základe našej prirodzenej životnosti, ktorá je národná kmenovitosť, stojí, a tak bude život náležitý, na dobrých základoch postavený, bo sa nič čo bi virásť malo neu-
 dusí a nič nezakrpáť. Čo bi ale, ako sme rekli, okreme
 vikvitnúť nemalo a nemohlo, to nech k najbližšej haluzi pri-
 rastje, abi samo sa namáhajúc nevischlo a rovne v daromnej
 namáhavosti tjež len leda bolo neživorilo. Tak teda dobre
 urobí kmen bulharský, keď sa so srbským, dobre azda kmen
 slovinský, keď sa s horvátskim duchovným svojim životom zrastje,
 a ten kmen v srbskom, tento zas v dalmatinsko-horvátskom
 nárečí, ktoruo je od horvátskeho kmena za spisovnuo povíše-
 nuo, plodi svoje duchovnje vidávať bude, krem toho aňi kmen
 bulharský aňi kmen slovinský neždajú sa mať dačo tak osobit-
 njeho, k čomu bi oni vlastnuo nárečja potrebovali, a ich ná-
 rečja sú, tamto starou bulharčinou a turčinou a toto nemči-
 nou nakvasenuo a preplñenuo, ošúchanuo a v plodivosti svo-
 jej zatarasenuo. Panuvalo síce a panuje až do dnešnjeho dňa
 medzi doktorimí Slovanskími učenímí usiluvánja, abi sa počet
 literatúr kmenovích Slovanských ako len najvjacej umenšiu a
 tak abi k doktorim kmenom inšje kmeni pristúpili a v ich ná-
 reči dĵela spisuvali a vidávali, ktoruo umenšénja kmenovích
 literatúr slovanských k vuoli tak rečenej vzájemnosti (Wech-
 selseitigkeit, nexus reciprocus) Slovanskej sa stat a k pev-
 ňejšjemu sa spojeňú haluzí Slovanských najme tých, ktorím
 nebezpečenstvo od cudzoti brozilo, poslužit malo. Nedávno
 ešte o národ náš mnohozaslužilí a všetkej úcti hodní našiñec,
 vo svojom spisku „Vzájemnost we příkladech u Čechoslowanů“
 v Pešti vidanom na tento spusob o veci pripomenutej píše:
 „Zůstaňme při tom počtu nářečí, který nám osudem již newy-
 hnutelne dán jest, aniž je sami schwalně rozmnožujeme, ale
 raději kde možno umenšujeme.“ Našiñec tento písať o vzá-
 jemnosti, a predca sú tjeto slová nevzájemnje! Nemá sa
 umenšovať, rušiť a ničit to, čo z národa samjeho Slovan-
 skjeho a tak pekne virástlo, čo ñikím sebevolne ňje je urobe-
 nuo ale z hlbini bohatjeho ducha Slovanskjeho pochodjace,

čím národ náš Slovanský že je životaplný dokazuje! A všetko toto umenšēja a ničēja nárečí Slovanských stať bi sa malo pre tú príčinu, aby sa našinci menší počet nárečí ľahšie naučili mohli a aby cudzincom naša literatúra prístupnejšia a snádnejšia bola, lebo hovorí sa, že ako bi potom cudzinci do literatúri Slovenskej sa dávali a ju poznať si žiadali keby tolko bou počet nárečí spisovních. Mi teda k vuoli dakolko dobrovolníkom a leňochom, ktorým sa učiť ťaží, peknú rozmanitosť reči našej Slovenskej hubiť, na vñivoč. uvádzať a rozkvit osobitných jednotlivých kmenou pre tak rečenú vzájemnosť zastavovať bi sme mali? To ñje vzájemnosť, ale ñvzájemnosť, to dobrý duch Slovanský ñikdá žiadať ñemuože a ñebuďe, a bez tejto opravdivej jednoty ñikdi ñebuďe medzi nami opravdivej vzájemnosti, ale pod jej zásterou námeri sebeckje, osoblivje a sebevolnje. — A či je to pravda že mi preto píseme, aby sme inším národom ľahodili; ím sa zalúbili, slovom či mi píseme pre inších a ñje račej z nás a pre nás? ñikdi žiaden národ ñepisau pre inších, ako añi jeden veľký umelec (artifex, Künstler) añi ñebášiu añi ñemaluvau atď. pre druhých, ale vikonávau svoje umelectvo preto že museu, že ho k tomu vnútorná potreba, ktorú on premuocť ñevláda, hñala, že chceu ideal, ktorí sa v jeho duši zjavu, spredmetñiť (vergegenständlichen, objectiv machen) a na svetlo vystaviť. Tak añi národ ñenamáha sa duchovne pre inších, ale vystavuje na svetlo to, čo sa v jeho duchu nachádza; čím sa zapáliu, o tom spjeva; čo o Bohu, sveťe namisleu, pre nás to rozpráva a rozpovedá. Mi teda Slovañja tjež ñebudeme len inším so životom našim duchovným posluhovať, ale budeme to, čím je duch náš zapálení, vispevovať a o tom ako sa na známosť všetkých vekou a národou podoprení na svet ñivame, v duchovných plodoch našich rozprávať a všetkým, svojim i cudzím ohlasovať. Ak chce dakdo z cudzincou obsah duchovnjeho života nášho poznať, ñech príde k nám, ñech sa to tak učiť ako mi mu to podávame, ñech nás uzná v našom národñom živote! — A tak toto ñje je žiaden duovod oproti rozmnoženú spisovních Slovanských nárečí, ale

aňi vzájemnosť iba zle zrozmeneň a čjastočňá. Ako pekňe ho-
 vorí Kollár, zvestuvateľ vzájemnosti Slovanskej, o vstahu ná-
 rečť jedňich k druhím, ako čistou vzájemnosťou díchajú nasle-
 dujúce jeho slová, napísanje v znamenitej jeho knížke o vzá-
 jemnosti na strane 6-tej: Jede Mundart soll neue Lebenskraft
 aus der andern schöpfen um sich zu verjüngen, zu bereichern
 und zu bilden, und nichtsdestoweniger die andern nicht an-
 tasten und sich auch nicht antasten lassen, sondern neben allen
 übrigen ein eigenes freies Gebieth zu behaupten fortfahren.
 Bei der Wechselfeitigkeith bleiben alle Stämme und Mund-
 arten unverrückt auf ihrem alten Platz stehen, befördern
 aber mit gegenseitigvereintem Wirken und Wetteifern die Blü-
 the der gemeinschaftlichen National-Literatur“ t. j.
 „Každúo nárečja má sa z druhjeho obživovať abi omladlo, zbo-
 hatlo a sa vzdelalo, pri tom ale nemá druhje ukrivdiť ani sa
 ukrivdiť ňedať, ale vedľa všetkích inších slobodnuo svoje pole
 zadržovať. Pri vzájemnosti (t. j. opravdivej) ostanú všetkje
 kmeni a nárečja ňepohnutje na svojích dávňich mjestach
 a pri tom všetkom napomáhajú vzájemným puosobením a spo-
 ločným sa predbehúvaním rozkvit spoločnej literatúri ná-
 rodnej.“ Sú toto slová utešenje, z duše vzájemnou láskou k
 Slovanom hlboko pohnutej viljate, predca ale ten sám Kollár, ktorí
 sa tak krásne o vzájemnosti Slovanskej vijadriu, vzájemnosť túto
 Slovanskú ňedobre určiu (bestimmt hat, definivit) a na skutočňi
 život ňedobre obrátiu, lebo v tej samiej už pripomenutej knížke
 vzájemnosť Slovanskú takto určuje: „Die literarische Gegenseitig-
 keith ist die gemeinschaftliche Theilnahme aller Volkszweige an den
 geistigen Erzeugnissen ihrer Nation; ist wechselseitiges Kaufen,
 Lesen der in allen slawischen Dialekten herausgegeben Schri-
 ften oder Bücher“ t. j. „Literárna vzájemnosť (medzi Slovan-
 mi) je spoločňi údel všetkích kmenou v duchovňich plodach
 svojho národa; je vzájemnuo kupovaňja a čťtaňja kníh a spi-
 sou vo všetkích slovanskích nárečjach vidaních.“ A potom v
 tej samej kníhe a aj v najnovšom svojom dťjele „Cestopise do
 Itálie“ vzájemnosť Slovanskú len na štiri kmeni obmedzuje a

k nej len tjeto štiri kmeni so svojimi nárečjami pripúšťa. Ne-
 chceme mi naskrze nášho Kollára obviňovať, alebo mu dačo z
 jeho veľmi mnohých o nás a Slovenstvo zásluh odberať, ale chce-
 me to čo on samí prví visloviu ďalej rozvíjať, tam kde on ideu
 vzájemnosti Slovanskej úzko a len zvonku (äusserlich) mislou
 pojau (aufgefasst hat, concepit) ju rozšíriť, doplniť a odušev-
 niť, to čo on smutnými ešte okolnosťami Slovanstva za toho
 času donútení o našej vzájemnosti povedau pri veselšom už
 dačo Slovanou stave napraviť a objasniť. Ale vidno i tak že
 určenja jeho vzájemnosti Slovanskej a obmedzenja jej na štiri
 kmeni so spisovnými ich nárečjami s tým, čo o tejto z jeho ho-
 rúcej čistou láskou k Slovanstvu dosjal najzapálenejšej duše
 vitjeklo, sa nezrovnáva, bo akože pri štiroch nárečjach všetkje
 nárečja obstoja, ako sa pri štiroch inšje neukrivdja, ako všet-
 kje na svojich miestach zostanú a sa vzájemne obohátja a
 omladnú, naposlédok všetkje k rozkvitu spoločnej Slovanskej
 literatúri dopomáhať budú? Viďet teda, že obmedzenja toto
 vilevu jeho srdca láskou Slovanskou plnjemu sa protiví, že naho
 vislovená mišljenka nepodala nám to čo nám viljalo srdce a že
 čistí jeho pocit vzájemnosti Slovanskej na ďalšie jej rozvitja
 ukazuje, kde mišljenka práve to, čo z hlbokjeho citu višlo, vi-
 slovenuo obsahovať bude. Sám teda Kollár žjdať musí ďalšie
 vzájemnosti rozvitja, abi ono jeho srdečnej túžbe sa virovnalo,
 ktorá je iste najšlechethejšja a najspravedlivejšja. Kollár celú,
 úplnú pravdu cítiu, ale ju v tom spuosobe, v tom obvođe
 (Umfang) ako ju cítiu nevisloviu. Veľmi smutnje ešte boli vtedi
 okolnosti Slovanou, keď rozžjalení Kollár ich ku vzájemnosti
 napomínať počau, a preťo chťjac ich od zljeho ochrániť, radí
 a porúča on, abi sa vjacej kmenou v jednom literárnom nárečí
 spojilo a spojením silami všetko to, čo im v duchovnom ich
 rozvití na prjek stojí, na stranu odrútilo. Poctivá je misel Kol-
 lárova, ale teraz už ďakovať Bohu, trebas nje docela ale predca
 značne premenili sa časi, bo o veci, o ktorej predtím len pár
 učeních mislelo, teraz stá a stá mislja a že sa národnosť v kme-
 noch našich každy deň vjac a vjac budí novje a novje duokazi

na svetlo prichodja. Vidáva sa vždi viac a viac medzi nami kníh, zakladajú sa knižovne, povstávajú neďelnje po obcach našich školi atď., čo všetko o tom svedčí, že život duchovný ktorí sám je opravdivý život ľudský, medzi nami rastje a tím uvedomeňja nás samích zo dňa na deň sa zvetšuje. Vedomja seba, národa jako národa, je národu i každjemu zámok bezpeční o ktorí sa všetkje naň sa rúťacie návali rozrazja a rozpráskajú, lebo národ sebavedomí je spojení duchom najsilnejšie, on sa zňectíť a zašpiňíť nedá, on si na bitosti (existentia) svojej a na počtívom staňí medzi inšími najvjacej zakladá, lebo žije duchovne. Po stoeľťjach drjemoti prebudíli sa v našich časoch ako na hlas trúbi archaňjela aj kmeni Slovanskje k duchovnjemu životu, a prebudíli sa raz aj naši Slováci i prichodja k sebe ako národ, a preto zavolať muožeme trebas ešte mnoho a mnoho máme k pretrpeňú a k prevládaňú, po sto a sto rokoch alebo hliveňja alebo čjastočnjeho života hlasom radostným: prestáli sme nebezpečenstvo najvetšie! oj prišli aj naše časi! prišjeu aj náš vek! Ale kebi sme v nebezpečenstvach žjadnej inšej ohradi proti nim nemali len toto spojeňja s kmenom inším vo spisovnom nárečí, tobi nás iste pred nebezpečenstvom neochráňilo, lebo je to spojeňja ešte len viac vnešnuo (externus, äusserlich) ako dolu nižje o tom povjeme. Spojeňja pravdivuo je v duchu, a najlepšja proti nebezpečenstvu ohrada je sila vlastná, ktorú mi práve v kmeňe našom Slovenskom prebudíť chceme, prihovárajúc sa k nemu v jeho vlastnom nárečí, ktoruo mu hovorí k srdcu a hovorí k misli. Pre tjeťo teda duovodi mislíme že ohraničieňja vzájemnosti Kollárovej len na štiri kmeni nje je viac na čase a že ho vjacej netreba, ale určieňja vzájemnosti medzi našimi kmenami tak vistavujeme a rozširujeme, ako ju on v srdci svojom hlboko počťiu ale ju tak, ako sme už aj hore viššje poznamenali, nevíslovii. —

Kollár určuje vzájemnosť Slovanskú, ako už hore viššje o tom reč bola, že ona je spoloční údel všetkých kmenou v duchovných plodach svojho národa a vzájemnuo kupuváňja a

čítaŋja kníh a spisou vo všetkých Slovanských nárečjach vidaních; na to mi ale vravíme, že táto vzájemnosť je ešte len povrchňja, majúca pravda zárodok vzájemnosti opravdivej, lež pri tom ešte nerozvitá, nezavršená. Každí kto dačo predsebaberje, kto si dačo zváži, ten to nerobí len preto, ak ňje je dajakí lahkomiselník alebo hráč s časom, abi ňječo predsebabrau, dačo si zvážiu, ale abi to k potrebám svojim, tým lebo inštm, obrátiu, a tak kto si kupuje dajakje knížki a číta na pr. histori Rékou, nekupuje tje knížki a nečíta ich len preto, abi ich mau a prečítau, ale abi sa z tých kníh dačo podučiu a v pripomenutej prípadnosti, abi život historickí Rékou poznau a s ňím sa podľa možnosti dobre obznámiu. Predsebabraňja, teda kupuňja a čítaňja knížjek je len prostriedok k dačomu viššjemu, k vikonaň čohosi, k obznaň sa s dačím, bo duch, ktorí hibe človeka len vtedi to, počom túži, do svojej moci dostaŋe a tým sa uspokojí. Keďbi teda vzájemnosť u Slovákou bola len údel v duchovních plodoch svojho národa a tento bi sa len kupuňím a čítaňím kníh a spisou v druhých nárečjach Slovanských vidaních ukazuvau, tobi ona na polovicke cesti stáť ostala a to čo vikonať má, žjadnim spôsobom nevikonala, bo duch bi na ten spôsob svoje djelo ešte nezavršiu a nenavrátia sa s tým po čo višjeu. Dostatočnú iste príčinu musí mať duch alebo jednotlivca (unius individui, eines Einzelnen) alebo kmena, pre ktorí on hračice kmenovitejho svojho oddeľeňja opúšťa, a táto ňje je žjadna druhá, ako že sa on v tejto kmenovitej odseknutosti ňnespokojním už cíti a na vetšje pole prejsť si žjada. V kmenovej odseknutosti ňnespokojním sa on cíti preto, že ako duch kmenoví je on len jeden jediná ukaz (manifestatio, Offenbarung) ducha národa toho, ku ktorjemu jeho kmen náleží a tak v hračicach svojho kmena on sa ešte nenachádza, preto teda z týchto úzkich hračíc, abi sám seba poznau, vichodí a sa na širšje pole, ktoruo je jeho podlahou, prenáša. Najvetšja ducha úloha (problema, Aufgabe) je, abi sám seba poznau, s čím sa do našich časou zaŋeprazňuvala historia ľudstva, lebo duch je podstata (substantia) všetkjejho, a

len po úplnom seba poznaní muože on založiť trón poznáňa všetkého na svete. Tak sa všetko v ňom zhŕkne a on ako kráľ nad všetkým duchovne panuje. Duch teda dajedneho kmena z hraníc týchto na pole celjeho národa vystupujúci, horí za poznáňím seba, abi sa von koncom so sebou oboznámení aj tak ukazuvau, podľa toho puosobiu, pracuvau, tak len príde k svojmu určeniu a práca jeho sa mu podarí. Na tento spuosob cjel vzájemnosti našej je poznáňa národa nášho, alebo poznáňa ducha celjeho nášho národa, ktorjeho keď poznáme budeme podľa tejto známosti žiť, aspon tak sa žiť usilovať, budeme naozajsne svojskimi. Rozumje sa, že toto poznáňa nesmje byť len zvonku a zvrchu, nesmje len pri počte, postave, zemi a jej hranicach národa nášho zostávať, slovom nemá byť len poznáňa prirodzenosti a abi som tak reknuv materiálnosti nášho národa, ktorú on alebo sám tvorí alebo ktorá ho otáča, ale musí byť poznáňa obsahu (Inhalt) života národa nášho a podstatných jeho forjem, v ktorích on žije a žiť muože ako národ tento. Keď teda cjel vzájemnosti našej je poznáňa národa nášho, údel duchovní v plodoch jeho a tak kupuvaňa a čítaňa kníh vo všetkých našich nárečjach vidaných je k tomu len cesta, teda prostrjedok. Na tento spuosob Kollár keď činnosť pripomenutú za vzájemnosť pokladau, zavjaznuv pri prostrjedku a nenaznačiu cjel, čo ale, ako sme už aj rekli, všade sa stáva, že sa odrazu jadro nevikluje a človek hneď ho nevilúpi. Ale zo vzájemnosti Kollárovej musela sa úplnejšia viššia viklovať, on teda aj teraz ostáva zvestuvateľom jej prvím, nesmrteľným, a preto Kollárovi, hlave do teraz čo do Slovanstva medzi nami s hlbokým Šafárikom najbistrejšej, poctivosť a sláva! Mi teda vzájemnosť neberjeme viac len povrchné, nenachádzame ju len pri prostrjedku k nej vedúcom, ale berjeme ju vo viššom, opravdivom zmisle, a to v tom značení, v ktorom je ona cjelom. A tento cjel Slovanou alebo vzájemnosť naša záleží v poznaní ducha národa nášho a to ako sa tento duch v umeňí, (in der Kunst, in arte) vo spoločenských formách života Slovanou atď. atď. ukazuje a jako sa on tam ako duch Slovenskí uka-

zuvať musí! Keď toto poznáme, poznáme samých seba a povedieme život takí akí, ak žiť máme, vjesť musíme. Každý národ v histórii sveta žiu podľa ducha svojho a tak len aj v skutku žiť môžu, lebo inakšie nebou bi sa schápau k životu samostatnému, a duchu viššjeho národa podlahnúť bi bou museu, v ktorej prípadnosti nebou bi život vlastní vistaviu a v histórii sveta ako národ osobní sa ukázau. Kdo na nás Slovanou pozre a pilnejšie nás považuje, ten veru pozná, že mi v histórii sveta osobnuo položenja zaujímame a k životu zvláštnemu povolani sme, ku ktorjemu abi sme prišli, treba nám poznať ducha národa nášho, poznať v čom buďe záležať tento život náš. Opravďivá vzájemnosť nám to ukazuje, visvetluje, teda k tejto viššej vzájemnosti sa dostať a ju s celou dušou objať musíme, ak sa k životu opľavďivjemu a k životu nášmu po stoeľjach hlásime. Tejto opravďivej vzájemnosti je tamtá predchádzajúca len prostrjedok, a tak teda mi sa nárečja slovanskje učiť, knihi a spisi v druhích nárečjach spísanje kupovať a čítať musíme, ale pri tomto len ostať nemuozeme, lež z kníh a spisou tých život náš Slovanskí ako on na rozličných stranách vizerá musíme poznať a si osvojovať. Táto vzájemnosť ale nežjada, ako tá predešlá, odhadzuvaňja, zapjeraňja, zaňedbávaňja alebo práve zatracuvaňja daktorích nárečí Slovanskích, ale naopak každej určitej čjastke národa nášho všetko možnuo rozvitja praje, ktoruo len v jeho osobnej duchovnej forme t. j. jeho nárečí celkom sa stať muože, bo vo všetkých tých rozmaňitých úkazoch a formách všeživot Slovanskí na rozliční spuosob sa vistavuje, a mi teda chťjac dokonale poznať ducha národa nášho, všeživot náš, bez čoho ako sme už povedali nepřideme k životu vlastnjemu, všetkje tje rozmaňitosti na poli života nášho Slovanskjeho vikvitnutje poznať a v duchu našom stroviť musíme. Vzájemnosť Slovanská je po hustích mračnách, nad Slovanskím svetom dlho a dlho sa rozprestjerajúcich, nad svetom našim vikukajúce slnko, i ako toto všetko zahrjeva a každú bilku k životu a rozkvitu privádza, tak aj slnko našej vzájemnosti všetkým polám Slovanskím svjeti i každjeho kvjetka zvelatok a úpl-

nuo rozkvitnuťja na týchto polách napomáha. Rozvi sa rozvi ti velikuo rozmaňitími čačkami a kvjetkami rukou veľkneho hospodára visjato pole Slovanskuo, oj rozvi sa vo svojej strakatej kráse, abi sa aj oko naše aj oko sveta s tebou našesilo, a po dlhom suchu človek zas sa rozveseliu a zaspjevau k sláve tvojej a k sláve veľkneho hospodára tvojho! Ale roztraťime, rozffkame sa, poved'ja daktori, keď každý so svojim vistúpi, každý svojou cestou puojde! Krátkozrakí! Oni nechápu vzájemnosť našu, ich nežahreva jej slnko! Sama naša vzájemnosť to nedopúšťa, ona je proti tomu všemohúca. Ak nám je súdení život, ako pevne veríme, príme sa pravá vzájemnosť medzi nami a v ten čas rozpčchnuť, rozffkať sa nemuozeme, lebo sme poznali podstatu života nášho a prichitili sa jej, a tak všecci budeme stáť na podstate jednej, budeme pri našej kmenovitosti, predca vždi nachádzat sa vo Slovanskej všeobecnosti, budeme vo všetkých okolnostach, každím časom Slovaňja. Zasyjet len zasyjet slnko naše a rozohrej srdca ludu nášho, abi zmekli a spadla z nich tvrdá kuora kmenovej samolúbosti, nadutosť a vipínavosť, i zapála sa oni potom láskou, ktorou díchajú spevi naše a ktorou pošumjevajú lipi sveta nášho od mora k moru. Povedajú mnohí, že je rozpadnuťja sa národa nášho na kmeni nešťestím pre Slovanou, pri čom oni iba to veľkuo trpeňja, ktoruo sme v rozpadnutosti našej kmenovej pri zosla-behí sili obecnej podstúpili, považujú. Mi pripúšťame že nám ťažko padlo to trpeňja, ale ako každuo zluo k dobrjemu poslúži, tak aj toto veľkuo trpeňja naše nebolo nadarmo, ale poslúžilo nám a poslúži nám ešte len na budúce časi k nášmu dobrjemu. Z trpeňja, čo z tohoto rozpadnuťja pochoďilo, naučili sme sa každuo súženja pokojne znášat, čím sme stubli, potom ale naučili sme sa s každím trpeňsm, ktorjeho trpkosť sme zakúsili, lútosť mať, čo nám k životu nášmu budúcemu, k takjemu akí je Slovanom od Všemohúceho súdení, nevíhnutne bolo treba, a pri tom všetkom sila naša, ktorá bi v nerozpadnutosti svojej bola sa do behu pustila a sa do našich časou už bez pochibi aspon zvetša visilila a vitrovila, zadržala sa v roz-

padnutosti svojej, súc v najvjacej kmenoch pritlačená ale nje udusená, čerstvo a bistro. Ale naiste to do povahi vzjať treba, že kmeni tje, ktorích sila kmenová nebola utlačená ale sa v živote osobnom kmenou pri lepších tch okolnostiach rozviť mohla, nepracovali nadarmo a jako mi Slováci hovoríme vospust sveta, lež oni pracovali, keď sme mi ešte duchovne drjemali, oni ducha Slovanskjeho v pohibuvaní zadržovali, a čo je hlavne do veci, puosobeňja jeho rozširovali a rozmnožovali. Puosobili kmeni tjeto, Česi a Poljaci, ak na nás ostatných, svojich spoluplemeníku, prebudzujúc nás pomalí z duchovnej drjemoti a sprjatelujúc životom i djelami svojimi so životom viším, tak tjež puosobili oni, a najme Česi, aj na históriu obecnú ludskú a vidobívať nám začali aj na nej mjesto. Sila tých kmenou, pravda, v čjastočnom svojom namáhaní zo svojej čerstvosti, súc aj na silu nalomená, upustila, ale ak sa ona nebuđe len v kmenových medzách zadržat a pohibuvat chceť a jestli od čerstvej ešte sili obecnej Slovanskej, ktorá pravda len v čistom duchu Slovanskom vre, popchnúť sa dá, sila tá nalomená na novo sa schitiť a k veľkej činnosti omladne. Natjeklo síce pri živote odlúčenom daktorích kmenou našich došť kalužnice do života nášho Slovanskjeho a napadalo došť z cudzoti trošák, ale život Slovanskí to, ako pevne veríme, prečistiť a preoseje. Aj to je pravda, že v kmenovej našej rozpadnutosti vjacej kmenou nás odomrelo a do cudzjeho národa sa preljal, ale ako tam za timi žjalime, tak nad počtom veľkým čo ostali sa tešíme, ktorí počet, dakuvat Bohu, je ešte tak veľkí, že mnoho, náramne mnoho, a iste to čo nás očakáva vikonat muože. Keďbi ale dakdo na veľkuo naše trpeňja nepozerau a na kmenovitost našu bi sa žaluvau, ten bi v skutku nevedeu čo hovorí. Už hore višše sme povedali, že kmenovitost v národe je znakom bohato obdaruvanjeho jeho ducha, jeho čerstvosti, živosti a tak tím samím znakom je ona aj v našom národe Slovanskom. Že náš národ Slovanskí je na ducha bohatí, svedčí celí jeho doterajší život, celuo jeho usiluvaníja a dosvjedčajú aj Němci, ktorí o nás napospol hovorja, že všetko lahko chápe me a všet-

kjemu sa s veľkou snadnosťou priúčame. Duokazi o tom, že náš národ je živý, máme tjež a blavne v jeho bohatej naozaj krásnej poesii národnej, ktorá sa muože zvat kvetom všetkých inších poesii. Kébi ale nebou národ náš kmenovitý, neboubi tak na ducha bohatý a naopak, lebo je to, ako sme už aj hore višše spomenuli, jedno s druhím spojenuo. Ale takí pripomenutí žalobník na kmenovitosť našu si ťažujúci mrmlau bi ňevedomki aj na ten úkaz, ktorí svetu Slovanskjemu najvjacej slubuje a ktorí sme mi slnkom nad svetom naším Slovenským po dlhom zatmeňú vichádzajúcim menuvali, bo akože bi bez kmenovitosti našej bola mohla povstať medzi nami zlatá vzájemnosť, ako stretnutja sa síl a úmyslou po dlhom sem a tam točeňí v jednom strjedku, v jednom duchovnom ohňisku? Níkdá bi jej bez kmenovitosti, níkdá nebolo bívalo, a tak níkdá bi nebolo v Slovanstve sa vijavilo to silnuo napnutja mislí, to veľkuo pohnutja duchou, to osvježeňja srdca po roďinách našich Slovanských, ale muselo biť jedno a tak muselo biť aj druhuo, všetko k nášmu dobrjemu! —

Hore višše sme už rekli, že Kollár náš vzájemnosť Slovanskú na štiri kmeni s ích spisovními nárečjami obmedziu a tak len tímto štírom právo ťaňja i trvaňja na duchovnom poli Slovanskom pripustiu. Kollár to, ako sme hñeď pripomenuli, urobíu zo šlechetnjeho srdca, z dobrjeho úmyslu a pripojili sa k jeho určeňú vzájemnosti a literatúr Slovanských potom aj inší, tak že už teraz prijímaňja štir viznačeních literatúr Slovanských, a to: Ruskej, Polskej, Českej a tak zvanej Ilirskej na pospol do behu prišlo a ustáluvat sa začalo. Či je to ale pravda, že sa len štiri literatúri Slovanskje nachádzajú? či sa toto učenuo určeňja literatúr našich so samím životom zrovnáva a či je to ňje len holuo klamaňja nás samích? potom či toto určeňja ňevedťje práve tomu k odporu čo sa obsjahnut malo a chcelo, najme ku kmenovej osoblivosti, nadutosti a vipínavosti? Holí blud a klam je to, že sa len štiri literatúri Slovanskje nachodja, bo kďeže zostala pri určeňí tomto literatúra Srbská, kďe Lužických Srbou a kďe naposledok naša literatúra Slovenská,

ktorej jeden jediná plod, djela nášho velebného Holljeho vnútrnou svojou cenou odváža peďesjať druhých veršami a veršičkami visipaných knížek a knížtičiek? je to teda pravda, že máme len štiri literatúri? či s tým nešjalime seba a neklameme svet? alebo či tje literatúri nje sú Slovanskje? či naša literatúra nje je tak Slovanská ako druhá, ba moc razí keď na ducha a stavbu jej pozreme, Slovanskejšja? Zbadali sme, že najme tí, ktorí až veľmi do svojich kmenou sú zalúbení a len v nich a pre ne žit a pracovať chcejú, určēja toto štír literatúr Slovanských s radostou pochitili a pri každej príležitosti vystavovali, ale veru už čas tomu klamu, tej práznej vipínavosti, tej nadutej nevšímavosti konjec urobiť, čas mišljenku so životom zrovnat a zmjeriť, čas všetko čo Boh na poli Slovanskom požehnau prijať a za to mu, uznať toho, srdečne sa poďakovať. O našom Hollom nikdy, nikdy zmjenki, krem čo sa dakedi o ňom u nás na Slovensku povedalo, nikdy zmjenki o veľkých zásluhách nebohjeho nášho Palkoviča, a predca je Hollí hviezda prvej veľkosti na nebi poesie Slovanskej a mužovja naši ctili, pracovali, do svojej starobi namáhali sa pre národ Slovanskí a bohobojne svoj život k dobrjemu nášho národa vinakladali, a ich ani nespomenú, a čo viac sa im ani nepoďakujú, nevďační! Sem teda vedje tá vzájemnosť? To je laskavá, milosti plná matka Slovanská, ku ktorej sa mi sinovskí držat máme? Opravdivuo Slovanstvo je dobrouo, plnuo láski, ono sa prizná ku všetkým svojim deťom, veľkým i malým, nádherným i chatrným, bohatým i chudobným, a to je jeho požehnaňa, s ktorým vystupuje a vystúpiť musí pred svetom. Preč teda s každou v Slovanstve osoblivostou, preč s ňízkim len v kmeňe svojom zalúbením! Nemislela to duša Kollárova, že bi to ta vjedlo a že bi raz z neúplneho určēja Slovanskej vzájemnosti práve nevzájemnosť, samolúbošť, sebevolnosť povstať mohla, ale naša povinnosť je, keď následki toho vidíme, samuo zluo s koreňom vitrhnuť a ďalšie jeho rozširuvaňa zamedziť, čo inakšie sa nestáe, okrem keď vzájemnosť naša úplne sa určí a mišljenka vzájemnosti so skutočným životom sa zmjeri a virovná. Nič

nepomáha všetko formulkuvanja, nič všetka suchá theoria, keď sa od života odtrhne, ba s ním práve do odporu postaví. Mišljenka a život ako všade v živote Slovanskom, tak aj tuto musja biť zmjerenje a virovnanje. Pripomenutuo určeňja vzájemnosti Slovanskej a obmedzeňja jej len na štiri literatúri vzalo si za príklad, ako zo všetk jeho vidno, život Récki a štiri literatúri, v ktorých sa tento na poli čisto duchovnom ukazuje, ale to je veľký blúd, je číro, holuo nasleduvanja, v ktorom samotvornosti a tvornosti tej, ktorá bi životu nášmu Slovanskému prislúchala, von koncom ňjet. Život Récki bou vo štiroch týchto literatúrach dokonále vistavení, v ktorých kmeni vedla seba rovnoprávne stáli, bo tri boli kmeni Récke, z ktorých kmen Jonskí sa vo všeliteratúre Réckej v nárečí dvojak jeho spuosobu, jednom puovodnejšom, plnohlasnejšom, druhom vibrúsenejšom ale aj zbrúsenejšom, tak menuvanom Attickom ukazuje. Každí život alebo každý obsah má, a keď chce skutočne biť a opravdivo sa rozvíjať, mať musí sebe patrjaciu formu, čo sa v živote Réckom aj tak stalo, bo tam kmeni, ktorje sú obsahom života Réckeho, vistavili Récki svoj život vo formách osobných, v nárečjach vlastných, a tak toto aj u nás, ak chceme abi sa život čistí, samotvorní, rozumje sa Slovanskí, v kmenoch našich rozvíjau a pri vjacej častkach ludu nášho nežakrpaťu a sa nežatarasiu, biť musí. U nás ale ňje sú tri alebo štiri kmeni ako u Rékou, ale fch je jedenást, lež mi nežjadame, ako sme už aj hore višše povedali, jedenást literatúr, nechceme abi každý kmen v svojom nárečí pisau, ale abi písau ten v svojom nárečí, ktorí má dačo duchovnjeho, osobnjeho, Slovanskjeho, ktorjeho sili duchovnje i materiálne k tomu vistačja, ktorí v nárečí sebe najbližšom nemohou bi sa dobre visloviť a džela v ňom pisanje lud jeho dobre zažiť a spotrebuať. Toto žjadame a všetkým právom. Život náš Slovanskí je v histórii docela od inších rozďjelní, noví, svoj vlastní, v histórii ale pri novom rozvíti života, pri nových okolnostach ňikdi z predchádzajúceho života a okolností podobných, ale z nich samých, čo a jako jedno lebo druhuo sa robí a rjadíť má, súdiť sa musí, lebo sú

okolnosti novje, akých so všetkými podrobnosťami ešte predtým nebolo. Toto história učí a je to docela rozumnou. Čo sa stalo, mohlo sa len v tých istých, v akých bolo, okolnostiach stať: Alexander V., ten pekný hrďina, môžu len v tom čase biť Alexandrom V-ím, tým krásnym nad svetom sa ligotajúcim mláďencom, v ktorom žiu; reformácia mohla tjež len v tom čase, v ktorom sa zjavila, na svet vystúpiť. Prečo na pr. teraz nepovstávajú vjacej mníške, ríťrske rjadi atď. atď. a trvá ešte kresťanstvo, sú ešte neverjaci? prešli povstaňú ich príhodnje okolnosti a preto nemuožu povstať vjacej. Prečo tjež nepovstala prí vzájemnosť Slovanská, a nachádzali sa predca tje samje kmeni Slovanske aj predtím, ktorje sa teraz nachádzajú? V živote teda ľudstva vystupujúce úkazi musja sa na veki s tým samím životom a so všetkými okolnosťami dobre schádzať, a to je blúd daromní chceť do života silou mocou strčiť to, k čomu on sám základu, podstavi nedáva a čo okolnosti nežjadajú, daromná je to k tomu aj práca, lebo sa to nastřkanuo nemá na čom zachiliť, nemá sa na čom rozložiť, preto sa aj v živote zadržať nemuože. Často vidíme vystavovať ľudí pláni a silne pracovať na ich vivedení, a o pár časou nevidíme z ich plánou ničoho, okrem ak počúvame sťažovať si puovodcou ich nad tým žalostne, že sa im pláni ich nepodarili. Oni dávajú príčinu zřjemu, neschopnjemu, hluchjemu svetu, ale skutočne príčina je v nich samých, bo oni s neskutočnými alebo tak rečeno s neživotnými myšľenkami do života docela inšou cestou idúceho vpratať sa chceli, ale nepoznajúc dobre potrebi života, s ňou sa o život trepli, po čom ich myšľenki, tje len formálne pláni sa rozpraskli. Takí ľudja padajú s myšľenkami kotřb svojich tak do života, ako čo mi Slováci hovoríme: že dakdo prišjeu akobi z duba spadou. Añi v prírode ňjet ukazou bez príhodných okolností, ňjet búrki bez pár a inšjeho k tomu potrebnjeho. Preto sa vřdi na to pozor dávať musí, keď s dačím pred svet vystupujeme, či je to životu treba, či mu je to teraz príhodnuo, či to buďe preň. — Vidno teda zo všetkjeho, že aj národ náš musí mať sebe príhodnje formi a spuosobi života,

a takjeto budú tje, do ktorých sa on sám rozkládou, v ktorých sa život jeho rozložíu. Skutočná, životná myšlienka pre národ náš je myšlienka vzájemnosti Slovanskej, ktorú Kollár náš visloviu, a z toho vidno jeho genia, bo visloviu to, za čím celý svet Slovanskí temno túžiu, čo národu nášmu najvjacej bolo treba a čo bolo teraz na čase. Skutočnosť a životnosť tejto myšlienki dokazuje to, že sa ona v živote našom tak prijíma a zápalom srdca i misli naše naplňuje. Skutočná je naozaj myšlienka vzájemnosti, ale neskutočnuo, neživotnuo, životu odpornu je obmedzeňja jej na štyri literatúry a tak akoby len na štyri kmeni, bo štyri kmeni ňje sú obsahom celým národa nášho, a tak aŕi štyri literatúry príhodnou jeho formou, v ktorých sa celý čistoduchovní Slovanskí život ňeukazuje a ukazovať ňemuože. Štyri literatúry to sú formulky v doktorích knížkách a časopisoch sa nachádzajúce, to je ňje život; i preč so suchými, mrtvými theoriami, preč s formulkami, kde je život inakší a to čerství, kde on inšie pohladáva. Preč teda s menuvaŕím štyr literatúr, kde ich je vjač a kde ich vjacej k rozvíťu celjeho života nášho biť musí!! —

Ale pohladŕime aj na to, či sa toto menuvaŕja štyr literatúr zrovnáva s celým ich obsahom a či tu tjež myšlienka životu, formulkuvaŕja skutočnosti na prjek ňestojí? Naše plodi duchovnje literárne na pr. volajú sa literatúrou Českou: je to pravda? Docela ňje! Tje plodi duchovnje literárne, ktorje sme mi Slováci dosjal vivedli, ako na pr. Kollárova Slávi Céra, Šafárikove Starožitnosti Slovanskej atď. atď. ňemohli, smelo istíť muožeme, v našich časoch ňikde inďe v tom spuo-sobe, v akom sa ukázali, v tom duchu, v akom sa spísali, vi-stúpiť, okrem u nás Slovákou, bo v Tatrách, najstaršom a prvotnom bitovisku všetkých Slovanou, zrodila sa a najmocŕejšie, najdúžejšje sa pocíťila, hochi aj druhí ale omíľŕe si to osobovali, vzájemnosť Slovanská a len v Tatrách, tejto najdávŕejšej hradbe Slovanstva, ako ich Mickievič volá, sa zrodíť a k povedomú dozrjevať mohla. Ňjet tu mjesta, príčini zjaviska tohto a prečo ono práve u Slovákou povstalo vipočítuvať, da-

ktorje z nich už Kollár vo spise svojom o vzájemnosti vilo-
žiu, viloženja inšich mi na druhý čas a na druhuo mjesto od-
kladáme. Tímto ale nehovoríme, žebi rovne veľk jeho spevca
(Dichter, poeta) ako je Kollár inđe u inšich kmenovích brat-
rancou našich sa nenachádzalo alebo povstať nemohlo, ani to
neistime, že bi rovne učenej hlavi, ako je Šafárik, u inšich
našich príbuzných nebolo a sa nevicvičilo, ale to povedáme a
smelo istíme, že sa ten zápal (Begeisterung, entusiasmus), to
velkuo zalúbenja sa do tohoto predmetu, o ktorí v pesni Kol-
lárovej a djele Šafárikovom ide, to pritúlenja Slovanstva k
srdcu najvrúcnejšou láskou, to rovnakuo súdeňa o všetkých
našich kmenoch bez všetkej víminky, to rovnakuo považovaňa,
horeňa za všetkým, čo sa ktorjehokolvek z nich tíka, to srdce
všetkým prajnuo, slovom to zamoreňa sa do Slovanstva so
zabudnuťím seba, čo sa u Kollára najjasnejšie ukazuje, nemo-
hlo sa nikde inđe tak zjaviť ako u nás, ako u Slovákou. A
tjeto nasrže Slovenske djela, ktorje sú vítvorom nášho, v
istom zvlášnom stave sa nachádzajúceho ducha menujú sa —
literatúrou Českou! Či Čechovi bolo možnuo v týchto časoch,
po svojom dlhom histor. kmenovom živote, kde kmenovitost
hlbokje korene pustila a mocne zatvrdla takjeho djela stvorit?
nemislíme! Lež nahodí dakdo, iste, — keď ale bolo možnuo
prečo že oni tje djela nestvorili? Povedá sa síce že na mehe
nič nezáleží a že na pr. u Němcou djela Sasou, Bavorou atď.
sa len djelami Německími zovú, a sú djela Sasou, Bavorou atď.
na čo ale a to po pravde sa odpovje, že meno je podstatnuo
a rozličnuo meno ukríva aj rozliční obsah, a ukrívať musí,
inakšjebi ani rozličnuo meno nepovstalo a ani povstať nemohlo.
Meno je forma a keď stratí túto formu, buďe aj inší obsah a
tak druhá vec. To sa rozumje že meno podľa nášho určeňa
musí biť pochop (Begriff, conceptus) t. j. musí podstatu samú
zahŕňať, alebo inšimi slovami, musí vijadruvať a v sebe obsa-
hovať to, čím je vec to čo je, lebo inakšje buďe len meno po-
vrchnuo, a takuo sa len na predmet prílepuje, z něho sa ne-
rozvíja, a tak ho ani nemeňí. Či ti budeš volať dakoho Janom,

Mišom, tím sa v ňom ani mak nepremeňilo a on ostáva ten samý, ale nadaj mu do hlupákou, vichváľ ho ako múdreho, tak ale že on to skutočne zasluhuje alebo inšími slovami že v prvej prípadnosti jeho duch je chudobný, veľmi mizerný, v druhej bohatý, pekne obdarovaný, tu tvoje menuvaňa sa jeho vnútornosti dotkína, forma sa s obsahom zrovnáva a pod rozličnými formami sa aj všelijaký obsah ukríva. Daromnje sú to reči o jednoplatnosti (Gleichgültigkeit) formi, bo inakšie všetko bi bolo jedno či bi si dakoho hlupákom alebo múdrim nazvau a jemu bi to tiež jedno biť muselo, ale až sa dakým inším cíti ako ho ti voláš, tu pri zlom počteňi na teba naskočí, pri dobrom menuvaňi, ak nič ti nepovje, je neuprimný, márnomyšlný alebo len jednoplatný, mlčanlivý. Tak i mi sme Slováci a Slováci biť musíme, preto ale aj naše misli, naše djela sú Slovenskje, bo inakšie nebolibi naše t. j. od nás bi nepochádzali a tak druheho obsahu bi biť museli. Keď ale od nás pochádzajú, majú sa aj tak menuvať akje sú, a potom buďe meno ich pravdivuo. Čo sa Nemcou tika, to je pravda, že djela Sasou i Bavorou sú Německje, ale u Nemcou kmenovitost sa nerozvila, nerozviu sa teda ani život ich kmenoví čistoduchovní, lež len samá všeobecnost na vrchu ostala, a preto aj smješno bi bolo djela od Sasou, Bavorou pochádzajúce Saskími, Bavorskími menuvať, bo oni sú len Německje. Potom tiež menuvaňa „Německí“ je všeobecnuo, ňje je čjastočnuo, Českt ale v národe našom je len meno čjastočnuo, jedneho kmena, pre ktorú príčinu djela jedneho kmena sa mu ako čjastočnjemu podrjaďiť nemuožu. Aj mi máme takuo všeobecnuo meno a to je Slovan-skuo a tomuto sa všetkje naše misli i djela podrjaďiť majú, bo ono je všeobecnostou a pravdou našou. Kebi sme nebolí Slovaňa, inakšie bi boli i misli i djela naše, ale sme, teda dajme mu všetko a priňesme mu všetko na obeť ako djetki vďačnje, bo sme od ňeho všetko to čo máme v ľudstve osobnjeho dostali. Ani tímto kmenami bi sme nebolí bez Slovanstva, a tak ani kmeni ňje sú zo seba a pre seba, ale sú z viššjeho, musja teda aj za to viššje stáť a ho za pravdu svoju

uznávať. Tak aj náš kmenový život musí byť Slovanský, musí slúžiť životu Slovanskému, inakšie sa od svojej pravdy odtrhne, preto ale bude život hjedni, zakrpatelš a dlho ňeobstojš. U nás nič viššjeho biť, nič za viššje nad Slovanstvo uznávať sa ňesmje, a k ňemu tak všade sa obracať máme, ňje ale ku kmenom tým spuoso-
bom akobi oni boli celostou, všeobecnostou, i kdo z kmenou našich sa chce ako taká všeobecnost nadhodiť, druhých kmenou oči len k sebe ako k sebe obrátiť, ten má námeri čjastočnje a osoblivje. Všecci sme rovní v sláve! Jestli dakdo vjacej urobiu, dobre, urobiu si čo bola povinnosť tvoja, za čo ti inší budú vďačni, jestli dakdo meňej, usiluj sa, abis urobiu vjacej, všetko to bude pre rodinu spoločnú, národnú a ľudskú. Iste v kmeňe našom musíme byť Slovaňa, v národe našom ľudja: to je slávno, požehnanuo, to je visokuo určenja naše Slovanskuo!

Obsahom svojim teda, ako sme videli, djela naše ňje sú Českej, ale sú ňje docela Českej ani svojou formou t.j. rečou v ktorej sú písane. Keď pohliadňeme do kníh našich do teraz od evanjelikou A. V., ktorí s Čechmi spoločni jazik v knihách uživali, nájdeme že v ňích i Slovenskej naše formi i Slovenskej slová sú užívanje a presvedčíme sa, že aj v tomto ohlađe kníhi naše od Českých odstupujú, v ktorých ani vlastnje formi ani slová ňenachádzame. Vjeme dobre z posúdkou Českých o našich knihách, ako sa Česi nad našimi formami a slovami zastavovali, ako im prebývaňa v literárnej svojej reči poprjat ňechceli a nám ich vždi naspät vracali. Škultéti vo svojich básňach užiu dakolko Slovenských slov, Českjemu súdu sa básne lúbili, ale slová slovenskej sa z užívanja literárneho viobcuvať kázali. A toto je urobenuo v básňach, kde slovo daktoruo tak názorne (anschaulich) mišljenku maluje a ju tak predstavuje, že sa žjadnim inším slovom dosadiť ňedá. *) Česi

*) V prácach zo Slovenska do Českých časopisou posjelanich sa vlastnje Slovenskej slová na čistje Českej, často aj s preinačejším významu zamjeňali. Stalo sa to aj spisovateľovi tejto rozpravi. V „dumkách večerňích“ básňach, ktorje on do Kve-

nemali ohľad na Slovákou, ani na ich bohatstvo a určitosť nárečia, ani na to, že Slováci ich knihy v rozličnom docela nárečí čítali, a keď sami Slováci nárečia Českuo vpletaním vlastných slov do spisov svojich si oblahčiti alebo Českje formy svojimi určitými formami podopĺňovať chceli, mali im to Česi za zluo. Prízvuk (die Betonung) Slovenskí bou v knihách našich u Čechou vždy chibní a nám samým za chibu pokladaní, a predca je tento prízvuk u nás docela pravdiví od Českjeho veľmi odchodní. Všetko toto pripomenutosť dokazuje, že knihy od nás Slovákou písane neboli ani formou svojou docela Českje, lež z väčšej polovice Českje, a menšej Slovenskje, práve ale preto ani jedno ani druhuo, dajakási zmješanina, v ktorej sa duch Slovenskí úplne, tak akoby treba bolo nevislovuje a neveríža. Abi sa táto zmješanina, ktorá ani jednemu ani druhjemu nepatrí, ktorá nemá žiadneho istjeho a významnjeho rázu (charakter) prebrala a knihy naše obsahu Slovenskjeho i slovenskú úplnú formu mali, obsah teda a forma sa docela virovnali, treba mišljenki naše aj v ich vlastnej forme, v tej v ktorej oni u nás povstávajú, do ktorej sa v duchu našom obliekajú, predstaviť, tak isté aj mišljenki naše úplnejšie, významnejšie, duoraznejšie budú, k duchu kmene nášho Slovenskjeho mocnejšie prehovorja a djela naše aj formou svojou, slovom, budú djela Slovenskje.

tou, časopisu Českjeho, posjelať, v texte skladateľovom sa raz táto zmena stala. V texte stálo:

Slýchal sem písně a slýchal pověsti,
Chroptící hlasy to stařiny mraucí,
Hlasy, jenž časem srdce rozbolejí
Jako volání ze lodí tonaucí,

A v Kvetoch sa takto premenilo:

Slýchal sem písně a slýchal pověsti,
Chroptící hlasy to stařeny mraucí;

Čo za náprava! U nás Slovákou jak aj u Rusou znamená starina starožitnosť (das Alterthum), vek dávni, u Čechou značí stařena starú babu, a táto nepoetická postava stratila sa sem ako náprava v básni, abi len slovenskuo Čechom nedost' známo slovo vistalo.

Za našich časou, ako Kollár vo svojej vzájemnosti hovorí, ňje dosť biť tím lebo tím kmenovcom, ale sa vihladáva biť Slovanom, ňje je dosť len to lebo inšje kmenovuo nárečja znat, ale vihladáva sa znat, ňje len ako Kollár vo svojom spise hovorí, tje lebo tje nárečja, ale na pospol reč Slovanskú, ktorá je vo všetkých nárečjach našich rozložená, bo akože inakšje budeš Slovanom, čo je hlavňje pri vzájemnosti, bez známosti reči Slovanskej? Keď budeš znat len daktorje nárečja, bude to známost len kúskovitá, ňeuplná a ti ňebudeš naskrze vedet to čo je k pravdivosti života nášho ňevihnutne potrebnuo. Ale akože si nadobudneš známosti tej bez poznaňja nášho bohatjeho *), jadrnjeho, plnozvučnjeho, čistjeho slovenskjeho nárečja, ktoruo, ako svojim časom na svojom mjestě dokážeme, je o moc od druhích nárečí Slovanskích zachovaňejšje, nárečja ktoruo ako Tatri sú strjedkom Slovanstva tak je strjedkom nárečí Slovanskích, ktoruo je prjehodom od východňích k západňím a v ktorom ako v klbku sú zvitje ňitki jednoli všetkých nárečí Slovanskích. Pod tímto ale čistím, ňeporúčaním, plnozvučným, všetkje nárečja Slovanske spojujúcim, v strjedku nášho sveta hovorením a najstaršje meno Slovanou **) najčistějše zachovávajúcim nárečím naším Slovenským zachovau sa

*) Velkú túto bohatosť nárečja nášho ukáže a na jasnuo svetlo vistaví slovňík Slovenskí, ktorí práve teraz jeden zo Slovanskích rodákou našich k vidaňu pripravuje a jako pripraví prjam na svetlo vidá. Pevňe veríme, že sa tam mnohim otvorja oči a že sa s počuduvaním prizerar budú tomu dosjal zaňedbanjemu nárečú, o ktorom oni to, čo uvidja, ňikdi ňemisleli, domáci i cudzí!

**) Nestor vo svojom letopise volá všetkých Slovanou Slovenami a vivotí všetkých zo slovenskjeho jazika, ktorí sa uňho víslovňe jazik slovenskí menuje. Mi Slováci sme toto najstaršje a všeobecnuo naše meno verňe zachovali. Ten istí Nestor vidáva zem Dunajskú za najstaršú vlast Slovanou, o čom všetkom svojim časom a na svojom mjestě obširňejšje hovorit budeme.

aj duch Slovenskí alebo Slovanskí vo svojej čistote a svježosti, alebo abi som lepšie sa vijadriu, zachovali sa spolu duch i nárečja v pokojných, údolistích Tatrách našich, na zemi medzi Dunajom a Tatramí, v prvotných týchto a najstarších, najdávnejších sedaliskách Slovanou na zemi Europejskej. Duch tento a nárečja naše sú jedno, i kto ich chceš jedno od druhého odtrhnúť, trháš objatja, v ktorom sa ti duch náš ukazuje a pokojne, milostne ako dobrí mládeňec z náručja vrstovnice usmieva. Záleží nám teda a záležať musí aj všetkým naším pravím kmenovcom na tom, abi sme mi vo vlastnom našom nárečí písali a to, čím sme nadchnutí a naplnení, verne ako to myslíme a cítime, s tou samou vrúcnosťou, s tou samou túžobnosťou predstavili a rozpovedali. Aj toto teda jako aj známosť nášho nárečja jako podstatného pri známosti reči Slovanskej mocne a neodolateľne nás k tomu ponúka, abi sme, keď nechceme sami seba zaprjeť, keď chceme svedomito a verne svetu nášmu slúžiť, písali v nárečí našom peknom, v nárečí našom Slovenskom. — Velmi bi sme si tjež prjali, abi tje kmeni a kmenki ktorje vo svojich nárečjach písať nemuožu, aspon s osnovou grammatickou i s pokladom slov svojich nárečí, vidajúc k tomu cjelu úplnje grammatiki a slovníki, nás zoznámili a rovne zo svojej strani všereč Slovanskú svojímí prídavkami obohatili a úplnú jej známosť možnú urobili. Mickievič vo svojich prednášanjach Partzskich o literatúre Slovanskej hovorí, že inšie národi víťazoslávne, pametnje stĺpi, chrámi a rozličnje pomníski (Denkmal, monumentum) nastavali a na zemi kde bývali po sebe nehali, Slovaňa ale že nenastavali takich po svojej zemi pomnískou, predca ale že vikuvau duch Slovanskí jeden takí pomník ozorní, a ten je vraj reč Slovanská! Mickievič má docela pravdu! Žjadna reč na svete sa ani bohatosťou slov ani tolkorakou rozmaňitosťou forjem svojich rečí našej Slovanskej nevirovná, naša ale svatá povinnosť je ozorní tento pomník Slovanskí v celosti svojej zachovať, kde ešte vec možná viplniť, okrásiť, zokrúhliť, nje zaňedbávať alebo práve kaziť a sebevolne rozhadzovať. Pomník musí biť viplnení, celí, mocne zbití,

inakšje trať svoju cenu a svedčí o ruke ňespuosobnej, tento teda náš pomník reční ňemuožu len skladať daktorje kusi t. j. daktorje nárečja naše, bo tak bi bou pomník ešte ňeúplní, kúskovití, ale v ňom musja biť zloženje všetkje nárečja naše, a tak len aj všetkje kusi jeden k druhjemu dobre pristávať budú a dobre sa k jednej mocnej celkovitosti spoja. A preto žjadam, abi všetkje vítvori rečnje ducha nášho Slovanskjeho sa vystavili, život náš, čo bude z ňích potrebuvať, si vezme, bo naozaj náramná táto naša rečná bohatosť a veľká jej rozmaňitosť ňevistúpila z ducha na svet uadarmo! —

Zakričja tu, vjem, daktori, načo nám bude tá všeljaka zmješaňina, k čomu tá Slovanstvu poslúži? ale kriki takjeto pochádzať budú od ľudí, ktorí ňikdi ňehladeli do tajomstva ducha ale vždi len živorili na kuore zemskej. Vjem že mnohí tjez vikrikuvať budú, kdo sa tú všetku zmješaňinu naučí a kdo bude mať vuolu naučiť sa ju, na čo mi odpovedáme: vzájemnosť, ktorá zmješaňinu túto na svetlo vivolala, sama nám dá a musí dať prostrjedki, abi ona do života sa dostala, v ňom sa držala a životu osožila. Kolko nám už dosjal ulahčila vzájemnosť a kolko nám ešte v poznaňí, skusuvañí a osvojeňí si života nášho ulahčí! Už dosjal pretrhla mnohje baťe medzi kmenami a nárečjami, ktorje rozliční spuosob pšaňja týchto nárečí bou medzi ňimi a nárečjami našimi naváľau, čím sa nám poznaňja druhích nárečí veľmi oblahčilo, ale staňe sa časom, a jako myslíme ňezadlbo, ešte o moc a kde vjacej. Už teraz povstávajú v zemach Slovanských a aj inde po Európe stolice slovanských nárečí, pri ktorích má už mládež príležitosť rozličnje nárečja Slovanskje zavčasu sa naučiť a s doterajším životom Slovanskím bližšie sa zoznámiť, čo predtím ňebolo, a naozaj tjezo stolice budú sa kam ďjal vjacej množiť, zlepšuvať a úžitok vždi vetší a vetší vidávať. ňemuože už biť aj dlho do vidaňja zrovnávajúcich Slovanských grammatík, a všetkje nárečja zahrňujúcich, ich jedno vedľa druhjeho stavajúcich slovníkou, v ktorích budú nárečja naše na jeden prjehlad usporjadanje. Láska prikríva všetko a láska muože všetko podla slov evaňje-

lia nášho, láska ale k životu nášmu kam djal viac rastje a na vidomoči každím dnóm sa zmáha. Mŕtvim duchom pravda aňi to nespomuože, ale spomuože tím čo sa neživja len samím chlebom, čo nechoďja len po kuore zemskej a nevidja ďalej od kuori, ale ktorí sú živi duchom, ktorí sa dávajú mu vjest a prebšjajú sa do hlbini jeho! —

Pri tomto vizdvihnutí Slovensk jeho nášho nárečja za reč spisovnú pozdvihnú kmenovci naši, ako dobre vjeme, hlas a volať budú počínaňja naše rozdrobuvaňím, rozkúskuvaňím a abi nás o tom že počínaňje naše je nepravdivuo presvedčili, odvolávať sa budú na národi inšje europejskje, Německí, Francúski, Talianski, Španjelski, Englickí, ktorje jeden spisovný jazik majú a týchto príklad nám vichvaluvať a k nasleduvaňú porúčať budú. Či je vizdvihnutja nárečí naších na spisovnje rozdrobuvaňím, o tom sme už hore viššje hovorili, kde sme dokázali, že bi ono len tak rozdrobuvaňím bolo, kebi kmeni naše tím jeden od druhjeho sa celkom odsekli, do tejto kmenovej odseknutosti sa zamotali a v nej strávať chceli. Mi ale každjemu nášmu kmenu sme radili a nakladali poznať duchovnosť náš život a ustavičnú brať v ňom účasť, čím sa sebeckto od nás von koncom odstrkuje. Odvolávaňja sa v histórii na národi inšje s tou námerou, abi sme ich v živote našom nasledovali, to istí, že sú v historii rovnakje časi a okolnosti, čo sme mi ale už hore viššje vivrátili, keď sme dokázali, že v histórii sú vždi novje a novje zjaviská, ktorje len v príhodných okolnostach povstávať muožu, a tak teda musja biť vždi novje a novje časi, novje a novje okolnosti. Odvolávaňja sa teda na národi inšje s tou námerou, abi sme mi podľa ich spuosobu žili a sa podľa nich v živote našom spravovali, nič, docela nič neplatí a keď bi stálo, ta bi vjest muselo, abi čokolvek u druhích-národou vidíme mi sme tjež hneď to prijali a do života nášho uvádzali. Robja to daktorje národi, práve ale tím samím chudobu vlastnjeho ducha a vlastnjeho života ukazujú a sú opravdivími opicami inších národou. Takíto požícaní, na národ nastrknúť život, že v národe základou nemá, nebuďe mať aňi zvelatku, ale chitro

skapať a zahnúť musí. Naša povinnosť je ňje sa na druhých dŕívať, a podľa ňích život náš brúsiť, lež do vnútrnosti života nášho sa dobiť, a tam vibadať, akje si on sám spuosobi pre seba virobiu, a potom keď sme to vibadali podľa spuosobou tých život náš napravovať, usporadovať, rozvíjať. Pohladňime ale na tje spomenutje národi a dajme pozor, či v ňích naozaj spuosob života je ten samí ktorí u nás, či sa oni od nášho docela ňedelja. Keď ale to urobíme a dobre pozorovať budeme, najďeme veľkí rozďjel medzi ích a naším životom. Podstata života nášho Slovanskjeho je kmenovitosť, s čím sú spojenje nárečja, v ňích naproťi je kmenovitosť alebo docela bujná a jako taká do života naskrze odchodnjeho, do inonárodňjeho prechádzajúca, alebo je kmenovitosť slabá, ňerozvitá, v ích duchu ňezakorenená, ktorá sa práve preto ňje v nárečjach ale len v rečních rozličnosťach, v rozličnórečjach ukazovať bude, ako to aj v skutku u spomenutích národou viďíme. Národ germanskí ňerozviu sa kmenovito, ale od ňeho haluze alebo docela odpadli a tak svoj osobní zivot, ňje kmenovití ale inonárodňí začali i vedli, alebo haluze na spoločnom pŕi, ňemajúc vlabi k svojmu rozviťu, zakrpateli. Germanskí národ ňje je ten národ živí, čerství, k svetu obrátení, ako je národ náš Slovanskí, a preto sa živosť tá vo kmenach aŕi ukázať ňemohla. ňje germanskje kmeni ale národi germanskje sú Škandinavci, Engličaŕja, ku ktorím sa aj Ňizozemci pripočítať muožu. Ostatŕne reč ňemecká dŕel sa na hornó- a dolňoňemeckú, a tá prvá zase na Allemanskí a Longobardskí spuosob hovoru, z ktorích prví na zápađe, druhí na víchođe je v úžitku, druhá zase t. j. dolňoňemecká na Frízki v Hannoveru a v Šlesvigu uživaní, a na dolňosaskí v Sasku a Prusku domáci hovoreŕja spuosob. Pozorovať treba že rozďjeli tjeťo rečnje sa na kmeni ňeopjerajú, bo kđeže bou Alemanskí kmen ňemeckí? Vjeme síce, že na konci markomanských vojjen sa jedna čjastka Germanskjeho národa Alemanamí zvala, ale títo Alemaŕi nič ňeboli inšje ako zmješaŕina zo Švédou, Sasou a inakšje nazvaních ňemec-kých luďí, ktorí medzi Mohanom, prjekopamí ohradenou hra-

ňicou Rimskou a Dunajom sa zdržovali. Takáto zmiešanina boli i Duringovja. Za nášho času sa toto tak nazvanuo Aleman-
 skuo rozličnorečja vo všelijakich krajinách hovori, na pr. vo
 Švajcársku, Elsassu, Švábsku, na hornom a dolnom Réne,
 ktorje zeme sú dosť jedna od druhej rozmetanje, čo sa dobre
 s tým zrovnáva, že Alemaňi ňeboli jeden ňemeckí kmen, ale
 že sa ich meno rozličným ľudom ňemeckjeho národa prílepu-
 valo. Vjeme tjež, že sa jedna častka národa ňemeckjeho Lon-
 gobardami zvala, ktorá pod kráľom svojim Alboinom r. 568.
 hornú a strednú Itáliu opanovala, ale Longobardovja títo s
 malými výminkami v Itálii zabírali a do iných národou meno-
 vito do Talianskeho sa preliali, a predca sa za našich časov v
 Bavorsku a v Rakúsoch užívajú rozličnorečja Longobardským
 zovje, skadjal vidno že meno toto ňje jeden kmen ňemeckí ale
 len jednu hľbu ľudu ňemeckjeho, ktorá trochu inakšie po ňe-
 meckí rozpráva, viznamenáva a že ľudja toto rozličnorečja uží-
 vajúci ňje sami si meno dali, ale ľudja učení, chťjac tú hľbu
 rovnjeho skoro rozličnorečja užívajúcu označiť. Kmeni Slovan-
 skje sami si dali meno a toto až počal čjaha, pokjal sa kmen
 ten nárečím tým hovoriaci rozprestjera. Slovinac je Slovinac v
 Uhorsku, Štirsku, Korutansku, Srb je Srbom v Srbsku, Bos-
 nii, Hercegovíne, Čjernejhore atď. Tak je to ako u spomenu-
 tých ňemcou aj s druhými ňemeckými rozličnorečjami. Frízko
 tak nazvanuo rozličnorečja hovorí sa v Hannoversku a v Šles-
 vigu, dolňosaskuo v Sasku a v Prusku, žjaden ale Hannoverčan
 alebo Šlezvičan ňenazvje seba Frízom, ale aňi žjaden Prusák
 ňemenuje sa Sasom t. j. ňepočíta sa k istjemu kmenu ale sa
 pokladá za úda a poddanjeho istej krajini. Z tohoto teda jasno
 vidieť, že mená krajín prevládali mená nazdaných (der dafür
 gehaltenen) kmenou, alebo abi sme lepšie rekli, preto že v
 národe ňemeckom podľa nášho zmyslu a zároveň nášmu Slo-
 vanskjemu národu rozvitých kmenou ňebolo, prjezviská krajín
 a krajínák prišli do behu a do života, ktorje ňje bližšie ná-
 rodňje spojeňje ale spojeňje v jednej obci pod spoločnou vla-
 dou viznamenávajú. Pre tú príčinu sa aj to stáva, že ľud ňe-

meckí od jednej vlády k druhej prejdenti tak ľahko predošľu svoje meno opúšťa a sa po prjemeňe vlády zemskej zaraz po krajiňe, po vláde, ku ktorej sa dostau, menuje. Tak na pr. terajšja tak nazvaná provincia Saská v Prusku nedávno ešte patrila k vláde Saskej a ľudja tam žijúci seba sami Sasmi volavali, teraz ale po dakolko rokoch od odtrhnutí toho kraja od Saska a jeho k Prusku pripojenja už všecci sa Prusmi nazívajú. Predmet tento, o ktorom čo vjeme ešte nikdo v učeních dželach nerozprávau, je veľmi duotežití a iste bi mnoho v histórii německej visvetľiu, kebi sa obšírnejše rozobrau. — Medzi horňo- a dolňoněmeckím hlavňím rozličnorečím njeto naskrze toho rozďjelu, ktorí je medzi našimi Slovanskými nářečjami, ako sa o tom spisatel tohoto, ktorí i Horňo- i Dolňoněmcou hovoriť počuv, osobně presvedčiu. Rakúšan nje je velmi odchodní od Prusáka, a rozličnosti tjeto nestoja v celkom rozličních řeči formách, v rozličnom slov spojuvaní, vo značnom počte odchodních slov ako u nás Slovanou medzi rozličnými našimi kmenami, ale záležja najvacej v prekrútení tej samej formi a v odchodnom slov vihovore. Dáleko je odtjalto rozmaňitosť Slovanská, kde kmeni svoje vlastnje nářečja a aj, čo velmi do očú bije, svoju vlastnú históriu, akú takú, majú. Preto, že národ Germanskí ani je nje ani něbou kmenovito rozvití, potom že užňo něukázali sa nářečja ale len rozličnorečja alebo račej řečnje rozličnosti, stalo sa a stat sa mohlo to, že sa všecci Němci v jednej spisovnej řeči, ktorej základam je řeč Dolňosaská, spojili a túto jednu na řeč kníh a písem vizdvihli. Pri rozvitej kmenovitosti něbolo bi sa to stat mohlo! Vizdvihnutí dolňosaskej řeči na řeč u Němcou spisovnú všeobecnú stalo sa preložením písma svatjeho do řeči tej spomenutej pod reformáciou, že sa ale to stalo a řeč spomenutá od všetkých Němcou za spisovnú sa prijala, muselo to mať istí, dokonali základ, ktorí nje je žjaden inší, ako že Němci na kmeni sa nerozpadali a tak řeč pri všetkých rozličnostach rovná si ostala, bo bez tohoto základu akobi katolíci Němci holi sa samím preložením písma svatjeho k jednej spoločnej řeči hlásili a pripojili, ktorí

sa s latinskou bibliou tak rečenou vulgátou uspokojujú a na tejto, s vilúčením prekladou biblie do reči národných, dost majú? Ľudia krátkozrakí, čo sa do histórie nevmysleli ale len z vrchu po nej pobehali hovorja pravda, že tým samým písmom svätého predložením jedna reč spisovná v Nemecku sa prijala a rozprestrela, docela na to nemisľajac, že kebi preloženja toto samojedinou príčinou povíšenja tejto reči za spisovnú a rozšírenja jej po Nemecku bolo bývalo, mi Slovaňja tjež jednu reč spisovnú podľa toho bi sme mať museli, lebo aj u nás tjež takíto príbeh sa stau ako u Nemcou, t. j. do reči tak rečenej Staroslovanskej je u nás tjež písmo svätuo prelozenuo, s náboženstvom kresťanským všade takmer medzi všetkými kmenami rozšírenuo a predca mi, trebas toto je príbeh v histórii našej najvážnejší, jednej spisovnej reči nemáme ale sa jako v živote na vjacej kmenou tak v písaní na vjacej nárečí rozchádzame. Prečo že sa u nás nestalo to samuo čo u Nemcou? Inší život, inšie, celkom inšie sú u nás spuosobi života a život náš ako pred tým tak najme budúce na ten spuosob vystupovať musí ako to jeho podstava so sebou donáša. Dobre sa to stalo u Nemcou i pre tých samých i pre inších, že sa v jednej reči spojili, bo oni tohoto spojenja, tejto jednoty k životu svojmu vjacej mislením ako činami sa zaňepřázňujúcemu, slovom k životu svojmu mislivjemu potrebuvali, abi vo vidjeku poznajja i vedějja to čo pre tých a pre ľudstvo napospol virobiť a nachistať potrebnuo bolo, tým ľahšie nachistali a všetko svoje pracuajja ducha vždi na jednej tabuli pred očima mali a potom aj druhí k ich prácam ľahko sa dostali. Touto jednotou reči nebolo tam nikomu násilja urobenuo, bo ako sme už povedali nachádzajú sa tam rozličnosti rečnje ale nje nárečja, u nás ale ako v kmenach rozvitých prihodiť bi sa to muselo. Hlavnja vec v tomto ohľade je to, že život náš nebude, nesmje a nemuože biť životom Nemeckým, tým len mislivím, rozvažujúcim, máločinním, ale v živote našom musí sa spojiť oboje, i misel i čin, skadjal vikvitne život náš. K tomuto životu mi nepotrebuje tej jednoty, akú potrebuvali Nemci, ktorá ako sme rekli, v je-

dnej spisovnej reči záleží. Z pripomenutjeho, mislím, mnohí sa presvedčí, že život náš celkom inšou cestou, akou Nemcou, puojde a v odchodnom od týchto spôsobov vystupovať bude, presvedčí sa tiež, ako mislím, každý o tom, že len tí u nás na život Nemcou ukazovať a odvolávať sa budú, ktorí všetko v jedno mješajú a motajú, celkom inší obsah na tú samú formu nastrkujú, bo ani jedno ani druhuo nerozumejú, jedno ako druhuo, život ako život považujúc, a pri tom ani jedneho ani druhjeho podstavi a obsahu nežnajú. Nadhodí sa ale, ako u Nemcou tje rozličnje mená na pr. Sasou, Frankou, Alemanou, Gothou atď. atď. povstať mohli, keď tam kmenou podľa nášho zmyslu sa ňenachádza, a staďjal zavjerať sa bude že predca mená tjeta na kmeni ukazovať musja, ale mľlne. Rozličnje tjeta mená všeljake svojstva ľudí ňemeckých, spôsob života, odev atď. atď. viznamenávajú, od rozličných sedalísk, kde tí lebo druhí Nemeckí ľudja bývali a sedeli pochádzajú, rozličnje ale kmeni ňeoznačujú alebo s rozličnými nárečjami na jedno ňevichodja. Tak na pr. Sasi sa nazvali od ich zbroje sax nazvanej, tak tiež aj Frankovja od zbroje, ktorú oni užívali a ktorá u nich framja sa menuvala. U Slovanou je sila takýchto mjen od rozličných svojstvom ľudí našich, ich sedalísk atď. pochádzajúcich napr. Polochaňa, Smoljaňi, Dregoviči, Turovci, Suselci, Radimiči, Vjatici, Buzaňja, Veliňahaňa, Norevľahaňa, Drevljani, Polaña, Sjeverjaňi, Uliči, Ďjadoši, Kolpjani, Zaporozi, Ljutiči, Vilci atď. atď., ktorje predca žiadne kmeni, okrem istje kopi nášho ludu tam lebo inde sedjace, tej lebo inakšej povahi, ňeviznamenávajú. I to je pravda, že vjacej kmenových mjen z takýchto prjezvisk svojstvá viznamenávajúcích počjatok vzalo a do behu prišlo, ale mená tjeta ňeskuor na oddjeli osobným nárečím hovorjace prepadli, inšje naproti tomu, ktorje menami kmenovými ňeostali, sa stratili, skadľjal tiež jasno sa vidí, že len kmeni v živote Slovanskom dostali značeňja. —

V národe Francúskom ňjeto tiež žjadnich kmenou a tak ani mjen kmenových. Tam sú tiež prjezviská krajou a provincií,

a ľudja sa nje po kmenách ale po rozličných miestach a krajoch, v ktorých bývajú, rozličnými menami zovú, na pr. ľudja z departamentu Sejni, Marni, Ardennou atď. a pred tým z provincie Isle de France, Orleans, Gascogne atď. Od počiatku vlastnej Francúskej obce vystupuje provincia Isle de France, v ktorej leží Paríž, vŕdi na predku, ona dala základ celej francúskej obci, bo jej grófovja, jako najmocnejší z tejto provincie všetkje druhje grófstva i s grófmi jích podmaňili a svojej vláde podvrhli. Takímto prvím mohútnim jej grófom bou po vistrčeni Karolingou z Francie Odo, gróf Parízski, ktorí djelo pripomenutuo začau a inší ho po ňom dokonali. Ako vláda občjanska z pripomenutej provincie sa po celej Francii rozšírila a všetko si podmaňila, tak aj reč v tejto provincii uživaná rozprostrela sa po Francii a za jedínú reč spisovnú sa vzala a prijala. Reč stúpala jedním krokom s vládou. Pre tú príčinu že táto provincia a menovito slávno jej mesto Paríž nad všetki druhje sa vivíšilo a tam duchovnuo spojeňa života národa Francúskeho počjatok vzalo i staďjal sa po celej zemi rozšírilo, život duchovní Francúski sa do tohoto mesta, z ktorjeho višjeu, zamoriu, v ňom strjedok svoj našjeu, bo všetko v inších provinciách bolo len jeho nasleduvaňa, ohlas biťja tohoto srdca Francie. Preto muožeme rjeť, že Francúzi prezili svoju históriu v tomto meste, jeho história je história Francie. Za našich časou tjež je v meste tomto i čo do vládi, čo do vjed, i čo do umeňa atď. všetko nahromaďenuo, skopenuo; provincie inšje z tohoto mesta sa občjanski rjaďa, od ňeho všetko prijímajú. Tímto zljatim života Francúskeho v jednom meste stau sa ale život tohoto národa jednotvárni, bez všetkej rozmaňitosti jedním koljeskom sa pohibujúci. Ale stjahnutja toto života Francúskeho do jedneho mesta, rozšírenja reči jeho po celej Francii ňebolo bi sa na žjaden spôsob prihodiť mohlo, kebi už od prvoči v živote Galském rozmaňitosti sa boli nachádzali a nárečja s kmenami rozličnými v národe tom boli bývali. Mali síce Gallovja, ako z Cesara vjeme, rozličnje prjezviská ale tje boli len miestne, nje kmenovje. Ňebolo u Gallou kmenou, ňebolo

tam aňi živej, čerstvej národnej poesie. A pre tento nedostatok rozmanitosti, pre nedostatok kmenou mohlo sa i jedno nárečja za hlavné a samoplatnuo vizdvihnúť a duchovnjeho života francúskeho truhlou úmluvi stať. Kdo bi chceu život a národ Slovanskí s Francúskim zrovnávať a naň sa u nás odvolávať? iste nikdo inší iba človek povrchný, krátkozraký. Kolko je u nás kmenou a kolká proti tomu rozmanitosť života?

V národe Rímskom, ako iste vjeme, nebolo zjadnich kmenou, a táto nekmenovitosť národu Rímskjemu celť svoj život náramnou prácou zaňeprázňenjem a životu jeho ustavičným tímto namáhaňím a pracuvaňím v próze strvávajúcemu veľmi dobre svedčí. U Rimanou bola jedna reč v živote pospolitom užívaná, prerobená, viokrúhlená, druhá obecná, podstatá predošej neokrúchaňejšia. Z tejto obecnej reči s primješaňím mnohého z tamtej viokrúhlenej a z námelu z cudzích rečí najme z Germanskej zrodila sa terajšia reč Talianka, z tejto zase rozličnosť Toškánska alebo račej Florentínska spisami slávneho Dante Alighieriho a spisami Petrarkovimi a Boccaččovimi v 13. a 14-tom stoloťi ustálila sa a vizdvihla za reč spisovnú Talianku, ktorá je aj v našich časoch v užitku. Ako dakedi u starích Rimanou panovala v pospolitom živote reč jedna, tak sa to stalo aj u Talianou a aňi sa inakšie stať nemohlo. Z ludu jednu reč obecnú užívajúceho pod námelom z rečí druhích národou nemohli virásť kmeni, ale sa alebo celkom inšie národi vitvorit museli, alebo len museu ostať národ jeden pomješaný, ktorjeho teda reč sa tjež na rozličnje nárečja rozrásť nemohla, ale jednou rečou tam vjacej tu meňej pomješanou, tam tak, inde inakšie vislovuvanou sa stala. Nazývajú síce napospol rozličnorečja tjeto ako Genuézko, Paduáňko, Boloňezko nárečjami, ale docela chibne. Kde sú kmeni pítame sa, keď ich zovjete nárečjami? Genuézkeho, Paduánskeho atď. kmenu ňjet, bo to sú mestá a rozličnorečja tjeto ňje od kmenou ale od mjest mená svoje dostali. Rozličnorečja sú toto, ňje nárečja, bo bi inakšie reč jedna za všeobecnú spisovnú nebola mohla prijatá bývať a život všet-

kých obhrynút. — Vo Španjelskej je tiež jedna reč spisovná, a to že Nová Kastília a hlavňje jej mesto Madrid stali sa strjedkom života Španjelskeho, reč Kastílska. Dlho držali starú Iberiu Rimaňja, pod ktorích panuvaním sila pánou a osadnífkou Rímskích do zeme tejto sa presťehovala, až na počiatku V-ho stoeľtja navalilo sa do zeme moc ľudu Ňemeckjeho, ako Alánou, Švédou, Vandalou a Gothou, ktorí zem Iberskú zpod panuvaňja Rímskjejho vidrapili a sami v ňej vlastnje královstvá pozakladali. Alánovja umestuvati sa v tej zemi, ktorú mi Portugalskou voláme, Švédovja na straňe pounočnozápadňej, Vandalovja na poludňí, Gothovja v strjedku zeme a na východnej jej straňe. Vandalovja ale ňemali dlho tu pokoja, i ňezadlho virojili sa do blízkej Afriki, ostali teda len inšje spomenutje Germanskje plemená. Z reči Rímskej, bo Rimaňja ako osadníci vo velikom počte, ako sme pripomenuli, v zemi bývali, a z reči ňemeckej pristěhuvancou Germanských zrodila sa terajšja reč Španjelska, tak ale, že reč rímská ako ľudu vzdelaňejšjeho reč ňemeckú od ľudu ešťe surovjeho hovorenú prevládala. Vtrúsili sa do tejto reči bez vsetkej pochi-
bi aj slová Kantabrickje z reči Iberou a Arabskje z jazika Maurou, ale očividnej prjemeni v ňej ňeurobili. Čo sme o Taljanskej zmješaňiňe povedali, to samuo aj o tejto motaňiňe plať. Zo zmješaních národou kmeni a zo spleteních rečí nárečja povstať ňemohli, ako to jasňe vidno pri národoch romanskích, kďe reč rímská je základná a inšje reči vjacej meňej prikmotrenje. To sú opravďivje reči a ňje nárečja, ako sú aj na pr. Francúski, Španjelski, Talianski národ osobitnje národi. Volajú síce rozličnorečja špaňjelske nárečjami, ale celkom ňepravďivo. Limosínski, Gallícki, Kastílski hovoreňja spuoso-
b je rozličnorečja ako to aj ích meno mjestno a ňje kmenovuo ukazuje. —

Anglická reč je najvetšja na svete motaňina. Povstala ona z reči starobritskej, rímskej, francúskej a všeljakich rečí a rozličnorečí Germanských: Anglosaskej, Normanskej s prevládaňím Germančini. Na tento spuoso-
b tam tiež nárečja sa

zrodiť nemohli, ale sa zrodila reč jedna zbalamutená a táto je aj vo spisoch v zemi Englickej v úžitku.

Navrhne sa síce že u nás Slovanou preto jedna reč spisovná sa nezakorenila, lebo náš národ Slovanskí ako Englickí, Francúski, Španjelski neprišjeu pod jednu vládu, ale sa pod rozličnými vládami rozkúskuvau, mi ale ďalej puojďeme a opítame sa: prečo že národ Slovanskí sám dobrovolne vjacej vlád a královstvou medzi sebou utvoriu, prečo sa on v jednej vláde nespojiu? Nespojiu sa v jednej vláde ale na vjacej královstvou sa rozpadnuv pre tú príčinu, že bou a je kmenovití a preto vjacej vlád utvoriu a rozličnje prijavu spisovnje jaziki, keďbi ale v národe pod rozličnými vládami stojacom aj rozličnje spisovnje reči vistúpiť museli, prečo že u Nemcon a Talianou pod všelijakými vládami rozdelených jeden jedíní spisovný jazik do behu prišjeu? Tak hla ňje rozličnje vládi ale rozličnje kmeni sú naozajsná príčina všelijakých spisovných rečí, ktorje v jednom národe sa zakoreňja. — Kmenovitosti tejto u Slovanou mnohovýznamnej mohou slávni náš Šafárik vo svojich starozitnostach za dobrí dúvod užiť starobilosti nášho národa, bo istotne okolnosť táto na veľkú jeho starozitnosť ukazuje. — Pozorlivím teda okom po národoch v histórii pred nami stojacích pohljadnuc, nemuozeme sa naskrze čo do reči spisovnej na národi tjeto odvolávať, bo videli sme, že je tam docela od národa nášho rozličnuo rozvitja a že tam rozličnje sú od našich okolností. Čo sa tam stalo potrebné, nám to netreba, a práve preto neide to u nás do života. — Odvolávaňja sa teda z ohľadu spôsobu nášho života na národi pripomenutje ukazuje len toho, kdo to robí, neznámosť a nevedomosť a neprináša tjež žjadneho úžitku ani národu, ani tomu, kdobi život jedneho národa na druhjeho formu rád nastřknúť, bo život ide a puojďe cestou svojou a krik jedneho alebo aj mnohých ho nezastaví, ani na druhú stranu neobráti. Stala sa tjež u nás znameňitá a v živote našom, ako sme už hore viššie pripomenuli, najvážnejšja príhoda, preklad písma svatjeho do reči tak rečenej Staroslovanskej a rozšírenja jeho

v reči tejto s náboženstvom kresťanským po zemach a rodoch našich, a predca táto tak vznešená, tak znamenitá príhoda podobná tej u Nemcou pripomenutej, rovne veľkej, nebola v stave ako Nemcou tak Slovanskje naše kmeni v jednom spisovnom jazyku zjednotiť a vo vnešnej forme jednu jedinú literatúru utvoriť. Náš slávni, spaňilomislňi krajan, Pavel Jozef Šafárik, hovorí sám v mnohovážnom svojom djele „Geschichte der slawischen Sprache und Literatur nach allen Mundarten. Ofen 1825“ v § 6. na stránke 59 o príhode tejto takto: „Hvezda novjeho duchovnjeho života višla nad Slovanmí v Srbsku, Bosnii, Bulharsku, Pannónii a Morave, keď Cirill a Method v ich vlastnej reči začali sm čítať sv. omšu. Reč dvoch týchto bratou, ktorú oni pri preklade sv. písem uživali, prišla do toho stavu, abi ako ňeskuor v Itálii Toskánska a v Německu Horňosaská, spisovnou rečou Slovanskou sa stala a tak aspon duchovnú jednotu medzi roztrhanímí článkamí tak ďaleko rozšírenjeho národa spuosobila: keď zrazu pretržki medzi východňou a západňou cirkvou vec docela prekrútili a pekňú nádeju zmarili.“ On sám teda považuje túto príhodu za tak znamenitú žebi spojeňja Slovanou v jednom spisovnom jazyku bola mohla uskutočniť, a predca to ňeurobila, ňje sú ale tomu vina, jako náš Šafárik sa nazdáva, roztržki medzi východňou a západňou cirkvou, bo takbi aspon kmeni Slovanskje k východňej cirkvi sa priznávajúce, medzi ktorímí táto roztržka žjadno rozdvojeňja ňeurobila, bola znamenitá tá príhoda v jednom spisovnom jazyku spojila a jednotu túto, keď bi opravdivím ohňiskom jednoti bola bývala, až do našich časou zadržala, ale mi, tomuto v cirkevnej staroslovanskej reči spojeňú naprjek, za našich časou vidíme že ňepanuje medzi tímí kmenámí jeden spisovný jazyk, ale že Rusi vo svojom, Srbi vo svojom a Horváti, ktorí z ňých k východňej cirkvi patrja, tjež len vo svojom nárečí kníhi spisujú, a vjacej sa sotva k reči Staroslovanskej vráta. Prečo teda títo v literatúre svojej pri reči Staroslovanskej ňeostali, prečo sa oni od nej odtjahli a k svojim nárečjam skloňili? Rozstúpeňú sa Slovanou a prijatú

nárečí svojich za spisovnje nebola teda vina táto rozličnosť cirkve, ale ich kmenovitosti a staďjal pochádzajúca nemožnosť v jednom nárečí, ktorjeho formi už ím neboli živje, ktorjeho slová ím už boli z veľkej častki vjacej, meňej nežrozumnje, ktorjeho okres už ím bou úzki a duch celí ňedomáci, duchovne sa rozviť a život duchovní v tomto nárečí visloviť a vystaviť. Ruskí cár Alexander už povedau o Staroslovanskej reči do teraz ešte pri službách božích a menovito pri sv. omši vo východnej cirkvi užívanej, že lud Ruskí je pri obradoch staroslovenskou rečou konaních skoro takím poslucháčom ako lud v západnej cirkvi pri obradoch (ceremónia) latinských t. j. že ju málo čo lepšje rozumje ako lud obecni v cirkvi západnej reč latinskú, i akože teda mohou sa lud Ruskí, Srbskí atď. v tejto reči staroslovanskej, jemu už len málo známej, duchovne rozviť? Pre túto nemožnosť duchovnjeho rozviťja v reči staroslovanskej skloňili sa kmeni Slovanskje aj tje, ktorje k východnej cirkvi patrja, k svojim nárečjam a začali sa rozvíjať i rozvíjajú sa v nárečjach vlastních, a tak len aj v skutku sa rozviť muožu. Boli kmeni tjeto pravda, čo staroslovanskú reč v kostole svojom užívajú, spojenje aj v literatúre jednou rečou a to staroslovanskou písanej, ale dokjal? doťjal kím duch u ňích málo čo vjacej robiu ako hliveu, kím on ňebou k činnosti prebuđení ale len podremuvau. Čo za znamenitje plodi duchovnje vivedli Rusi, Srbi atď. v reči Staroslovanskej? Vonkoncom nič znamenitjeho! Písanje sú pravda dajedne nábožnje, obradnje kňihi v tejto reči u Rusou a aj u inších Slovanou, ktorje samojedŇinje ešte sa v reči tej najlepšje písať mohli, bo boli obsahu nábožnjeho, akjeho boli aj kňihi svaťje do reči staroslovanskej prelozenje, ale pri všetkej svojej nábožnosti sú kňihi tjeto na obsah chudobnje, a rject sa muože ešte len ňerozvitje púčki ducha Staroslovanskjeho. Sama kronika Nestorova, trebas pre nás z celjeho starožitnjeho veku Slovanskjeho z ohladu historickjeho najpametnejšja a tak rečeno nám svaťá, je najlepši toho dokaz ako v tejto ňedomácej reči duch Ruskí len stažka sa pohibuvau, a tak akobi bou

mau a jakobi aj sám bezpochibi bou chceu, sa vislovit' nemohou. Ukazuje to v Nestorovej kronike suchí prednášanja spuosob, vípovede tak rečeno sekanje, predmeti tím spuosobom vipravuvanje, že videt' ako ím ešte dačo chibi, neide vipravuvanja jeho slobodně, nečeje jedno z druhjeho, ale sa zdá vjacej na silu zlepenuo. Dlho sa duch Ruskí s touto jemu neprihodnou formou pasuvau až na ostatok keď do sili prišjeu ju ako tarchu ho ovažujúcu odhodíu i schopíu sa do letu a leteu rozprestrúc krjela vlastnje v nárečí národňom. Ako všade tak aj tu ukázau Peter I. um svoj velikánski, on pristrojiu duchu Ruskjemu tjeto krjela, bo on národňje nárečje za reč spisovnú Ruskú vizdvihnuv. Bola pri tom pravda na počatku všeljaka motaňina, bo do spisovnjeho národňjeho nárečja mješali sa slová staroslovanskje, Polskje atď., pravopis sa klátiu a mnohí kričali proti tomuto nazdanjemu odsveťenú doterajšeho pospolitjeho jazika i proti povíseňú do teraz len nízkeho, chudjeho nárečja, ale všetko to duch k životu opravdivjemu prebuďení prevláda u virovnu. Potom len keď národňje nárečje za reč spisovnú bolo povísenuo prišjeu a príst mohou Lomonosou, Karamzín a inší v duchovnom Ruskom živote bohatjeri (heroes). — Tak to bolo aj u Srbou. Srbi tjež keď višli z duchovnej nečinnosti, blásili sa k životu nárečím národňím, a v tomto vistúpili: Vuk Karadžić, Milutinovič atď. Lutuje Šafárik, že Staroslovenčina neostala rečou všeobecnou, mi ale sa z toho radujeme, bo kebi ona rečou spisovnou bola ostala duch Slovanští bou bi hlivjet' museu a k životu sa neschopíu, toto ale biť nemohlo, nemohla tedi aňi Staroslovenčina stať sa pospolitou rečou spisovnou u Slovanou.

Ako len u Rusou Staroslovenčina v literatúre sa strátila, hneď na to v Ruskej literatúre ukazujú sa znameňitje spisi, akých sa predtím níkdi neukázalo, a duch Ruskí čerstvo sa pohibuje, alebo inšími slovami, keď národ Ruskí k životu čerstvjemu sa prebuďíu, odrjekou sa Staroslovenčini. — Čo Staroslovenčina bola Rusom, Srbom, to samuo skoro

bola nám Slovákom Čeština. Ona tjež prišla k nám so svatimi knihami a došla pospolnjeho práva v kostolach našich, i bola nám dostatočná pokiaľ sme mi sami málo viac čo robili ako hľaveli, keď ale sme sa naozaj k životu prebudili, teraz ju zo spisou našich vitvárame, bo bi duchu nášmu raz už k životu prebudjenjemu len na ťarchu bola. Duch Slovenský tjež len na svojich krjelach do letu sa pustiť muože, a tjetu sú jeho vlastnuo nárečja, ktoruo mu za čas panujúcej u nás Češtini a to síce s jej pomocou podrástali, teraz už odrástli a k letu zatrepotali! — Čo sme robili za čas panovania Češtini u nás? To čo ňehľivelo, písalo najvjac kniži náboženskje, kniži toho obsahu, akjeho obsahu kniži sme mi od Čechou a s nimi reč ích dostali. Už aj sami Česi nám na oči vihadzuvali, že vidávame len najvjačej kázňe a rozličnje kniži homiletickje: dobrje, potrebnje, požehnanje boli a sú kniži tjetu, ale chitíme sa aj do inšjeho, budeme aj veci inšje vispevovať, budeme vipravuvovať všeličo, to ale, bratja Českí, ktorí ste aj druhje veci vihladávali od nás, vispjevame a vipravíme, vispjevat a vipraviť len muožeme v nárečí našom, ktoruo nám híba srdce a budí misel našu! Povstali u nás pravda za času Češtini mužja pilní, pracovití, duchom veľkí a rozšírili kruh pracuvanja ducha nášho, ale tí si vo vislovení citou, vo vijadreí mišljenok svojich Slovenčinou pomáhali, i ňeboli bi ích djela tím bívali čím sa stali, ňebolibi sa nás tak dotkli ako sa dotkli bez pomoci nárečja nášho, ktoruo na srdce i misel našu najhlbšje puosobí. A predca bolibi djela tjetu, akokolvek sú užitočnje, znamenitje, veľkje, kebi už Slovenčina vtedi na čase bola bívala, po Slovenský inakšje vipadli a pre nás Slovákou trebas s veľkou úctou na ňe hľáime, znamenitejšimi ešte pametníkami boli bívali ako teraz, keď sú, čo do formi reči z vetšej polovice Českje, z menšej Slovenskje. To platí o Ťebe, Palkovič náš, čo od dávna pre rod náš Slovenský pracuješ, o Ťebe, bistrí Chalupka, pozorovateľ znamenití života nášho, o Ťebe, Kollár, veľkí duch náš a platí to aj o druhích Slovákoch, čo sa umom svojim višvihli. Ukazujú síce daktori na

Vás a radja nám, abi sme Vás v tej polovičatej Českej reči nasledovali a za Vami sa držali, ale to pre dostatočnejšie príčiny neurobíme, ba ani urobiť nemužeme. Ktorého kmena strojom a vislovením je reč táto? Českého či Slovenského? celkom ani jedného. Takýmto spôsobom sa človek ani k Čechom docela skloniť ani k svojim obrátiť a dušu svoju tak akoby chcel otvoriť a visloviť nemuže, ale sa hneď sem hneď tam strcja, z každého dačo kmáše, a na ten spôsob ani jedno ani druhu dokonale nevistaví, a potom ani tak, akoby treba bolo, na nikoho nepuosobí. Duch národa Českého hoc je nášmu roveň je predca aj od nášho odchodní; národ Český mau život historický a bou ten život slávný, s týmto ale životom vjedla sa aj jeho reč za ruku, ona sa tjež, bo kmen Český tesnými mjestami pomedzi skaliská a trňa sa preškrabať museu, dačo oškrela, mi nemali sme toho života, nemali sme pravdu ani tej slávi, za to ale dodržali sme ducha svježého, a jaký je duch náš, taká je reč naša: zavarovaná, svježa, plná sili a tvorivosti. Tejto reči sa mi nepustíme, bo bi sme sa dňeská, zajtrá aj od ducha nášho odchýlili, ducha nášho bi sme nevislovili, život náš tak ako máme nerozvili a Slovákami sa v živote duchovnom nestali. Preto nebudeme, ba ani nemužeme kráčať za Vami, trebas hladíme na Vás po sinovský; bo sme nado všetko oddaní kmenu nášmu potlačenjemu a pre nedostatok duchovného života do teraz opovrhvanjemu. — Mi nepovažujeme Vás za postavi, pri ktorých čo do reči bi sme sa zabavovať mali, ale považujeme Vás za prjehod k samjemu nárečú nášmu, k našej Slovenčine; Vi sami ste nám na Slovenčinu ukazovali, keď ste z pola nárečja Českého do svojho si prebehúvali i kolkorazí, keď př odchodnosť plodou druhého toho pola z nášho ste si kvjetok odtrhnúť nemohli, túžobne po našom poli strakavím a pekním kvjetím visjatom ste pozerali: kolko si sa razí tak po našom poli obhljadou Kollár náš! Naozaj Vi ste takí prjehod ku Slovenčine, ako boli v Rusku pred uvedením národného nárečja do spisov tí, ktorí si v Staroslovanskej reči s polštinou a obecním nárečím pomáhali, a jako tam

po vystúpení národného nárečia pekne zakvitlo na duchovnom poli, tak zakvitne; ako veríme, aj na našom poli Slovenskom utešene. Dorastajú svježi, čerství sinovia, ktorých i prse sú nadchnutie i um mnohoslubní i plecá mocnej; na nich sa višvihne duch náš i pustí sa do letu, bo mu jeho vlastnje krjela podrastú. Buďe pravda aj u nás ako bola u Rusou z počiatku uvedeňja nárečia národného do spisou trochu kívaňja a nestálosti, ale všetko sa to premele a reč sa ustáli, bo duch sa schopiu s pevnou vuolou k životu.

Bližšie príčini, ktorje nás k prijatú milej našej Slovenčini za reč našu spisovnú ponúkajú a k nej prísne napomínajú, sú tjeto. —

Mi Slováci sme kmen a jako kmen máme vlastnuo nárečia, ktoruo je od Českého odchodnuo a rozďjelno. Pomáhalo sa nám síce tímto nárečím kím náš lud Slovenskí duchovne drjemau a predca bez potravi duchovnej hlavne vo vecach náboženských obísť sa nemohou, ale teraz keď k životu sa prebudíu, ako sa o tom každý den presvedčujeme, nebuďe náš Slovenskí národ len na druhých čo mu tí dajú čakať, a len prijímať, ale buďe si tvoríť sám a sám sa buďe duchovnými plodami zaopatruvať. Za čas drjemaňja nášho duchovnjeho nemohla sa naša Slovenčina vo spisoch ukázať a za spisovnú reč našu vizdvihnúť, bo z jednej strani kmen náš Slovenskí ako nevzbudení na tú mišljenku prísť nemohou, z druhej ale všetko takuo usilovaňja nebolo bi podpori našlo a zaraz bi bolo prestať i zastaviť sa muselo. Čestina teda, ktorá inde, nje na Slovensku, svoj základ, pole a tím samím ujistenuo staňja mala, dostávajúc sa k nám s knihami nábožnými, mohla a v nečinnosti našej musela nás plodami duchovnými zaopatruvať, ale Čestina bola nám len na pomoci a mi sme na ňu, keď sme nič svojskjeho nemali, len utisknutí boli, preto ale ona, že je nárečia druhuo, život náš nepresjakla. Plodi jej boli len tím docela pristupnje, zrozumiteľnejšie, ktorí sa s ňou naozajsne zoberali, ostatní lud museu si tje plodi od týchto aj čo do reči aspon z vetša dať visvetľuvať, čo je svedectvom, že ona je ná-

rečja od nášho rozďjelno a práve preto ani nemuože nikdi na ľud náš tak mocne puosobiť a dorážať. Mocne a všeobecne na ľud náš muože sa dorážať len jeho vlastným nárečím, ono je kľúč k jeho srdcu a misli, lebo on len v ňom žije duchovne. Celý stroj nárečja nášho ukazuje odchodnosť od Čestini, mi len dakolko príkladou tejto odchodnosti a samostatnosti nášho nárečja podávame. — Doktorje hláski (Laut), ktorje Slovenčina má, Čestina nemá a naopak. V Českých grammatikách stojí, že Češi nemajú hláski „f“, a že ona v Českej reči len v cudzích slovách sa nachádza, Slováci ale ju majú vo vlastných, čistých Slovenských slovách, na pr. fúkať, fučať, fízať, sfkať, fikať, fuňjet, fialka (ktoruo slovo tak dobre je slovenskuo ako nemeckuo Veilchen a latinskuo viola) atď. Tak tjež v Českých grammatikách stojí, že v Českej reči sa „g“ nenachádza, ale len v cudzích slovách sa uživa. Inakšie je v nárečí Slovenskom, kde sa „g“ vo sto a sto slovách a to síce čiste Slovenských nachodí, na pr. gágať, gagotať, zdrúzgať, gnáviť, ligotať sa, brízgať, gúlať, glgať, balanguvať, hegať, gáňiť, bedzgať, galiba, kljag, striga, striguon, rázga, ďenglaví, gajdi, gamba, gunár, gula, gágor, guba, glgot, mjadzga, ogrmáň atď. V Českom sa nenachodí „dz“ v Slovenskom áno, na pr. hádzať, sprevádzzať, vchádzzať, pradza, chuodza, mládza, medza, rídziki, sadze, rindza, brindza atď. Tak tjež v Českom njeto „dž“ u nás je na pr. fundžať, vrndžať, zmedžgať, madžgať sa, hádzem atď. V Českom njeto dvojhláski „ja“, kde ona nerobí sama silabu, ale sa s inšou spoluhláskou spojuje, na pr. mi hovoríme prjatel, vjac, sjaha, mesjac, horjac, vidja, nosja, luďja atď. v Českom přítel, víc, sáha, měsíc, honíc, vidí (podla novejších vidějí), nosí (nosejí), lidé atď. Nachádzajú sa ešte aj v terajšej Českej reči ostatki tohoto nášho plnozvučnjeho „ja“, ktorje svedčja že aj v nej ďakedi bývalo na pr. rozpjatí, ale len tuším v tomto jednom slove. Kolko už teda v nárečí Českom zvukou sa nenachádza, ktorje mi Slováci máme a o ktorje je naše nárečja od Českjeho bohatšie, vihovornejšje. Tím je aj sama reč dokonalejšja, čím

vjac zvukou má, a čím vernejšie, malovnejšie prirodzenje hlasi vihovára a predstavuje, a už aj z tejto strani ukazuje naše nárečja spuosobnosť k poesii, bo aj svojimi hlasami rozmanitosť tónou prirodzených, na čom v poesii veľmi mnoho záleží, úplnejšie vystavuje. V prírodi hlasoch počúvame aj „f“ aj „g“, „dz“ aj „dž“ počutí ich aj v našej Slovenčine, tam nie organickí tuto organickí prednesenje. Keby sme Česi písali, slov tých, v ktorých „f“ a „g“ prichádza by sme alebo užívať nemohli alebo ich len nedovolenie, sebevolne užívali, v našej ale Slovenčine užívať ich môžeme bezpečne. Slová zas tie, v ktorých „dz“, „dž“ a „ja“ sa vihovárajú, museli by sme preoblieť a ich v tom preobleku užívať, na pr. chuodza, prjadza, vrndžať, prjateľ, mesjac atď. museli by sme klásť: chůze, přize, vrnzet, přitel, měsíc atď. Proti tímto zvukom Česi nám len jeden vlastní, ktorí mi nemáme, vystavja, a tento je „ř“ za ktorým ale veľmi nebanujeme. Česi na pr. hovoria vnitr, hřibe, řetěz, stolář atď. a samou „ř“ mi ani dobre vysloviť nemôžeme. A na čo ho písať keď ho nevislovujeme? zrovnáva sa to písmo s rečou našou? naskrze nie! Česi majú inakšie hlásky tam kde mi inšie užívame na pr. hřibe, hřtan, jehla, ječmen, dřva, vřva, cihla, cídím, cvrček atď. mi Slováci máme: žrjeba, hrtan, ihla, jačmeň, džera, vjera, tehla, cúďim, svrček atď. Česi majú inakší sklad hlások ako mi Slováci na pr. Českuo střep, střevo, třešen, slaup, lžice, psaní, prázdni, řku; u nás je: čerep (črep), čerevo (črevo), čerešeň, stlp, ližica, písanja, prázni, řečjem atď. Česi majú ukončenja slov od nášho odchodnuo na pr. plťseň, střevic, vřtr, vřcher, bratr, zajíc, duše, kuše, neděle, kačice, vřchřice, dítě, prase, kuře, húse, piji, viji, hinu, minu, padl, sedl, kradl, vadl atď., Slováci: plesňina, čerjevica (črjevica), vjetor, vřchor, brat, zajac, duša, kuša, neděla, kačica, kačka, vřchřica, džeta, prasa, kura, kurča, húsa, pijem, vijem, hiňjem, miňjem, padou, sadou, kradou, vadou, padnuv, sadnuv, kradnuv, vadnuv atď. Česi inakšie pretahujú alebo skracujú silabi ako mi, na pr. Česi hovoria

slavík, lípa, vichor, sláma, ochránce, nádeje, stádo, stráž, síra, jídlo, viko, vrána, téměř, slavný, ptačí, slavím, stůň, žrát a sto iných; Slováci ale: slávik, lipa, víchor, slama, ochranca, nádeja, stado, stráž, sirka, jedlo, viko, vrana, temer, slávni, ptáči, slávim, steňem alebo stonám, žrať. — Skloňeňja naše slov samostatných, prídavných, počtou, všemjen (pronomina) je najvjačej od Českjeho odchodnuo, na pr. Českí holub, inst. jed. p. holubem, nom. mn. p. holubi alebo holubové, g. holubů, dat. holubům, ak. holuby, lok. holubích, instr. holuby; Slov. holub inst. jed. p. holubom. nom. mn. p. holubi alebo v osobných pánovja, tak aj bratja, ľudja atď., gen. holubou, dat. holubom, akus. holubi (Česi hovoria: viděl sem ty pékné pány, čo Slovákovi neide dobre do hlavi, ktorí: viďeu som tých peknych pánou, vjavja), lok. holuboch, holubách, instr. holubmi, holubami. Naše je staršie, zavaruvanejšje, Českuo novšie. Skoro ten samí rozďjel je aj v skloňení dub. Českí muž gen. jedn. p. muže, dat. muži, ak. muže, vok. muži, lok. muži, instr. mužem, nom. mn. p. muži, gen. mužů, dat. mužům, ak. muže, lok. mužích, instr. muži. Kolká u nás rozmanitosť a určitosť proti tomuto: muž gen. muža, dat. mužovi, ak. muža, vok. muž (mužu), lok. mužovi, instr. mužom, nom. mn. p. mužja, gen. mužou, dat. mužom, ak. mužou, lok. mužach, instr. mužmi, mužami. Skoro tak tjež ďelí sa meč od Českjeho skloňeňja toho samjeho slova. Českí kost, duše, cirkev, ak. kost, duši, cirkev, instr. kostí, duší, cirkví, dat. mn. p. kostem, dušim, církvim, lok. kostech, duších, církvích, instr. kostmi, dušemi, církvemi, Slovenskí: nom. kost, duša, cirkev, ak. kost, dušu, cirkev, instr. kostou, dušou, cirkvou, dat. mn. p. kostam, dušam, církvam, lok. kostach, dušach, církvách, instr. kostami, dušami, církvami. Českí slovo inst. slovom, Slov. slovom. Č. lok. mn. p. slovích, Slov. slovách, Č. instr. slovy, Slov. instr. slovami, Českí kure, Slov. kura, Č. gen. kuřete, Slov. kurata, Č. dat. kuřeti, Sl. dat. kuraťu, Č. instr. kuřetem, Sloven. instr. kuraťom, Č. nom. mn. p.

kurata, Sl. kuratá, ale aj kurence, Č. g. kuřat, Slov. kurjat, kureňjec, Č. l. kuřatech, Sl. l. kuratách, kurencoch, Č. in. kuraty, Sl. instr. kuratmí, kuratamí, kurencamí. Čeští: paní gen. paní, dat. paní, ak. paní, lok. paní, instr. paní, nom. mn. p. paní, gen. paní, dat. paním, ak. paňí, lok. paních, instr. paními; Slov. nom. paňi, gen. paňej, dat. paňej, ak. paňu, lok. paňej, instr. paňou, nom. mn. p. paňje, g. paňí, dat. paňjam, ak. paňje, lok. paňjach, instr. paňjami: hla! jako rozdělné je Českuo skloňěňa od Slovenskěho! — Z přídavných mjen vezmíme na dokaz odchodnosti ich skloňěňa od nášho přídavnuo meno Českuo jedneho ukončěňa. Češi hovoria dávní čas, dávní zima, dávní leto, letní čas, letní chvíle, letní žito, silnoplecí muž, silnoplecí žena atď. Slováci dávní čas, letňja chvíla, letňje žito, silnoplecí muž, silnoplecja žena atď. Letní v Českom nářečí skloňuje sa takto: n. letní, m. letní ž. letní nijakjeho pohlavja, gen. letního, letní, letního, d. letnímu, letní, letnímu, ak. letního, letní, letní, lok. letním, letní, letním, instr. letním, letní, letním, nom. mn. p. letní, letní, letní, g. letních, dat. letním, ak. letní, lok. letních, instr. letními. Sloven. nom. jed. p. letní m. letňja, ž. letňje nijakjeho p. gen. letňjeho, letňej, letňjeho, dat. letňjemu, letňej, letňjemu, akus. letňjeho, letňú, letňje, lok. letňom, letňej, letňom, instr. letňím, letňou, letňím, nomin. mn. p. letňí, letňje, letňje, gen. letňích, dat. letňím, akus. letňích, letňje, lok. letňích, instr. letňími. Kolká u nás rozmanitosť! Vezmíme neurčituo přídavnuo meno. Čeští nom. jed. p. Petrův m., Petrova ž., Petrovo ň., gen. Petrova, Petrovy, Petrova, dat. Petrovu, Petrově, Petrovu, ak. Petrův, Petrova, Petrovu, Petrovo, nom. mn. p. Petrovi, Petrovy, Petrova, ak. Petrovy, Petrova; Slov. Petrov m., Petrova ž., Petrovo ň., gen. Petrovho, Petrovej, Petrovho, dat. Petrovmu, Petrovej, Petrovmu, ak. Petrov, Petrovho, Petrovu, Petrovo, nom. mn. p. Petrovi, Petrove, Petrove, ak. Petrovích, Petrove, Petrove tak aj nijakuo. Slovákem ňeidú do hlavi vípovede: tento ječmen je z Petrova statku, dal sem to Petrovu

chlapci, ten núž je Petrovy ženy atď.; Slováci hovoria: tento jačmeň je z Petrovho statku, dau som to Petrov-mu chlapcovi, ten nuož je Petrovej ženi atď. Kolká odchodnosť Slovenčini od Čestini! — Počti Slováci tjež celkom inakšje skloňujú ako Česi, na pr. Českí: nom. dvojnjebo: dva, dvě, dvě, genit. dvau, dat. dvěma, lok. dvau, instr. dvěma, Slov. dvaja, dva, dve, dve, gen. dvoch, dat. dvom, l. dvoch, instr. dvoma, Č. tři, obojakjeho pohlavja gen. tří, dat. třem, lok. třech, instr. třemi, Sloven. nom. traja m., tri ž., tri ň., gen. troch m., trich ž., dat. trom m., trim ž., ak. troch m., osobní a životní, tri neživotní, tri ž. ň., lok. troch m., trich ž., instr. troma m., trima ž. A takáto rozďjelnosť je aj v inšich počtoch. U Slovákou výpovede: tri muži, z těch tři chlapců sú bez zmyslu. — Podobne aj všemená v Českom odchodnuo majú skloňnja od Slovenskjego na pr. Českí nom. ja, g. mne, dat. mně, ak. mne, lok. mně, instr. mnau, Sl. n. ja, g. mňa, dat. mňa, ak. mňa alebo ma, lok. mňa, in. mnou. Češi on, ona, ono, gen. jeho, jí, jeho, dat. jemu, jí, jemu, ak. jeho, ho, ji, je, lok. něm, ní, něm, instr. ním, ní, ním, nom. mn. p. oni, ony, ona, gen. jích, dat. jím, ak. je. Sl. nom. on, ona, ono, g. jeho, jej, jeho, d. jemu, jej, jemu, ak. jeho, ho, ju, ho, lok. ňom, nej, ňom, instr. ňim, ňou, ňím, nom. mn. p. oňi, oni, oni, gen. ích, dat. ím, akus. ích atď. Dajednim sa to nebude zdať, že mi v ak. jednotnjeho počtu v nijakom pohlaví hovoríme ho a v ak. mn. počtu vo všetkých pohlavjach ích, ale v grammatike Slovenskej preukážeme, že naša reč aj tuto si vedje zákonne. Práve tak ako u nás je aj u Rusou, ktorí v ak. mn. p. tjež len ích vo všetkých pohlavjach pri osobných, ňeosobných a neživotných užívajú: — V slovesách Čestina ňje je tak celkom ako Slovenčina určitá. U Čechou prvá osoba v jednotnom počte a tretja osoba množnjeho počtu sa hodne od starjeho spôsobu uchíľili, u nás sú kde zavaruvaňjsje na pr. Češi majú v prvej osobe jed. počtu piji, kryji, skáči, maži a tak tjež len že zdĺzenuo aj v tretej osobe množnjeho, teda pijí, krijí, skáčí, maží, a potom

aj vidí, činí, hledí atď. alebo podľa novejších, ktorí tejto neurčitosti poradiť chceli: vidějí, činějí, hledějí atď. I jedno i druhuo je Slovákom ňje po vuoli, lebo Čech hovoriť já piji a lidé pijí, já skáči i chlapci skáčí, tak tjez lidé vidí, muži činí, páni hledí atď. mi Slováci: ja pijem, luďja pijú, ja skáčem, chlapci skáču atď. potom luďja viďja, mužja čiňja, páni hlaďja. Añi Českjeho „u“ v prvej osobe jed. počtu mi ňemáme, ale mjesto ňeho prvotnuo „m“ na pr. česki minu, hynu, budu, Sloven. miňjem, hiňjem, buďem. Kdobi ňedau prednosť nášmu určitému, starodávnemu, pred Českím neurčitejším a novším? Nadhodja nám za to bratja naši Česi, že mi v množnom počte medzi mužským a ženským pohlavím rozďjel ňerobíme a píseme na pr. mužja choďili i paňje choďili, ale akí že je ich rozďjel? Celkom len na papjeri, bo trebas aj píšu: muži choďili, paňi choďily, oboje predca jednako vislovujú. — Česi majú rozličnje menoslovja prjestupnje pre rozličnuo pohlavja, mi to ňemáme ale sa len s jednim zaobchádzame, ktoruo práve tak ako u Rusou vsťahuje sa na všetkje pohlavja a na oba počti na pr. Česi hovoriť muž hledě viděl, žena hledíc viděla zvíře (za starodávna) hledě (u novejších) hledíc vidělo a v množnom počte: všickni hledíce viděli. Po Sloven. sa hovorí: hlaďjac, viďjac, idúc, práve tak ako po Ruski, na pr. muž, slon, kňjagina, otroča (ďjeta) dvigaja alebo dvigajúči, choďja, iduči atď. potom tjez v oboch počtoch na pr. muži, kňjagini, otročata, dvigaja, choďja atď. Slováci v nárečí Českom ňezbehlí, písuc po Českí, Českje menoslovja prjestupnje jedno s druhím docela mŕta, tak že časom na smjeh píšu na pr. matka vida, otec vidíc alebo já mislice žeby to škodné bylo atď. chcejú oni tu Českích menosloví užívať podľa svojho spuosobu ale to v Českom ňeide. Viďet aj staďjalto ako odchodní je duch Čěštinu od nášho nářečja! — Mjesto spomenutích menosloví sú u Slovenou aj príslovki v úžitku, lebo sa hovorí: idúc i idúčki (idúcki), pískajúc, pískajúčki (pískajúcki) atď. Latinská reč tjez ňerobí v menosloví prítomnjeho času ba añi v gerundium žjadneho rozďjelu medzi pohlavím, držjac sa celkom toho

póchopu, ktorí sa menoslovím alebo gerundium visloviť má. Prídavnje mená slovesnje u Čechou sú jedneho ukončeňja, na p. muž hľadící, žena hľadící, zvíre hľadící atď. kde Slováci človek idúci, žena idúca, zvjera idúce hovorja. Ďalej delí sa Čestina od Slovenčini rozličním pri tých istých slovách pohlavím na pr. Česi hovorja: tá obyčej, ten oděv, ten řetěz, ten brozen, ten lej, tá zver atď., mi na proti tomu: ten običaj, tá oděv práve tak ako tá obuv, tá řetaz, to hrozno, tá leja, ten zver atď. Do nedávna ešte hovorili Česi aj tá Dunaj podľa Němcou až tm tá Kollár na oči vihodíu. — Česi majú v inšom vízname tje samje slová, ktorje mi v inšom užívame n.p. Česi hovorja chlap v zmysle surovom, asi v tom ako Němci svoje Tölpl, Bengl, mi naproti tomu v zmysle mužnom: to je chlap, po chlapskí sa zadržau. U Čechou bi dakoho s tím zle uctíu kebi o ňom rjekou chlap, ale u nás, ako hovoríme, posadí s tím dakoho na koňa. U Čechou chlapík je asi to čo u nás chlap, u Slovákou chlapík je alebo malí chlap, ktorí sa dobre vrtiť zná, alebo šepleta. U Čechou znamená zboží rozličnje veci k telesním potrebám a aj duchovnje, u nás ale práve len zrno rozličnjeho spusobu. U Čechou je svet len vo vízname „die Welt“ užívání, u nás znamená pravda aj to samuo, „die Welt“ ale aj uživa sa vo zmysle ľudí aj svetla a v tomto zadržuje svoj starodávni víznam. Slováci hovorja: tak svet o ňom súdi, svet bi ta vismjau, potom tjež: vstau ešte pred svetom t. j. svitom. — Zbytek značí u Čechou ostatek, zvyšok (der Rest), u nás daromnuo troveňja, mrhaňja: ten človek robí zbitok. — Šelma Čechom víznamenáva diví zver, u nás aj to, ale tjež ako aj u Němcou človeka všeljake smješne kúski alebo aj daromnosti vistrájajúceho. Pláň sa hovori u Čechou o roviňe, u nás o vođe, kde rovno, тихо ide. Letňice sú u Čechou svjatki, u nás Turíce alebo Svätí Duch menuvanje, letňica u nás znamená istú ženskú odev, ktorú sedljacké ženi nosja. Chudí u Čechou znamená chudobný, u nás značí macer, mager. Ranní u Čechou jutrní, u nás zavčasní na pr. rannje hruški. Sloveso zví-

šiť značí u kmenovcou Českých to samuo čo u nás povšiť, u Slovákou znamená z hotovjeho alebo odmeraného ostať na pr. to sa mi z muojho platu zvišilo. Česi užívajú sloveso považiť len vo zmysle „erwägen“, Slováci tjež, ale aj vo zmysle čitiť na pr. ten človek nás ani nepováziu, že k nám neprišjeu. Zpytuvať Čech rozumje vo zmysle „erforschen, forschen“, Slovák sa spituje t.j. dopituje sa, interrogat. Zaváť u Čechou hovorí sa o vetre, u nás tjež, ale aj o porážke, alebo ako Česi vravja mrtvici: zavjalo ho, porazilo ho, vjetor ho zašjeu, všetko značí: „der Schlag hat ihn gerührt.“ Poraziť u Čechou premuocť v bitke, u nás o porantaňť, pošinuť, Českej mrtvici: Pošínaut u Čechou vo zmysle „weiter bringen atď., ďalej padať, u nás vo zmysle poraziť. Vychitiť Čechom značí „aus den Händen greifen“, nám to samuo ale aj pustiť sa do behu, do letu na pr. vjetor sa vichiťiu, orol sa vichiťiu. U Čechou líbiť se je len nasebaohraňičenuo, u nás aj sloveso inamnamerenuo, na pr. koňe líbiť, v ktorom zmysle to Česi nežnajú. Práve aj v odpornom zmysle nachádzajú sa tje istje slová u nás a u Čechou na pr. Česki vykázat znamená ňječo naznačiť, viznačiť, ako: vykázal mu miesto v škole, u nás ale znamená vykázat: vipovedať, a tak dohesená za príklad vipoveď u nás bi práve odpornuo ako u Čechou značila, teda vykáža u mu mjesto v škole, znamenalobi: vipovedau mu zo školi. A mnoho inších je takichto slov. —

Obecej, u Čechou známe, napospol u nich užívanje slov sú Slovákom docela nežnáme, od nich nikde neužívanje, a naopak, slová u Slovákou obecej sú Čechom docela nežnáme. K prvím náležja na pr. blíženci, blivoň, biřic, beseda, bezděky, bidlo (Stange), blbý, blíti, braukati, brauk, brýle (Brillen), brnění, brslen, bručeti, chauliti se, chramostiti, chrliti, cpati, cvrčala, čalaun, čenichati, číti, čpiti, čuměti, díti, dna, dovádívý, draha, drast, drndačka, drndati, drn., drslavý, drtiti, drúběř, druh, drží, dyka, jahen (kaplán) jednání (Handlung), jho, jih, jilec, jitrolec, jiva, jíví, jizlivý,

jizva, habr (u Slovákou hrab), hadr (u Slov. handra), hemžiti se, hýble, hezký, hlemyžď, hlodati, hmožditi, hnědý, hněsti, hoch, hokyně, holeček, holka, hony (vo zmisle stadium) hoře (vo zmisle lútosť), hrana, hřeb, hubený (vo zmisle nášho chudí), hubička, hůl, hvozd, kachna (u nás kačka, kačica), kaľhoty, karboník, katan, klacek, klec, klid, klízení, klopotný, kluk, kmet, kmoch, kmocháček, kocábka, kokrhati, kolauch, kořalka, korauev, krb, krbec, zakrsalý, krunýř, kýž, motýl, pauzdro, pněti, spilať, smyčec, zakrnělý, zženkylý, žežhule, žezlo, žíně, žláza a tisíc inších. Ňeuvádzame novéjše a na novo natvorenje slová, ktorích je hodní počet. — K slovám druhjeho spuosobu t. j. k tím, ktorje sú u Slovákou užítvanje a Čechom docela ňeznáme, patrja na pr. baláchať, boženník, chabina, chábzda, chmátať, chmatnúť, chmára, chmúlit sa, chňápať, chorlaví, chotár, chrochoť, chrumkať, chrúst, chřr, chitljanka, chitlaví, česnúť, odčesnúť, črjeda, čudo, čudní, čujem, čujní, čvirikať, drječni, dosalápit, džumbjer, domřzat (dakoho ňemilimí prosbamí mnoho unúvat), dopáliť (v náhlosti príst), delia (hrďina), đever (Českí švagr), dovedat sa, drglu- vat, drůzgat, důcela, dudlať, dudlaví, đula, duňjet, dunčat, đurandzia, durit sa, dušit, dúži, đívat sa (Českí kaukat), dvojčatá, džavkať, fikať, fiknuť, fřkať, garázda, gebzuvať, gáliť, grlo, grznár, grůň, hid, hlaváň, holús, haljena, haluz, hapkať, haspra, hať, hatať, zahatať, hegnůť, hljen, hlivjet, ho- donka, holohumnica, humno, hola, hradský, na pr. hradská cesta (u Čechou silňice), brada (u Čechou trám), hrkávka, hrkluvať, hrkútať, hromžit, hružlit, huckať, hupnúť, hikať, jašit sa, jeduvať sa, jucha, inovat, řver, izba, kmásat, ken- teš, kinožit, karhať, kar, kabáč, kabaňa, kečkuvat, kálat, kalabní, kameňica, karpaví, kasaňica, kazár, kepeň, kešeň, kjepit, okjepit, klonka, klzat sa, kňsat, koliba, kolísat sa, kolmí, konár, konkaňina, kornatjet, koritnačka (u Č. želva), kosjer, kosodrevina, košjar, kotuh (zrov. maď. kutya), kotú- lať, kozub, kraslica, křďel, kresačka, krosná (Weberstuhl), krůtel, kukučka, kukuljenka, kundolit, kutáč, kutica, kuvik

(u Čechou seyček), kila, kiptaví, ligotat sa (u Čerhou trýpýtět se), mrkat, mrholit, nátoň, nadrážat, okacerní, ozorní, ponášat sa, nanášat sa, prekárať, potvárat, pavúz, poparatiť, perlík, parut, sipkí (u Č. kyprý), smed, stoh, sípka, svorka, samokíša, sokorce (vrchovce huor), srdit sa, šumní (pekní), šuhaj, zvelet, zvelatok a tisíc inších. Kolká malovnosť v slovách našich, a bohatstvo nárečja nášho je náramnuo dosjal ešte nevimeranuo! — Česi majú ďalej mnohje inšje alebo inakšje zloženje vípovede, ktorje mi zas docela inakšje vislovujeme ako, Českí: mrtvicí jest poražen, Slov. vjetor ho zašjeu, zavjalo ho, porazilo ho, Českí: jednal sem s ním o to a to, Sl. s ním som sa o to dohovárau, Českí: na někoho něco sčítat, Slovenski: vinu mu dávat, Českí ten člověk se u nás dobře chová, Slovenski: ten člověk sa dobre spravuje, dobre rjaďi (Slovák pod Českím dobře se chová, rozumje „er nährt sich gut), Č.: oni se spolu dobře chovají, svorně žijí, Slovenski: oni sa dobre spravujú, dobre spolu prežívajú, jeden s druhím dobre nažíva, znášajú sa, Českí: na někoho neverážet, Slovenski: nepřátelskim bit dakomu, Českí: ucházet se o právo, Slovenski: práva sa domáhat, Českí: někoho slintat, Slov.: špintat dakoho, Českí: někoho oslyšet, Slovenski: nevipočúvat dakoho, odbit ho, Č. daufat v Boha, Slovenski: Boha sa dokladať: Českí: pomstit se na nepříteli, Slov. tjež tak, ale aj vivršit sa na nepřítelovi, Českí: zaměsknávat se s něčím, Slov.: zapoďjevat sa s dačím, a mnoho inších. A čo ešte povedať o vípovedach němčinou napáchnutích, čisto německích, ktorje sa do novejšej Českej reči z jazika Německjeho povkrádali a teraz už u Čechou k veľkej škode Českej Slovancini poprijímali? na pr. ušetřit někoho s něčím (jemanden mit etwas verschonen), Slovák tú vípoveď docela nerozumje a mjesto toho hovoriť: dakomu dať s něčím pokoj, ďalej Česko-Německi: byt předmětem něčeho na pr. smichu (er ist zum Gegenstand des Gelächters geworden), Slovák:

smjali sa na ňom, vismjevali ho, Českoňem.: písat na někoho list (an einen schreiben), Slovenski: ďakomu písat, Českoňemecki: pohodlí by se tak v ustrety vešlo (man würde auf diese Art der Bequemlichkeit entgegen kommen), jsem k tomu zprávněna (ich bin dazu berechtigt; v Českej Včele), trváme té důvěry (wir harren der Hoffnung; Květy), časopisy nebývají dostupnými (die Zeitschriften sind nicht zugänglich, v Českej Včele), čtenárstvo k velkému díkůčinění zavázal (er hat die Leser zum grossen Dank verpflichtet; v Českej Včele), jeť to smutné řemeslo to spisovatelství, a trojnásobně každého lituji, kdo od toho živ býti musí; Květy r. 1841. p. 41. str. 326. (wer davon leben muss), a i tento Turek nemísli, že své důstojnosti něco zadá, když s ním hovoří Květy r. 1841. p. 51 str. 406 (er glaubt nicht, dass er seiner Würde etwas vergibt atď.), nechat si líbit (sich gefallen lassen), dat něco k lepšímu (etwas zum Besten geben); býť rozpoložený tak neb jinak (aufgelegt sein), Slovák hovoří akej si vuoli? — Ono prvuo dobre sa znáša s německím „Gemüth“, toto je zas docela podľa Slovanskej povahi. Srdečne lutujeme mi Slováci, že bratja naši svoje nárečja němčinou a to dosť zhusta napuštajú. Slovák tje Českoňemeckje vípovede, trebas sú mu aj všetkje slová v nich jasne, docela nerozumje, okrem ktorí aj německí jazik zná. I do našej reči a našich spisou Slovenských začali sa už boli z Českých takjeto němčini vljevať, ale majme pozor na čistotu našej reči a nedajme sa kúkolu v Slovančine pljesť, bo Slovaňja vonkoncom ostávať chceme. Keď v našom nárečí písat budeme, iste sa z tohoto ohladu veťša v reči spisovnej čistota zachová, a bratja Českí nech si potom podľa nej svoju tam, kde je už cudzinou násjaknutá, napravja. Tak pomuožeme i sebe i bratom naším. — Všetko to, čo sme dosjal z Čěštini a Slovenčini predňesli, potvrdzuje našu hore višše vislovenú vípoveď, že je Čěština nárečja inšje ako Slovenčina, a že Slovenčina je nárečja zvlášno a samostatnuo. Teraz si už visvetlíme, prečo sa ľud náš

na kníhi, ktorje z Čjech dostávau alebo ktorje boli tu u nás v nárečí tom popletenom, z vetšini Českom, z menšini Slovenskom písanie, ustavične žaluvau, že ich nedobre rozumje a že z tých preto osohu ňeberje. Kínakolvek lud náš k duchovnjemu životu sám sa neprebuďiu, inakšje pravda biť ňemohlo, teraz ale keď sa k životu duchovnjemu čo ěen viac a viac chápe, vec sa premeniť musí a naša povinnosť je, abi sme, ako duchovní ludu vodcovja, brježděnja viššjeho života medzi ludom našim na všetek možnů spuosob napomáhali, čo sa nám tak najlepšje podarí, keď buďeme preň celkom zrozuměe písat, keď i k jeho srdcu i k jeho misli v takej reči hovoriť buďeme, v ktorej on sám mislí a žije, a s ktorou sa jeho celť život zrástou. Na Čěštinu sme mi boli v čas potrebi len utisknutů i pomáhali sme si s ňou tak dobre ako sme veděli, že ale celť život náš ona nepreberala, ňeurobila, trebas ňejedno stoleťja sa u nás ako reč spisovnů pridřžala, žjadlo vetšje duchovnuo pohnutja v ludu našom, lež mi sme si len podremovali a hlivelí. Čas ten už, ďakuvat Bohu, prechádza i keď lud náš k životu sa prebrau, žjada si žiť s tím, čo samuo prehho má plno života a takáto mu je naša Sloventčina, jadrnů, peknů, vřznů a bohátů. S ňou sa ukrřvau Slovák vo tmách, s ňou, vernou jeho družicou, prežiu svoje pohadzuvañja a potupu, i teraz keď mu čas lepšř nastáva, teraz bi ju mau opustiť a na stranu odhodit? Ňje, ňje, s ňou bou pred svetom ukritř, s ňou vistřpi na svet, s ňou bou v opovrženř, s ňou sa tjež, Boh dá, oslřvi a dožije časou lepšřich, utešeňejšřich!! Nášmu teda ludu ťazko prichoďila Čěština, ale aj sami ti daktori učitelja ludu ako, že ju znali? Viďime to najlepšje z našřch škuol evanjelickřch, kde kaďdř skoro učitel druhů mau reč, druhř pravopis, a tak lud náš k ňřčomu pevnjemu priviknůt a reč spisovnů sa viučit ňemohou, bo ju dokonále, s malimř vřminkamř, aňi jeho učitelja ňeznali. A či je to ňje velků bjeda, keď národ v ňřčom istom ňje je spojenř, ale sem tam rozmelenř, ňje je spojenř v tom v čom bi mau biť celť najtuhšje zjednotěňř, a taků vec ňeznajůci, čo bi mu pred všetkřm inřšřm dobre znůma biť musela? Knřhi

Českej sa u nás tjez slabo míňali nje len pravda pre reč ale aj pre inšje prítini, nádeju ale máme, že knihám Slovenským sa lepšie povedje, bo lud náš sa na vidomoči k životu duchovnjemu prebudzuje a tak buďe si hladet zaopatrit aj to čo život takito napomáha, naša ale, ako sme rekli, najsvätejšja povinnosť je ludu nášmu v tomto usiluvaní s celou dušou bit na pomoci, bo k čomu že sme tu povolani keď nje k tomu, abi sme opustenjemu, odhodenjemu, zaňedbanjemu ludu nášmu z jeho stavu terajšjeho pomohli a ho ako lud porjadni do radu inšich národou pred tvár Boha a človečenstva postavili? To iste má nám najhlbšje na srdci ležať, i kdo pri svojej práci na inšje pozerá, nje je z Boha ani z drahjeho opustenjeho ludu nášho! Nadvrhnu nám takito ľudja, že keď v Slovenčine písat budúme, stratíme v Čechách a na Morave odbit našich kníh, ktorí tam do teraz mali: mi teda pre kramárstvo robit a písat, pre kramárstvo lud náš zaňedbávať máme? Keď bi sme tak robili, hanba bi nám bola naozajsná! Mi píšeme a písat máme, abi sme to čo v nás dobrjeho sa skriva vonká vidali a abi sme lud náš ďalej v ludskosti potiskli! Život každjeho národa stojí mnoho, velmi mnoho obeť a to všelijakich, mi sami teda nič obeťovať, nič pre dobro ludu nášho posvetiť a na oltár ludstva zo strani našej nič položiť necháme? Tak bi sme v skutku neboli hodni života a nemohli bi sme sa ani k nemu prebrať, i kebi sme nechceli obeťovať, nechceli bi sme ani žit a jak v skutku nechceme obeť dávať, nechcime ani žit a nehovorme ani o živote národnom. Bez obeť, bez činou sú naše reči daromnje bublini, smradlavje pod zásterou národnou ukritje osobnosti. Lež keď mi s ludom naším úprímnje mislet budúme, keď všetko možnuo urobíme, pozná nás lud náš, uvidí kdo sme i tak vrúčne nás obíme, jako sme mi ho vrúčne objali. Uvidí že jemu žijeme a že jého život, jeho dobro zo všetkých síl napomáhame, a vidjac toto, dá nám on trebaš ako ťažko zobraňje prostrjedki ku ďalšej našej práci, a mi zaiste s djelami a prácami našimi od skazi bezpečni budúme, a nje len to ale budúme muocť čím ďjal práce naše rozširuvat a zdokona-

luvat. Kdo tejto dúveri k ľudu nášmu nemá, ten zúfa nad nami a stratí sa, ale ľud náš plní života a dobroti k obeťam, keď ich potrebu pozná, hotoví, mladí čerství sinovja jeho, mnohí v národe našom zaslúžení, vitrvalí, požehnaní mužja dúveru našu k sebe samím upevňujú a nám ju za podstavu života nášho dávajú. Pomíňa aj u nás čas omrzlej, suchej utúlenosti, domárstva, prichádza čas obecnosti a s ním i čas obeťi a s časom obeťi život náš!! — Písať teda máme v nárečí Slovenskom, lebo je ono nárečja osobnuo, svoj okremní život majúce a reč vlastná ľudu nášho, ktorú on samú dokonále rozumje, a ktorá samá k jeho srdcu i k jeho misli najlepši prístup má. Vzdelanejší a učeňejší budú vždi muset aj inšje nárečja Slovanskje, abi postup duchovnjeho života celjeho národa nášho znali, a menovito Českuo naveki sa učít, od ľudu ale, ktorí sa z vetšej čjastki s inšimi vecami, ňje ale s literatúrou, zapodjeva a zapodjevať musí, sa to žjadať ňesmje a ňemuože. Čo ale ľud urobiť ňje je v stave, to urobiť máme a musíme mi, starať sa o to, abi všetko čo je vzdelavateľnuo, poučnuo a krásno ako medzi inšimi tak najme v národe našom Slovanskom mu ňeostalo ňeznámo, ale abi sme ho o tom všetkom, ako sa svedčí, v nárečí našom uvedomili, ktoruo je jeho pochopu najotvorenejšie. A žjadau si aj ľud náš nárečja svoje vo spisach naších: kolkorazí sa súkremňe napospol za to ohlasuvau! Tak teraz keď sa chír rozleťeu o vichodeňí novín Slovenských *), sto a sto hlasou k nám z rozličních kútou Slovenska dobehlo, abi novini naše vidávanje boli v nárečí našom, jednemu každjemu najlahšom. Bola vec svedomja tjeto hlasi našincou vipočúvať a ich žjadosti zadosť urobiť. A je veru nárečja naše, ako sme už aj hore viššje pripomenuli, plnohlasnuo, zavaruvanuo a bohatuo, čo nám na novo nakladá, abi sme v ňom písali, bo má k tomu peknje spuosobnosti. O plnohlasnosti sa každí, kdo len z ňeho kolko tolko počuje, lahko presvedčí, a pravďivosť nášho istenja už aj z toho zrovnajja

*) Písalo sa toto ešte min. roku.

nášho a Českého nářečja, ktoruo sme hore viššie na krátko predložili, lahko vibadá. Čo do zavarovanosti previšuje ono vo vjacej formách nje len Českuo, Slovinskuo ale krem forjem práve v samej hmoťe aj druhje Slovanskje nářečja. Naše formi na pr. skloňeňja slov samostatných sú velmi zavaruvanje a prvotním o mnoho vjac ako daktorich inších nářečí bližšie, čo naša Slovenská grammatika dosvedčí. Kolme číta na pr. Česi uchíleňje sa svojho nářečja od prvotnejších a starších forjem, staďjal vidět muožeme, že dakedi von z úžitku svojho nářečja plnšje, zavaruvaňejšje naše formi užívajú, ktorje u nich už dávno sa stratili. Tak na pr. dakedi v ich spisoch nachádzame hrobmi, pánmi, potokách mjesto ich vlastnjeho: hroby, pány, potocích atď., tak si aj pomáhajú keď daktorí píšu: pijú, žijú mjesto: pijí, žijí atď. Zbočeňja týchto a podobných forjem ku škodě určitosti řeči dobre cítíu znameniti Čech Hanka a preto v predmluve k Rukopisu Kralodvorskjemu napomína čitatelou, abi básnje Rukopisu Kralodvorskjeho načítali v terajšej řeči Českéj, ale abi ich čítali v starej, tej plnohlasnej řeči. Ba z jeho najnovšjeho vidaňja Rukopisu Kralodvorskjeho sa zdá, že si tento vichření muž umjeňiu k starej zavaruvanej řeči sa navrátiti, lebo píše na pr. vidaňje, národnjeho, pjeseň atď. Rusi napospol o našom nářečí povedajú: „Váš jazyk charošo sderžalsja“ (Váš jazik sa pekne zdržau), a to je čistá pravda. Raďja nám daktorí, abi sme nářečja Českuo podržali a ho len v spisovaňi našom plnohlasnejšími našimi formami tu i tam viplňali: lež čo si tím poraďíme? Hněď ale po predku musíme povedať, že nářečja Českuo našimi formami, ak máme pri jednote v řeči spisovnej s Čechmi ostať, nikdy tak viplňat nemužeme, ako bi sme museli a chceli, bo Česi na takúto prjemenú a obecnuo užívajňa našich forjem sotva docela pristat muožu. Mi podla ducha nášho nářečja nikdy inakšje písať nemužeme, ako: pijem, sejem, viďja, choďja, potokoch, brehoch lebo potokách, brehách, pre dobrích ľudí, pre velkých pánou atď. Česi ale sotva bi tak písať mohli, bo je to proti svojstvu ich nářečja. Oni

píšu a musja tuším písať: piji, 'seji alebo piju, seju, vidí, chodí alebo viději, choději, potocích, březích, pro dobré lidi, pro velké pány atď. Teda bi sme sa už v tomto sotva zjednotili, a čo bi aj na to prišlo, na jakú bi sa strakatínu a vimislenú plátaňinu reč zrobila!! Čja bi to bola reč? Česká či Slovenská? aňi jedna! Akí bi sa duch v tej reči vislovuvau? Českí či Slovenskí? aňi jeden! A kdo bi to všetko ako sa má písať ustanoviu? Dakolko spisovateľou? či sú tí mocnejší, silnejší ako národ sám a obecná reč jeho? Dakolko bi ich tak písalo, druhí bi pri starom ostali, a jeden bi písau tak, druhí inak, lebo bi sebevolnosti dvere boli do korán otvorenje, a čo bi staďjal vikvitlo? Len čtra strakatina spisovná, ktorej bi sa za krátky čas každí nasťtiu a potom bi sa zas každí k svojmu navráťiu. Nje dakolko bláv tvorí a vimíšla reč, ale reč si vitvorí národ sám, a povinnosť jeho vzdeľauťch sinou je tou rečou, ktorá je jeho, sa k nemu prihovárať a o tom čo znajú ho viučovať. Tejto radi teda naskrze užiti nemuožeme, ako každí vidí, z dostatočných príčin. — Krem spomenutých vlastností má naše nárečja aj tú, že je na slová veľmi bohato. Keď Slovenskí náš slovník, ktorjeho hodná časť je už zhotovená, viđe, o tom sa každí presvedčí. Buďeme sa teda muocť v plnohlasnom nárečí našom pekne, v bohatom rozmaňito, podľa vuôle vijadriť a buďeme pri všetkom tom nášmu ludu na pochop lahkí.

Nárečja naše, ako sme už aj hore viššie pripomenuli, aj čo do forjem aj čo do hmoti je takuo klbko všetkých nárečí Slovanských, z ktorjeho nitki sa rozvijajú po všetkých. Mnoho takjeho sa v našom nárečí a jeho podrečjach nachodí, čo sa v iných len roztrúsenuo, v každom dačo a po jednom ukazuje. Na svojom mjestě to obšírnejšje dokážeme. Staďjal pochodí, že nárečja naše Slovenskuo všetkje kmeni Slovanskje medzi všetkimi nárečjami najlahšje rozumejú a že ono každjemu z nich najsnadnejšje naučiť sa prichodí. Lutuje náš slávni krajan Šafárik, že naše nárečja Slovenskuo ešte málo do známosti prišlo a pravdu má, bo ono učeňja sa všetkých nárečí Slo-

vanských najvjac po Staroslovanskom ulahčuje. O Slovákoch do Horvátska a Srbska cestujúcich, ako nás sami Horváti a Srbi ujisťovali, hovorí sa tam napospol, že hovoria horvátski a srbskí ale len trochu odchodne. Jeden muž Slovenskí rozprávau mi, že jeho príbuznému Slovákov, keď prišieu do Sljezka za kňaza, Sljezki Poljaci Polski ňevedjacemu čisto slovenski k ľudu kázne držať naručili s tým doložením, že oni ten jazyk dokonale rozumejú. A tak im Poljakom kázavau po Slovenskí. To samuo aj Rusi i druhí Slovanja o našom nárečí istja. Naopak ale aj Slovák všetkje Slovanskje nárečia najsnadnejšie rozumje a najlahšie sa ich, keď k tomu dari má, naučí, Slovanou potom všetkých, v akomkoľvek nárečí hovoria, Slovákm i ich reč Slovenskou volá. Čo to za tajnosť? Dunaj a Tatri sú najstaršie sedaliská Slovanou v Európe. Tak rozpráva starožitní náš Nestor, že Sloveni a jazyk Slovenskí sedeli najprú na Dunaji, to samuo bolo mjenkou všetkých stredných vekou, istením starých historikou Polských a Českých: Kadlubka, Boguchvála, Dalimila, tak tiež novejších učeních mužou n.pr. Poljaka Surovieckjeho a je to iste číra pravda, čo mi na svojom mjestě a svojim časom obšírnejšje preukázať sa usilovať budeme. V najstarších týchto sedaliskách Slovanou v Európe dodržau kmen náš aj najstaršie ich prjezvisko, zovúcejazyk svoj Sloven-skím, bjelo svoje pohlavja Slovenkami, ako sa u Nestora najstarší Slovanja volajú. Kmen náš, ktorí najstaršie prjezvisko Slovenou čiste dodržau, zachovau v dolinách tichých svojich a neprístupných Tatjer aj v reči to, čo všetkým Slovanom bolo za starodávna spoločnuo čo ale potom kmeni časom jedni popremjeňali, druhje potratili. Z hlavních znakov treba len z vrchu vzatých, ktorými sa podľa pozorovania Dobrovskjeho Slovanskje nárečia na východnje a západnje delja, má Slovenčina vjacej znakov spoločných obom hlavným haluzam jazyka nášho Slovanskjeho, skadjal vidno že je v prosrjedí nárečí Slovanských a jako prjechod od jedneho radu nárečí k druhjemu. Kdo bi grammatiku nárečia nášho Slovenskjeho so všetkými jeho podrečiami napisau, - ten bi práve pre toto zvlášno mjesto Sloven-

čini medzi inšími nárečjami Slovanskími v malom obraze reič Slovanskú predstaviu. Ide už povest o d. vjacej rokou medz Slovanmi o napsaňi zrovnávajúcej grammatiki Slovenskej, jestli ale dajaká sa napíše a spisuvateľ nebude dobre zbehlí v nárečt našom, jeho djelo bude jednostrannuo a nedovršenuo. Na tolko je hla naše nárečja vážno a v takomto položení sa medzi nárečjami našimi nachádza. Keď mi Slováci vlastnuo nárečja obrábať budeme, spisi naše budú mať ku všetkým kmenom Slovanským snadní prístup, lebo ich každý kmen krem spisou svojho nárečja a najbližších z toho radu, ku ktorjemu jeho nárečja patrí, najlepšie zrozumje. Tento prístup ku všetkým pokrvním kmenom v Slovenčine je pre nás Slovákom veľmi vážni a duoležití, i kebi sme sa Slovenčini nechitili, nepoznali bi sme ani povolaňja svoje, ani čas a potrebi jeho, a bezpečne rject muožeme, že bi sme sami proti sebe a povolaňu svojmu brojili. Pre túto svoju prístupnosť má Slovenčina, ako pevne veríme, peknú v Slovanstve budúcnosť.

Bratja naši Slovenskí katolíci pridržali sa tiež v dávnejších časoch Čestini, že ale u katolíkom vždi vetšja príchilnosť k svojmu domácemu ako k nedomácemu bola, odstúpili skoro od nárečja Českjeho a chitili sa už dávno nášho vlastnjeho Slovenskjeho, počnúc v ňom kníhi spisuvat a vidávať. Puovodcovja tohoto povíšeňja nárečja nášho boli na konci minuljeho stoeľtja: Ignác Bajza, Ďurko Fandli a slávni Anton Bernolák, ktorí cestu preklješňili slávnemu Slovenskjemu za našich časou spevcovi, Jánovi Holljemu, čo dávni a terajší život Slovákom utešeňe vispjevau. Za tímto obrátili sa bratja naši katolícki a nahali nás evanjelikou pri Čestíne. Povíšeňja nárečja nášho Slovenskjeho za reč spisovnú od Bernoláka a požehnaních jeho nástupcou vikonanuo ňevišlo zo sebevolnosti, ale pridržaňja sa domáceho a z toho poznaňja že Slováci len v svojom vlastnom nárečt dačo vikonat muožu. Nárečja naše bolo tímto mužom podstava, na ktorú si zastali a k ludu svojmu opustenjem a zaňedbanjem sa obrátili, i česť a sláva Vám nás už odomrellím: Tebe, pracovití Bajza, Fandli a Bernolák ňeunavení, Tebe,

prácou ustavičnou ňezmorení, vrúcni Palkovič, Ťebe, dakedi visoko postavení, na Slovákou plní m okom milosti pozerajúci Rudnay, sláva Vám ešte teraz medzi nami pracujúcim! Ťebe, Ottmayer srdeční, Ťebe, ňeunavení, obeť a zásluh plní Hamuljak a Ťebe naposledok Hollí velební, čo si prežiu v duchu svojom všetkje Slovákou časi a na zádumčivom Považí rozžjalením zápalním hlasom na svojich z tichjeho Považia si povolávajú. Oj dopoču! sme Tvoje žjalne hlasi, i prichádzame sa Ťi poďakovať, muž velební! — Takto hla pristali bratja naši katolícki k nárečú nášmu domácemu, a mi evanjelici stáli sme dosjal pri Čestihe, či je ňje ale pre nás toto rozčesnutja, kmena krem toho ňevelkjego, hroznuo ňešťestja? kde bi sme sa práve, abi sme sa duchovne ďalej podali a všetko čo nás tiskne prevládali, čím najmocnejšie a največmi spojiť mali! K mnohým našim hjedam pristupuje aj hroznuo toto ňešťestja, ktoruo abi čím skuor od nás sa odvrátilo, má biť každjeho z nás práca najvetšja a povinnosť svatá. Dokjal buďe medzi nami toto rozčesnutja trvať, doťjal buďe život náš len trhaňina, doťjal sa hudú o nás protivŇici oťjerat a nám v najšlechetnejších prácach prekážat, doťjal sa ňepostavíme ako Slováci a zo života nášho pospolitjeho nič ňebude. Prestať teda musí toto rozčesnutja a nastať musí bratrskuo spojeŇja. Či je ňje pravda, že sme sa do teraz s bratmi našimi katolíckimi jeden druhjeho straŇili, že sme o prácach tých pre vzdělanosť a povíseŇja národa nášho skoro ňeveďeli, v Ňích alebo malú alebo žjadnu účasť ňebrali, a predca robili bratja naši katolícki to samuo čo aj mi robíme a robiť chceme, horeli za tím samím za čím aj mi horíme, na srdci nosili to samuo čo aj mi na srdci nosíme! Žijeme tu spolu, bívame na zemi starootcovskej, sme si zo všetkých najbližší, ba tí sami, a jeden o druhom ňevjeme! robíme to samuo a ruki si ňepodávame! A jako sme sa mi do bratou naších málo starali, tak sa oni naopak málo starali do nás: akí že bi teda úžitok mohla mať všetka naša práca? Prečže s tím rozčesnutím, preč s cudzotou medzi bratmi! Podávame Vám ruki, bratja naši, na spoločnú pre národ náš prácu, podávame

Vám ich, bo aj z Vašej strani a to každí deň veľmi tje samje za spojeňa v reči a v literatúre od statočných, dobrích našich krajanou počuť hlasi: potreba je toho spojeňa na vidomoči veľká, čítieňa jej vždi vjacej a vjacej rastje i nastane a nastat musí medzi nami porovnaňa. V čom že sa porovnáme? v čom že bi inšom ako v našom! Cieľ náš článok dokazuje potrebu písanja v našom Slovenskom nárečí, keď teda mi sme doteraz pri ňom neboli a žit chceme, nevíhnutne k Slovenčine pristúpiť musíme, ku ktorej ste Vi už dávno pristúpili. Tak vitaj nám, vitaj Slovenčina naša! Ti céra slávi pekná, rovnoprávna, ale od dávna utajená pred svetom! Vitaj nám drahá!! Sila Tvoja vivoláva nás k čerstvjemu životu a spojuje nás s bratmi i ukazuje nám, že jedno sme a že je jeden cjel náš! Už od dávna aj zo strani našej vichvalovali Vás, krajaňa Slovenski, naši mužja slávni, že Slovenčini ste sa chitili a v nej ňeunavene pracovali. Tak hovori náš slávni Šafárik vo svojom znamenítom djele „Geschichte der slawischen Sprache und Literatur nach allen Mundarten“ na str. 389: „Od tohoto času (od zahinutja inštitútu Slovenskjego) pracuje dakolko spisovateľou evanjelických, pod krjelami Českej literatúri, ako milovníci na poli národňom, čo medzi tím katolíci, ktorých horlivosť za povšeňa vlastnej Slovenskej literatúri dosť nachváliť sa ňemuože, málo doktorích vímuc, odvážni sa zdajú, po ceste od Bernoláka pretatej pokračovať.“ I Kollár tím samím spusobom v druhom djele svojich spjevanjek na str. 494 veľmi vivišuje katolíckich spisovateľou i porúča na tom samom mjeste, abi ich inši pilne nasledovali. A zasluhujú naiste títo mužja všetku možnú chválu a povážieňa! Kolme Slovenčina pre rozvitja života nášho potrebná a nevíhnutná je, dáva znať medzi inšim Kollár sám na sebe, a to ňje len ustavičným kvetou z pola Slovanskjego trhaňím a do Češtini vpletaňím, ale čo je vjacej chiteňím sa samej Slovenčini, chťjac ju za spisovnú reč povšiť. Lež pustota a drjemota hlboká panovala ešte vtedi na Slovensku a preto Kollár, keď žjaden ohlas ňedostau, od svojho odstúpiu a zase k Češtine sa nakloňiu. Doktorí mu prjemenči-

vosť túto na oči vihadzuvali; mi ho tu ale ani mák neviníme, lebo z toho všetkého len bistrota hlavi a srdce za kmen svoj zapáleno vizerá. Kollár ako hlava bistrá špiu, že Slováci bi len predca mali vo vlastnom nárečí život svoj duchovný vystaviť, a že tak len dokonále ho vystaviť muožu, a preto sa aj Slovenčini chitíu, potom ale kaďenáhle viďeu že sa ľud Slovenský za ňu nezaujau a že tomu ešte čas neprišjeu, abi beh vecí sa ne-trhau, navrátiu sa k Češtine. Dobre vjeme, že Kollár v najnovšom djele, v Cestopise po Itálii, odpornú našej vystavuje mjenku, ale sme silne presvedčení, že on viďjac teraz ako ľud náš Slovenský k životu sa schopiu a že k tomuto svojmu životu Slovenčinu pötrebue i z celjeho si ju srdca žjada, oproti nám nič mať nebuďe *). Hovoríme pre to o Kollárovi s takou istotou, lebo známe jeho za národ svoj bez odpočinku pracujúcu dušu: on nemuože biť proti životu nášmu, ktorí celí svoj život vzbudiť sa usiluvau, on nemuože biť proti nám, bo v kom bi sme potom mohli skladať dúveru? Neohlásili sa Slováci na hlas Kollárov, prebudzujúci ich k životu vlastnjemu, k Slovenčine, lebo drjemali, ale ohlása sa teraz ňje dvaja, traja, ďesjať, ale ako silno veríme, ohlási sa keď ňje na raz teda pomalí celuo božje Slovensko! Vstalo ono a chce žiť; veľmi premeňili sa časi! Predtím smutnje išli od Tatjer k Dunaju hlasi a smutnje sa odrážali naspät, teraz ale počínajú sa ohlasovať radostnejšje, i takje sa zas odrážajú od nášho starjeho Dunaja k visočizným Tatrám. Otcovja tešja sinou a sinovja pötešujú otcou! — Jednota teda naša prísne nás k Slovenčine napomína, bo len v ňej do jedneho kola si zastať muožu Slováci. Mi sme jeden kmen, i ktorá ruka bezbožná nás bi roztrhuvala a čo za misel bezbožná bi nám prjala abi sme boli odtrhnutí jední od druhých? — Život náš je odchodní od Českjeho, odchodní tak ako nárečja ich od Slovenskjeho. Život Čechou terajší, či skutoční, či čiste duchovní, viťjekou z predošlích osudou národa tohoto, ktorí trebas vždi hrdínski sa držau a na poďiv celej

*) Písanuo je toto zároveň druhjemu z jara 'm. r.

budúcnosti bojuvávau, predca sa návalu života cudzjeho, nemeckjeho, neobrániu. A tohoto šlapaje životu Slovanskjemu prolivnje mi mjesti u bratou našich s bolesťou viďíme, a to v ích obci, v ích literatúre a aj v živote domácom. Nemuožeme sa pri tomto dlhšie zabávať, k čomu tu i tak mjesta ňjet, ale kdo sa o tom presvedčiť chce, nech Českí terajší život pilnejšie skusuje a nech s ích literatúrou sa zaoberá a iste nám dosvedčí. — V poesii Českej ešte málo čo je podarenjeho a čo sa hlavne podarilo cudzím duchom páchnu; v druhej peknej literatúre romání a všeljako menuvanje odřhaňini romantickje hlavnje mjesto zaujímajú a v daktorích, ako asi pred dvoma rokmi vo Kvetach v článku „o žeňe“, hnusnje vivrhlini sjekt Německích a inších k pohoršeňú ľudu Slovanskjeho do života nášho sa kidajú. Dajte nám pokoj s timí mátohamí cudzimí, s timí šjalami zúfanlivimí, s tím drveňím samjeho seba pre mrle, s tím prevrátením citou spružuvaňím, nevoďte do nášho sveta zúfanlivích kaďeakích vicivencou, zvodcou, to sú pre nás potvori, ktorích sme mi u nás nevidali a nevidíme, nekazte pokoj náš: pozrite na naše lipi ako ticho šumejú, pozrite na náš život, ako je pri všetkých ňešťestjach pokojní, pozrite ako naše misli i srdcá horja svatím ohňom a nebúra sa pre žjadosti a mrle daromnje! Visoko si mi vážime duchovnuo pracuvaňa a tešíme sa srďečne, že u bratou našich Čechou ono sa pohibuje a zo dňa na ďen sa zmáha, ale hnusnimí cudzích svetou vivrhlinami, ktorje život náš čerství kántra a pokoj náš hubja, mi sa zaljať a z hora na dol poprevracat dať nechceme. Nech si to zadržja a strojja tí, ktorí si to navarili, mi tej chovi nepotrebujeme a srďečne lutujeme, že do života bratou našich Čechou sa tje vivrhlini vpljajú. — Ako život náš je od Českjeho odchodní, tak sa deľí aj naše nářečja. Nářečja naše je neobičajnej plnohlasnosti, svežosti a malovnosti, ktorá sa so živou a malovnou obrazotvornosťou našou dobre zrovnáva a veľkú budúcnost poesii u Slovákou slubuje. V nářečí ňje tak ako je naše svežom a malovnom nemožno abi sa obrazotvornosť naša náležite predstavila a do oďve slušnej obljekla, ale jej

pristať muože len nárečja tak ako ona svježe, a v tomto sa ona len pekne ukáže. Dobre to cítili a cíta všetkje naše poetickje hlavi, a preto tak horja za Slovenčinou. Toto samuo muselo z veľkej časti pohnúť Kollára, že sa raz dau písat po Slovenskí, pre toto samuo nepísau Hollí Českí ale skladau svoje básne v našom Slovenskom nárečí, a táto sama príčina pohla aj mladjeho nášho mnohoslbnjeho spevca, Sam. Chalupku, že pekne svoje, duchom Slovenským naskrze presjakle, pesne v našom nárečí vispjevau. Prijali sa tjeto jeho pesne v národe i spjevajú sa už ako národnje po Tatrách, neprijali sa ale tje, ktorje sú Českí trebas pekne napísanje. Nech nikdo nehovorí, že reč pri básni málo značí a že sa básen v ktorejkoľvek reči tak dobre ako v inšej podarí; básen, ak má leteť a leteť živo, musí mať takje krjela, ktorje ju lahko a čerstvo poňesú. Sám najvetší Německí básnik, Goethe, hlboko cítiu túto pravdu, keď o reči německej povedau: „Ein Dichter wär' ich geworden, hätte sich die Sprache nicht unüberwindlich gezeigt,“ t. j. básnikom bi som sa bou stau, kebi mi reč nebola prekážala. Tak teda naša básen nemuože inakšje len v Slovenskom nárečí sa vispjevať a rozviť; básen tá, ktorá vileť ako orol nad Kriván a staďjal dolu po zemi pozerať buďe, musí si pripnúť krjela misli našej a na tíchto krjelach do visosti sa vichitiť. Leť že leť spev náš silní, čerství, hñeď ako potuoček blbotajúci, hñeď ako šum vrb a hñeď zas temñe ako víchor po horách pohučjevajúci, leť že leť spev náš čerství a rozleť sa rozñes i citi i túžbi naše! Nezapjerame, že bi sa u Čechou poesie nemohla rozviť, rozvije sa ona ako veríme ale v svojom spusobě, pri inších národa okolnostach a pri inšej vuoli kmene samjeho. O hñedlho rozoberje sa u nás pekná literatúra Česká, kde isteñja terajšje sa preukázu. Njet divu, že pred dakolko stoletjamí Česká reč sa bola u nás prijala a za spisovnú povíšila, doñesli nám vtedi Česi so svojou rečou dačo viššjeho, velebnějšjeho čo hlboko pohlo duše naše, a preto aj chitili sme sa reči, v ktorej sme to dostali, teraz ale ñje len že nepuosobja tak na nás Česi, lež práve daktorje ich spisi cudzimí vivrhlinamí na-

plnenje nás odstrkajú. K životu teda nášmu a dokonaljemu sa rozvitú i vislovenú misli našej nevíhnutne nám je potrebná naša domáca Slovenčina.

Ktorí národ a kmen žiť chce a žiť má, ten sa nesmje a nemuože na druhí národ alebo kmen spoljehať a od neho prebudeňja i zadržanja života svojho očakávať, ale musí sám pracovať a na nohi sa postaviť, bo inakšie, ozerajúc a podopjerajúc sa len na druhých, ani k pravdivjemu životu nikdy nepríde ani života nje je hođen! A čo to za život, keď druhí dakoho držia a on sám sa postaviť nevje? Takíto človek alebo národ alebo kmen je len klát, v ktorom ducha njet a s ktorím si druhí podľa vuole zahrávajú. Život muože len a musí vivjerať z práce, bo vtedi sa hibaňja, ktoruo je znak života, ukazuje, chťjac teda žiť, musíme sa hibať a sami, sami pracovať. Dosjal sa kmen náš veľmi po Čechoch ohljadau a to, do čoho sa sám nechitau, od ních očakávau, práve ale preto že staďjal na všetko ako na hotovuo čakau sám sa do práce nepúšťau. Ale za toto sčakávaňja na druhých, za túto svoju nepracovitost doštávau tjež zaslúženú plácu, bo s ním inší čo chceli vistrájali a mi Slováci tolko sme platili, kolko sa druhím páčilo a za čo nás druhí držať za dobrouo uznali. Nje, nechceme sa vjacej takto povaluvať a na inších dobrú vuolu sa spúšťať: hanba a posmech nám, ak bi sme aj ďalej kmenu nášmu takto povaluvať sa dávali a na druhých lásku a veľkomislnost s cenou kmena nášho sa nahávali. Preto pracovať musíme s celou dušou, a abi sme sa s dušou celou do práce chitili i viďeli že teraz od nás všetko visí, musíme sa postaviť sami: tak sa zmuože u nás práca, bo nebudeme sa spoljehať na nikoho, a pracou dostaňe zvelatok život náš. Pri práci nezahinjeme, ale spevňjeme a budeme i žiť i nadobudňeme si vážnosti u samích seba a aj u druhých. Pokím sme sa len na druhých dťvali a na ích moc držali, kňísali sme sa jako osika pri každom vetra hnutí, nebudeme sa ale kňísat teraz, bo pracou nadobudňeme sili a priduc do nej budeme o istote a nepodvratnosti života nášho presvedčení. Kmen náš má veľkú silu a súcost k životu, ale

tje sili musíme rozjatriť a rozvitja ich všetkými prostrjedkami napomáhať, a toto sa staňe prácou i mnohým tých sil zaňeprazňuvaňim. Kdo nemá chuť do práce, ten ňje je s nami a ten buďe vivolávať, abi sme sa aj ďalej len na druhých ohľadali a ukazovať nám buďe na slabosť našu, takíto ale človek nemá v živote našom dúveri a všecci tí, ktorí tejto dúveri nemajú, sú alebo nežnalci, alebo lenivci, alebo slabosi. Kdo nám pomuozie inší keď ňje mi sami? Kebi sme alebo sili životnej nemali, alebo túto silu nerozvili, žjadna v svete moc bi nás od zahinutja ňeviratuvala a darmo bi nás hoc kdo podopjerau, bo bi sme len predca do hromadi padli a skvacli. Postavme sa teda, ale si zastaňme na pole s chuťou do práce. Aj v tomto ohľade stojí slávne medzi nami Kollár a ligotá sa náš pracovití, ňeuuavení, príkladni Hurban, ktorí v mladom ešte veku tolko a tak vivjedou, že jeho život je naozaj do vrúcneho pováženja. On aj v literatúre už na svoj mladí vek mnoho urobiu, aj mnoho pre ďalší čas nahotoviu, aj v okolí svojom, kde povolaňja mau, všade noví život prebuďiu, a puosobiu aj na ďalšie aj ďalejke okolja, i všetko svoje čo mau životu nášmu ochotne bez všetkých nárokou obetuvau. Na Ťeba verní, ňeuuavení pracovník Slovenska, s úctou a s láskou hľadí mládež naša, na ktorého tvári je sila života vibitá. Keď takíto mužja v kmeňe našom povstávajú, iste že nám je život súdení. Súdení nám je, ale majme sa preto k práci a rozvime sili naše, ku ktorých rozvitú nás privedje milá naša reč starootcovska, naša silná Slovenčina. Povedja nám pravda istí ľudja, že načo to život začínať a načo sa do novej práce chitať, keď už máme od inších mnoho prerobenuo, čo bi sme si bez veľkého trúdenja len osvojiť mohli. Vistatuváť sa budú s Českou grammatikou a s Českým slovníkom, kde mi si veci tjeto na novo virobiť musíme a tak podľa ich misli do zbitočnej práce sa púšťať budeme. Tjeto reči skoro odpoveďe ňezasluhujú, bo sú blúdne a k tomu ešte hnusnje. Kdo nás chce a opováži sa od práce odvracovať, ten ňechce život náš, a kebi sme mi aj Slovenskí písať ňechceli a ňemuseli, predca bi sa grammatika nášho nárečja a slovník-bohatosť slov

jeho obsahujúci napísať museu, bo bi to vihladávala známost úplná Slovenčini a dokonalui jej viskusovaňa, čo sa bez známosti dokonalej Slovenčini našej stať nemuože. Práca teda i tak na toto sa obrátiť musí a či mi ku prebudeňu a rozvitú života nášho drabjeho kmena k tejto práci sa pribrať nemáme? Tak sme teda leňiví a daromní, tak nám kmen náš na srdci málo leží! Varuj nás Boh od tejto leňivosti a záhalčivosti! Luďja tí, ktorí nás na jakíkolvek spuoseb od práce odtrhujú, nám neprajú a zluo o nás majú i roztrusujú domňeňa, bo chcejú abi sme to, čo nám inší pohodja, prijímali a s tým sa zabávali. Alebo keď nám prajú, veľmi planú známost majú o behu vecí. Česká grammatika a Českí slovňik nje sú naše, a tak pre túto príčinu mi sa s nimi uspokojiť nemuožeme, ale vlastnú grammatiku i vlastní slovňik mať musíme. Keď ale tí luďja prácu túto za zbitočnú držia, krem odvracovaňa nás od práce ešte aj to isťja, že je vec zbitočná pre národ, keď už jednu grammatiku má, vjacej grammatik virábať a vidávať, bo to podľa ich misli musí biť tjež čistuo času mrhaňa. Národ teda má prestať na jednej grammatike a na jednom slovňiku: nje je ale toto docela nepravdivuo isťeňa? Všetko skusovaňa reči, všetko skusovaňa napospol sa tímto zatracuje a keď bi sa toto za pravdu prijalo, národ bi každí pri všetkom na jednom djele museu prestať a potom sa uložiť. Prečo že Česi neprestali na starej prvej grammatike ale vždi novje a novje vidávajú? Kolko ich je u nich: Nejedljeho, Dobrovskjeho, Burianova, Žjakova, Koňeňneho a mnoho iních! Dobre majú, že sa o hádaňa svojej reči starajú, a to samuo aj mi urobiť musíme. Ale reknú tí, čo starje predsudki zastávajú a sami ďalej nemislja: načo to znovu prácu začínať a život náš obňeskoruváť? Toto domňeňa je práve takuo ako prujše: či mi tím obňeskoríme život náš? Muože biť život bez žitja, bez jeho prebudeňa? A či su nám istje hraňice vimeranje pokjal len sa doškrabať máme, či je nášmu životu istá medza viznačená, pokjal bude a muože trvať? A či teda máme sa ponáhlat abi sme dačo zo života nezmeškali? Nje je to pravda, že sú nám istje medze polozenie a istá hoďina

vimeraná, pokiaľ žiť máme a musíme, ale budeme žiť, čím všetko čo je pre život náš odsúdeno nevykonáme a tak čas sa musí rjaďiť podľa nás a podvrhnúť nášmu životu. — A čo že za reč vizdvihnete za spisovnú, ohlasovať sa budú blasi protivníkou našich? Akú že inšú — ako Slovenskú, a to síce tú, ktorá je najpravdivejšia Slovenská, najzavaruvanejšia, najčistejšia, najplnohlasnejšia a pri tom najrozširnejšia! A takáto je reč tá, ktorá sa hovorí v Turci, v Orave, Liptove, Zvolene, Ľekove, Gemeri, Hontě, Novohrade, hornej Trenčianskej i Nitránskej stolici a po celej dolnej zemi. Túto už sám Šafárik a za ním všeci inší rozvažiti a pilní bádačja za opravdivú reč Slovenskú uznávajú a to všetkým právom. Je aj v dolnej Trenčianskej, Nitránskej i v Prešporskej stolici Slovenčina, ale pre blízkosť Moravi sa ona tu i tam v daktorích prípadoch na nárečia Moravskuo ponáša, a preto tu i tam od druhej Slovenčini odstupuje. Že tamtá je najpravdivejšia, najzavaruvanejšia reč Slovenská, to na svojom mjestě dokážeme. I sami Slováci po Trenčine, Nitre a v Prešporskej stolici Slovenčinu spomenutú za najvernejšú a najlepšú Slovenčinu uznávajú i kde príležitosť majú, radi ju pochitja. A samá táto reč tak na inších odchodne od nej hovoriacich Slovákom puosobí, že Slováci Prešporskí, Nitranskí, Trenčianski sa ju tak rečeno nevedomki podučja a daktorje svoje od nej odchodnje formi s jej formami popremeniajú. Dajedni k vizdvihnutú daktorjeho podrečia za reč spisovnú hlavne dako mesto v ktorom sa to podrečia uživa alebo vážne v tom podrečí spísanie knihi, ktorje v národe visoko sa ceňja, držia za potrebnuo, mi ani jedno ani druhuo nemáme, ale v našom stave ani jedno ani druhuo nepotrebuje. Nám je život náš v tomto ohlade najlepším vodcom a zákonom. Nárečia to, ktoruo je v živote najužívanejšie a sa v ňom najlepšie zadržalo, ktoruo najvetšú silu v živote prezradzuje, vezmeme si za reč spisovnú a tak pomeríme náš čisto duchovný život so skutočným, tamtomu dáme pevný základ na tomto a vibíbneme všetkým odporom. Nikdo nám nebuďe smjet na oči vihodit, že je naša reč vimislená, bo je docela zo života

do spisou uvedená, tak teda skutočná, a keď bi nám dakdo čosi takjeho na oči vihodíu, prezraďiu bi alebo veľkú života nášho ňevedomosť, alebo bi to len robíu na protiveň nám, i vidno bi bolo čo je za človeka. Toto nárečja, ktoruo sa nám samo od seba ponúka, mi teda s celou dušou objať a za pospolituo v našich spisoch vizdvihnúť máme, ono je v ktorom žije i srdce i duša Slováka. Ňebude pravda u nás hneď z prvu, ako sme už aj hore viššie povedali, dokonalej jednostajnosti, ale všetko sa to prevarí a o krátki čas nárečja naše docela sa ustáli i to čo je v ňom najlepšieho do úžitku pospolitjeho príde. Mi chceme žiť, a tak v tom, čo nás k životu vedje, skoro sa dokonale ujednotajniť musíme. Mi sme Slováci a jako Slováci stojíme pred svetom i Slovanstvom, dosjal ale pozná nás svet len po meňe a bratja naši tjež len po meňe o nás hovorja. Chitili sme sa boli pravda za starodávna do veľkej práce, ale prekazili nám druhí; za našich časou pustili sme sa tjež do duchovnjeho života a mnoho ná tomto poli peknjeho sme vivedli, ale ňje je to predloženuo svetu v podobe duchovnjeho života nášho, a preto sa nám len po meňe ráta a k vlastnjemu nášmu imaňú sa ňepričituje, a pre tú príčinu ostávame pred inšimi len ako odhodenci. Každí ale šlechetni človek túži a za tím horeť musí, abi dačo duchovnjeho vivjedou a ďalší pokrok i zvelatok človečenstva napomáhau, podľa čoho, na kolko to vikonau, sa aj váži a cení. Abi sa mu ale jeho djelo prirátalo, musí mať pečať jeho svojstva a to ňje len čo do obsáhu ale aj čo do formy, lebo ako sme už aj hore viššie videli, formu si obsah po sebe rovnat musí. Jestli že za tím každý šlechetni a ňje len sámím chlebom žijúci človek horí, čím vjacej za tím horeť musí každý národ, ktorí ňje len k zemi patriť chce ale aj k viššjemu životu sa vivišiť a žitja svoje v žití ludstva zaznačiť si žjada. Mi Slovaňja pre tú príčinu, že sme ako starí Helleňi národ kmenovití, máme z tohoto ohladu dvojakuo položenja, postavení k ludstvu ako národ, ako celosť, a potom sami k sebe ako kmeni. Mi sme ešte sami svet v sebe. Ako v živote ludstva život náš životom našej celosti národnej zaznačiť musíme,

tak v živote našom národnom kmenovitost našu vibit a každy povolaŋja svoje odbavit máme, bo inakšje aŋi život náš sa nevidari a mi aŋi sebe aŋi druhím ňespomuožeme. Puosobeŋja ale kmenou našich nemá len vstah (relatio, Bezug) k životu nášmu národnému, ale životom naším národným aj k životu ľudskému na pospol. Preto musíme sa rozvit kmenovito a kmenovituo rozvitja naše ňemuože biť inakšje skutočnuo a pravdivuo len v nárečt našom. Mi raz tu stojíme ako Slováci: hanba a posmech bi nám bou, ak život náš pospolitit národnit ňenapomuožeme, ďalej ho zo svojej strani mocne ňepotiskňeme a puosobeŋja naše do života nášho rukou vlastnou ňezapíšeme. Z ohladu tohoto puosobeŋja národného máme mi Slováci osobnuo povolaŋja a to inakšje ňevikonáme len v našej Slovenčine, lebo ona je nášho ducha a všetkých jeho hnutí samojediná, verná a dokonalá vislovuvateľná. Preto kdo si Slovák, maj sa k Slovenčine, inakšje ňepoznau si povolaŋja kmena svojho a chceš abi aj ďalej boli sme len odhodenci a povrheli sveta. Krem toho mi Slováci dosjal ničoho ňemáme, po čom bi sme sa v duchovnom živote národou a bratou našich poznali, bo ňemáme pospolitjeho staŋja, ňemáme aŋi len ústavou čo bi sa podla nás menuvali, s naším duchovným životom zaoberali a o nás svedectvo vidávali, preukážme sa teda aspon dačím v našom duchovnom sveťe, preukážme sa tak abi sme boli po tom poznatí. Či bi už nič ňemalo, čo je Slovákovo a Slovenskuo, v sveťe opravdivo ľudskom stát a platiť?! všetko to malobi v skritosti hŇit a hŇit a sa pred tvárou človečenstva ukrívať? — preč s tou mišljenkou, ktorá vnútrnosti každjeho vernjeho z našich hlboko pobúri a zatrasje, preč s tou mišljenkou a von zo skritosti s našou Slovenčinou! Povedja nám tu pravda mudráci — ale čo nám po mudrákoch — že život národa počína sa so zapreŇím jednotlivcou, a tak že mi, keď chceme žit, musíme sa zaprjet. Dobre mi vjeme o tejto veľkej pravde a aj s celou dušou to robiť chceme: chceme sa zaprjet mi jednotlivci a doŇjesť čo máme na obeť nášmu odhodŇjenu národu. Dobre vidíme že sme do teraz života národného ňemali

preto, že sme len žili každý o sebe a pre seba i nestarali sme sa o obecnuo dobro udu nášho ako národa, za čo sme aj slušnú dostali odmenu, bo nás opovrhovali, za odhodencou považovali a s nami podľa dobrej vuole nakladali, ale chceme napraviť ohavnú vinu našu a z celej duše úprimne bez nárokou posvetiť to, čo máme, obecnjemu dobrjemu. Ňebude táto horlivosť naša len slovom, ako mnohých pred nami stojacích, ale bude, dá Boh, so skutkom spojená. V tomto máte pravdu protivníci naši! Ale nemáte pravdi v tom, čo z toho zavjerate, že bi sme sa mi pre kmen inší docela zaprjeť mali, teda nič o seba ňedbali lež všetko len druhím na obeť dávali. Inší kmen je len kmen ako mi a jako takí k celkovitjemu zapreňu druhjeho práva nemá, bo ňje je pospolitostou národnou ale sám len v národe časťou a osobnosťou. Keď sa takito celkovitjeho zapreňja od druhjeho domáha, tým istí, že druhí k životu sám o sebe žjadnej spuosobnosti nemá, takto ale mu hrozne ubližuje. Čas dokáže, či mi sami o sebe dačo muožeme lebo ňje, ale len si bude vuola pevná, vjera tuhá, Boh nám bude na pomoci. Či sa vari preto zaprjeť máme, že nám inší dosjal literatúrou svojou pomáhali? Hanba tomu, ktorí človekovi a čím vjac ešte svojmu bratovi pomuocť nechce a keď je tento v súre nepomáha. Za túto ale pomoc osabovať si dajakí nárok a chceť, abi sa to odslúžilo, ňje je po bratrskí. Dost na tom, že sa dobre urobilo, že sa vikonala najšlechetnejšja povinnosť človeka. Z tohoto teda ohladu zapreňja sa od nás ňik domáhať nemuozje; ale chceme sa mi s celou dušou zaprjeť, ňje ale k vuoli čjastočnosti lež všeobecnosti, bo v tej je všetkých život náš. Kdo je človek čistí, ten sa teší z rozvitja a zo života druhjeho, bo i tam sa zmáha a pokračuje ludstvo, a toto je statočnjemu a dobrjemu ostatňja najvetšja útecha. — Česi sú kmen od nášho odchodní, ích história ňepadá na nás, bo sme mi v ňej žjadnej účasti ňemali. Oni si žili pre seba a vikonali pre seba to, čo vikonali a vikonať mohli, mi sme ale v ích histórii ňežili, a tak ani história ích ňje je naše spoločnuo imañja. Keď oni po sveťe hrmoťili a vítaztvami a druhími svojími skutkami

slávu si nadobívali, podremovali sme mi v tichých našich Tatrách, i keď nám kto čo podau prijali sme to, kým neprišjeu i nám čas a kým aj nad našou drjemotou nezatrúbila trúba života národou. Vstali sme a chceme žiť: kto nám to za zluo brat i kto nám pravidlá žitja nášho predpisovať bude? Život náš sám si musí byť zákonom, z neho sa všetko rozvíja čo nás viesť má, vedenja ale nás nech si inší, čo život náš a podstatu jeho dokonále nežná, neosobuje, bo čo jeden predpis nám dá, to blúdiť bude. A že chceme žiť, to sa len naším nepriateľom nepáči, o kmenovcoch našich sme presvedčení že im život náš nie len na protiľahle nebude, ale že ho priateľskí privítajú. Čo za povedomja môže mať národ o sebe ten, ktorí ani mak zo svojho v živote pospolitom uznatuo nemá, ba ešte ani svoju reč v pospolitom užívaní nevidí, ale sa táto len ako reč obecného ľudu po chalupách a dedinách potľka a za nehodnú vyššieho života pokladá. Dobré jeden Čech vo spise polemickom proti nastrkanú cudzej reči o tom poznamenau, že národ takí, keď sa nikdy v tom, čo vo vyššom živote platí, uznanejho nevidí, pomalí sám seba opovrhne a za ľud chatrný, odhodení sám seba považovať sa naučí. Smutnú máme z tohoto ohľadu skusenosť, a preto svatá je naša povinnosť všetko nášmu ľudu podávať, na čom sa on povíšiť môže a seba samého vjačej vážiť navikne. Na čom sa mau náš Slovák doteraz pozdvihnúť, pre čo jasnejším čelom a radostnejším okom kolom seba pohľadnúť? Kam nazreu do života, všade len viďe panovať cudzo a svoje odhodenu; s akým srdcom museu sa od všetkeho odvrátiť a s akíma očima sám na seba sa poďívať? Ak priňútila ho potreba do pospolitného života sa zastarať, tam reč cudzá, išjeu do školi, tam reč inšja, počúvau vyšších okolo seba, tí hovorili rečou cudzou, pohľadnuv do knižki i tam nie reč jeho! Ňjet veru ani dīvu že sa Slovák bou sám seba spustiť, bo sa zdalo, že nič vjač preňho v svete Ňjet, a že celý svet ho zavrhnúv. Pomuoť, pomuoť rodákom naším je svatá naša povinnosť, i bude im každý z nás pomáhať, koho je srdce Ňskazenuo. Aj je povinnosť naša všetko to k povíseňu kmena

nášho urobiť, čo na dobrí spôsob urobiť môžeme, reč ale jeho vlastnú do spisov uviesť v našej moci stojí, preto uvedme ju ta jednomyslne. Čo do počtu kmena nášho, kmen sme takí, ktorí je v stave literatúru svoju vidržať, keď len opravdivá vuola duchovne sa hibať a kmenu nášmu pomuocť pristúpi. Podla vipočítanja Šafárika je nás Slovákou 2,753,000, teda blízko troch milionou, čo iste stačí k vidržanú literatúri. Añi Čechou bez Moravanou, ktorí ím ešte teraz dosť málo pomáhajú, vjacej ñjet, a predca Česi držia svoju literatúru. Je i vjacej takích národou, ktorje sú na počet ñveľkje ale duchovným životom silnje. ñje počet, ñje hřba, ale duch je podstata vecí a všetko to, čo z ducha íde. Majme misel dobrú, vuolu pevnú a splní sa iste slovo prorockuo:

„Nad Tatrou to ñbe mraçnuo
 Buďe ljar a hromi metar,
 Ale naše kraje spevnje
 Krajěje potom budú skvitat.

Skvitat budú s rodni svímí,
 Matka Tatra smútok zvlečje,
 Medzi brehmí Slovenskímí
 Čiste Váh i Hron porečje.“

Pri povíseñí ale nášho nárečja za reč spisovnú aj na to ohlad mať treba, že plodi naše literárne, ak budú dobrje, sami od seba aj k íñším kmenom Slovanskím cestu najdu a práca naša duchovná aj od tích podporuvať sa buďe. — Máme teda písať Slovenskí, abi sme život náš v duchovnom živote národa nášho a ludstva zaznačili, seba ako svedčí rozvíli, kmen náš z terajšjeho ñízkeho stavu pozdvihli a ho k vetšjemu povedomú priviedli, slovom mravne povíšili, druhím so sebou podla dobrej vuole nakladať a za povrhel sa držať ñedali. A to tím vjacej máme písať v Slovenčine, že sme kmen takí, ktorí literatúru svoju pri dobrej vuoli je vidržať v stave.

Písať máme Slovenskí na posledok aj pre tú príčinu, že nádeju na povíseñja reči našej otcovskej vo vlasti mať muože-

me, k čomu reč našu pripraviť musíme. Ak príde ráz k tomu vec, iste že sa len povíši reč domáca, ktorá sa od národa v kraji ne našej užíva a hovorí. Keď kmen náš k sebe príde, do života pospolitieho a síce s tým čo je jeho domácať sa bude, a k tomuto tjež bude mu reč vlastná na dobrej pomoci. Jedno bude druhuo napomáhať a jedno druhjemu ruki podávať. — Stav zemjanski národa Slovenskeho vŕdi nás k domácej reči, abi sa literatúri našej chitiť mohou, napomínau. Mi nesinje-me zaňedbať žjadnu čjastku národa nášho, a tým meňej tú, ktorá nám v svojom staňi mnoho poradiť a pomuť muote. A z tohoto stavu vistúpili v najnovších časoch zástupcovja a obrancovja národnosti našej, ako slávni Ján Čaplovič, visokocťení Ďorď Košút a podžupan Turčjanski i královskí radca, velkomožní p. Emerich Lehockí, mnohozaslúžení náš Gašpar Fejérpataki a druhí. Z tohoto stavu prosilo vjacej sto o povolenja na naše Slovenske novini, a je mladích milovníkou národnosti našej z tohoto stavu hodní počet. I z tohoto vidno, že v nárečí našom Slovenskom celí kmen náš sa spojí, a po stotľach rozpadnutosti i studenosti v ňom sa údovja jednej rodíni poznajú a na novo zvítajú a obímu.

Toto sú dúvodi, ktorje máme za užívaňa Slovenčini vo spisach našťch a ktorje sme Vám úprimne predňesli, Slováci! Či uznáte dúvodi tjeťo, či prímete svoju Slovenčinu? zle, zle bi bolo kebi ste ju ňeprijali a vari zas inam s túžbamí svojimi sa obrátili. Ponosuvali ste sa na Češtinu: tu teda máte nárečja svoje, v ňom i srdce i misel svoju celkom vijadriť muožete a bude Vám ono hovoriť, bo zo srdca vitjeklo, k srdcu a bude hovoriť zrozumně a jasno k misli Vašej. Kebi ste sa od ňeho odvratili a zas za inšťm bažili, bolibi ste rovní ňezdravjemu, ktorí z mjeťta na mjeťto sa premáva a ňikďe uspokojěňa ňenachodí. Zle, zle s takím ňezdravím, a zle bi tak s Vami bolo, Slováci! Ale preč s timíťo mišľjenkamí, Vi chcete žiť a tak obímete to, čo Vás k životu vedje, čo o Vašom živoťe zvestuje, obímete svoju Slovenčinu! Vitaj, vitaj Slovenčina naša, ti cěra Slávi pekná, rovnoprávna, ale dávno utajená

pred svetom a vitajte na poli života, Slováci! prišjeu i na Vás rad, zašvihnuv i Vás prút života, ako že dáte na sebe znat život tento, jestli nje tím čo žije medzi Vami, akože inak postavíte sa v živote?! Vi a reč Vaša mali ste jeden osúd, spolu ste boli pred svetom ukrití, spolu odhodení, spolu ste podremovali a búrki, ktorje nad Vami preleteli, spolu prečkali: oj či sa teraz opustíte, či sa rozlúčite a vernú družicu dňou smutných či na stranu odstrčíte, Slováci?! Nje, nje, čujem sa valiť z úst Vašich, nje, nje odpovedá na to duša moja: a tak vystúp v dome svojom Slovenčina naša, prestálas mnoho i zaraduj sa a poži si s nami! Zavrená si bola dosjal v Tatrách, a v tichu ich pošeptávala si, ale teraz obzreš sa z ich sokorcou na svet, spustiš sa doňho a budeš si po ňom poletuvávať. Leť len, leť len a povedz, že ožiu Slovák a že sa hlási k svetu! Vjem, že budú na teba, ako si sa do sveta pustil opovážila, vikrikovať a dajedni do teba aj hrudami hádzať, ale ti len leť pokojne a polutuj ich, bo ťa oni nežnajú a ňebadajú v tebe holubicu pokoja Slovanskú. Oj sinak Slávi Slovenskí! sinak najmladší! budú vari na teba daktorí tvoji starší bratja, že si s rečou svojou, že si so spevom svojim medzi nich sa postaviu, šemrať a budú ťa z mesta svojho odliskovať, ale tak to býva, sinak, s najmladším! Starší bratja rozdelili si dedičstvo matki, tebe, sinak najmladší, okrem reči a spevu nič ňeostalo, ale v tej reči samá dobrota, v tom speve samá láska. Čo ťm odpovješ tím tvojim bratom, ktorí na Ťeba zle zahľadať a vitiskovať Ťa budú z kola svojho, sinak Slovenskí? Poprosíš Boha, aby ťm dau srdce bratrskuo a ňedbajúc na reči a skutki ich, hovoriť k ňím budeš slová dobre, slová bratrskje a vižjadaš si od Boha pomoci! Vari obmeknú ich srdcá, bo vješ že dobrota všetko premuože! ňebudeš sa do nich zapjerat, ňebudeš rovním sa odplácať, ale pomisliš si na toho sinka najmladšjeho v živote a v povestach našich! Ale ver viberú sa aj z tvojích bratou takí, ktorí ťa privítajú bratrskí, bo hovoríš v reči otcou, v reči bratrskje, ideš k ňím s dobrými slovami a máš srdce dobrouo k matke našej. A všecci tí privítaju ťa srdečne, ktorí ňechcejú

len hospodáriť pre seba, ale ktorí majú srdce dobroho a chcejú pomôcť matke našej tak dlho opustenej, svetom opovrhnutej a po deťoch svojich laskavo ruky rozpinajúcej!

Misljet si budú daktori, že vari vystupujeme na svet s našou Slovenčinou pre omrzlosť dajakú na Čechou, ktorých nárečím sme si do teraz pomáhali. Pravda je, že Česi nedržali sa k nám vždy tak akoby boli mali, ale mi preto nikdy sme na tú misljenku neprišli, aby sme od ich nárečia v spisach našich odstúpili, najme teraz hje kde nám a to dvojnásobne všetko nahraďiu šlechetni Českí gróf, Leo Thun, jasná hviezda Slovenská v kmeňe Českom, vo známich svojich dvoch spisach „Über den gegenwärtigen Zustand der böhmischen Literatur und ihre Bedeutung“ a v druhom „Die Stellung der Slovaken in Ungarn.“ Úprimne, spravdливо visloviu sa tam spomenutí šlechetni muž, čo tu s hlbokou k nemu vďačnosťou pripomíname, a šlechetnjeho grófa za príklad nestrannosti všetkým bratom naším vystavujeme. — Budú si vari daktori aj to misljet, že sa od Čechou odtrhnúť chceme, ale zachovaj nás Boh od odtrhnutja. Kdo sa teraz od bratou svojich trhá, padne pod najťažšú odpoveď pred národom naším. Mi v tom zväzku s nimi, ako sme boli, aj na ďalej ostať, čokolvek znameňitjeho vivedú si osvojovať, s nimi v duchovnom spojení stáť a kde im budúme muocť čo dobrjeho urobiť, vikonat chceme, ako to naspet od nich ako bratou očakávame.

A teraz sa ešte k Vám obracjame, Slováci, a kladúc ruku na srdce hovoríme Vám: všetko čo sme robili, robili sme a robíme pre život Slovanskí, pre život Váš!

P r í d a v o k.

Na strane 14. spisu tohoto hovorí sa, žebi kmen Bulharskí dobre urobiu kebi sa so Srbským a Slovinskí kebi sa azda s Horvátskím duchovným životom svojim zrástau, a v jednakom nárečí oba tieto kmeni, Bulharskí a Slovinskí, s pripomenutímí písali. Povedali sme toto ňje pre tú príčinu akobi sme život osobitní v celku kmenou Slovanských ňeradí vid'eli ale len preto, že sa nám vtedy keď sa tento spis písau tak okolnosti ukazovali. Medzitím teraz s radostou vidíme ako i kmen Bulharskí i kmen Slovinskí, každý v svojom vlastnom nárečí, horlivo do práce sa pustiu, proti čomu mi ňje len nič nemáme, ale rozvíjaňu sa kmenou týchto v ích vlastných nárečjach z celej duše mnoho šťastja a požehnaňja prajeme, i srdečne z rozkvítu tohoto sa rešíme.

Značnejšie chibi tlače.

Na strane	7	v poznám. stojí „z jara b. r.“ má stáť „z jara m. r.“
„	„	13 v r. 7. zhora za slovmí „rozkvitau“ má stáť „
„	„	23 v r. 12. zhora stojí „Česi“ má stáť „Česi“ a tak sa má aj inďe napraviť.
„	„	24 v r. 10. zhora stojí „zatmeňú“ má stáť „zatmeňi.“
„	„	33 v r. 2. zhora za slovom „ňje“ má stáť „je.“
„	„	37 v r. 5. zhora stojí „pohľadňime“ má stáť „po- hljadňime.“
„	„	40 v r. 5. zhora stojí „predloženíím“ má stáť „pre- loženíím.“
„	„	49 v r. 8. zhora stojí „ktoruo“ má stáť „ktorje.“
„	„	62 v r. 19. zhora stojí „vuoli“ má stáť „vuole.“
„	„	69 v r. 6. zdola za slovom „ale“ má stáť „z“.

Druhje chibi ako dakďe dlhje koncovki v muzských lokálach na pr. vekách, krokách, plodách, kmenách, holubách mjesto pravidelných krátkich: vekach, krokach, plodach, kmenach, holuboch; potom dve dlhje silabi dakďe jedna za druhou u. pr. nárečjami, mjestách, úprimňe mjesto nárečjami, mjestach, úprimňe, ďalej co mjesto čo, Sloveňskí mjesto Slovenskí, Polski mjesto Polskí a to-muto podobnje a na ostatok poslovenčení pravopis v príkladach z reči Českej dovedenich si každí sám lahko napravi. Slovo sja-hat' piše sa i cjahat' i čjahat': všetko sa na Slovensku užíva; budúcnosť rozhodne či sa každá forma a či len jedna užívať bud'e.
